

ΚΛΕΙΩ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ.
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄.

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

ΑΡΙΘΜ. 21/22 (165/166).

Συνδρομή ἀρχομένη ἀπὸ 1. Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους ἑτησίᾳ μὲν

φρ. χρ. 25 ἑξάμηνος δὲ φρ. χρ. 12½.

ΕΤΟΣ Ζ΄.

τῆ 1/13 καὶ 15/27. Φεβρουαρίου 1892.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΙΖΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

ΙΛΙΚΡΙΝΙΣΣ ἐπένησε τὸ Πανελλήνιον ἐν τῶν ἐγκαλωπισμάτων του. Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς ὁ Πολυίστωρ, ὁ ἀριστοτέχνης τῆς γραφίδος, ὁ γλυκώτατος ποιητής, ὁ ῥηξικέλευθος διηγηματογράφος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους, ὁ πολυπειρος διπλαμιάτης ἐκλίνε τὴν πολιὰν κεφαλὴν του. Ὁ ζῆρὸς γέρων οὐ τὴν φυσιογνωμίαν ἐφώτιζε μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἢ παρομιώδης εὐφύια του, ὁ θαλερὸς πρεσβύτης ὁ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ γοργῶς διὰ τῶν μικρῶν βημάτων διατρέχων τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ὀγκώδους ἔργου νέους τόμους ὄνειροπολῶν, ἀπέδανε κρατῶν τὸν κάλαμον, ὡς γενναῖος στρατιώτης τὸ ὄπλον του. Ψυχολόγοι τινὲς παρατήρησαν ὅτι αἱ μεταξὺ πνεύματος καὶ σώματος σχέσεις δὲν εἶνε ὅποια κοινῶς θεωροῦνται, Ὁ μέγας Jean Paul ἤδη ἐμωκτῆριζε τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπόλυτον ἐξάρτησιν τοῦ πνεύματος συνιστῶν ὅτι ἀντὶ ἐκπαιδευτηρίων ἔπρεπε νὰ ἰδρῶνται διὰ τοὺς νέους ἐστιατόρια. Ἄλλοι φέρουσιν ὡς παράδειγμα τὸν Χάινε, οὐ τὸ ἀλγοῦν σῶμα δὲν ἐμάρανε τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ συνεκέν-
ΚΑΒΙΩ. ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΙΖΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

τρασεν ὄλην τὴν ζωτικότητα ἐν τῇ κεφαλῇ. Ἐν τῷ σωματίῳ τοῦ μεγάλου Ῥαγκαβῆ ἐνεκλείετο ἀσυνήθης, αὐτόχρονα ἐκπληκτικὴ δύναμις πνεύματος. Ἐνθεν μὲν μετὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν Νυκτῶν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ: Mes premiers vers sont d'un enfant, ἐτέρωθεν δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν συνήθως οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι κεκμηκότες ἀποστρατεύονται ὁ Ῥαγκαβῆς ἐξήκοντούτης ἐποίησε τὸ ἀριστοῦργημα του — ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀριστοῦργημα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως — τὸν Διονύσου Πλοῦν, καὶ σχεδὸν ἑβδομηκοντούτης τὸν Γοργόν ἰέρακα. Τὸ πῦρ ἀνέδορε πρῶτως ἀλλὰ δὲν ἐσβέσθη ταχέως, οὐδὲ μετεβλήθη εἰς αἰθάλην ἢ τέφραν. Πράγματι ὀλίγων ἀνδρῶπων ὁ βίος εἶνε τοιαύτης διανοητικῆς δράσεως μεστός, ἀγνοεῖ δὲ τις πότερον νὰ θασμάσῃ παρὰ τῷ Ῥαγκαβῆ, τὴν χαλκέντερον φιλοπονίαν, ἢ τὴν δεξιότητα τῆς φύσεως τὴν εἰς πᾶν προσαρμοζομένην, τὴν ἐν παντὶ εὐδοκιμοῦσαν.

Μεῖρακα εὐρίσκομεν αὐτὸν σπουδαστὴν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Μονάχου, ἐπιστέλλοντα συγχρόνως πατριωτικοὺς στίχους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ χρῶνικὰ τοῦ Μάγερ. Μετὰ

δ' ἔτη βλέπομεν αὐτὸν ἐν Ἑλλάδι γραμματέα τοῦ ὑπουργοῦ Χρησίδου γράφοντα κατὰ τὰς ὑπαγορευθεῖσας τοῦ ἄλλοτε οικοδιδασκάλου του ἐνδουσιώδεις προκηρύξεις. Ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ θεοῦ του Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ συνέταξε τὸν περὶ ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου νόμον. Συγχρόνως ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ποίησιν, ἐποίησε τὴν «Παραμονὴν» τὸν «Λαοπλάνον» γενόμενος ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἐπάμυλλος τῆς ποιητικῆς δυάδος τῶν Σούτσων. Ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς μετὰ τοῦ Πρόκκος· Ὅσταν ἐν Ἀργεῖ, ἐδημοσίευσε, καίπερ μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγος ἀλλὰ διὰ τῆς ἀκαταπονήτου φιλοπονίας γενόμενος καὶ διαπύξας, τὴν ἱστορίαν τῆς Καλλιτεχνίας, καὶ γαλλιστὶ δίτομον ὀγκώδες ἔργον περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν: Les antiquités helleniques.» ὑπῆρξεν ὁ πολυτιμώτατος συνεργάτης τῆς «Ἐδέρτης» τοῦ Καρπούρογλου, μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου δὲ Παπαρηγοπούλου καὶ Νικολάου Δραγοῦμη ἵδρυσε τὴν Πανδώραν» ἐν ἡ ἐδημοσίευσεν πλήν ἀρχαιολογικῶν καὶ παντοίων ἄλλων μελετῶν, τὰ πρῶτα ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ διηγήματα, ἂν τὰ πλεῖστα μετεφράσθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς κυριώτερας τῶν ἐβρωπαϊκῶν γλωσσῶν, τινὰ δὲ, καίπερ πρώτη ἀπόπειρα, παρέμειναν ἀνυπερβλήτα πρότυπα ἑλληνικῆς διηγηματογραφίας. Ὁ βασιλεὺς Ὀδων ὅστις ἐξέτιμα μετὰ τὸν Ῥαγκαβὴν καὶ εἶχεν ἤδη διορίσει καθηγητὴν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐξέλεξε αὐτὸν ἐν κρίσιμῳ περιστάσει τοῦ ἔθνους ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ Ῥαγκαβὴς, παρὰ τὸ πολυάσχολον τῆς διπλωματικῆς του λειτουργίας, ἐκκλητικὸν παράδειγμα ἐργατικότητος παρέχων, ἐξηκολούθει τακτικῶς καὶ ἀδιαλείπτως τὰς πανεπιστημιακὰς του παραδόσεις. Τῷ 1867 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὰς Ἡνωμένας-Πολιτείας τῆς Ἀμερικής, εἶτα δ' εἰς Γαλλίαν, ἐνθα ἐν βραχεὶ χρόνῳ κατέστη ὁ δημοτικώτατος ἀνὴρ τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, ὁ ἦρωσ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ φιλολογικῶν αἰδουσῶν, οὗ αἰ σπινθηροβολοῦσαι εὐφυλολογοὶ μετεδίδοντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, καὶ τὸ ὄνομα εἶδιδετο εἰς ἀντικείμενα τοῦ παρισίου συρμοῦ. Βραδύτερον ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶτα δ' εἰς Βερολίνον ἐνθα παρέμεινεν ἐπὶ ἑνδεκαετίαν, ἀπολαύων τῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως τοῦ γηραιοῦ Αὐτοκράτορος, τῆς Αὐτοκρατείας Φρειδερίκου, καὶ τοῦ διπλωματικοῦ ἐν γένει καὶ φιλολογικοῦ κόσμου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐν ᾧ μετεβάλλοντο οἱ γεωγραφικοὶ ὀρίζοντες, ἐν πράγματι παρέμεινεν ἀμετάβλητον ὑπὸ τοὺς ἐπαλλάσσοντας μεσημβρινούς: ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις εἰς τὰ γράμματα· ὁ Ῥαγκαβὴς ἐξηκολούθει τὴν ἐν Ἀθήναις φιλολογικὴν δράσιν του, νέα ἔργα προσθέντων εἰς τὰ λυρικά καὶ ἐπικά ποιήματά του, εἰς τὰς τραγῳδίας του καὶ τὰς κωμῳδίας του. Μετεγλώττισε τὴν «Ἀντιγόνην» τοῦ Σοφοκλέους, τὰς «Νεφέλας» τοῦ Ἀριστοφάνους, τὴν «ἀπελευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλήμ» τοῦ Τάσου, τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις τοῦ Goethe, «Νάθαν τὸν Σοφόν» τοῦ Λέσσιγκ, τὸν «Τέλλ» τοῦ Σχίλλερ κτλ. κτλ· ὡς εἰ εἶχε λάβῃ ἐμβλημα τὸ λόγιον τοῦ γηραιοῦ γερμανοῦ Αὐτοκράτορος: ich habe keine Zeit, müde zu sein, εἰργάζετο, παρήγε, ἐσώρευε τόμους ἐπὶ τόμων· ὑπεροδοηκοντούτης ἤδη συνέγραψεν ὀγκώδες ἀρχαιολογικὸν λεξικόν, ὅπερ μετ' ὅλας τὰς ἐνδεχομένας

ἐλλείψεις του, πρόκειται ἀξιοθαύμαστον μνημεῖον φιλοπονίας καὶ ἀρχαιογνωσίας.

Τούτου ἕνεκα ὅτε ὁ μικροφθὴς μέγας γέρον ἀπέθανε τῇ 4/16 παρελθόντος Ἰανουαρίου μεγάλη ἐπήρξεν ἡ συγκίνησις καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς ἀγάμνησιν τοῦ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν αὐτοῦ, τοῦ ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων διδασκάλου τῶσαν γενεῶν, ἐκυράτισεν ἡ πένθος σημαία, Στάλογοὶ δὲ καὶ Σωματεῖα διέταξαν ἐπίσημον πένθος καὶ διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπὶ τριήμερον, στέφανοι δὲ διερμηνεῖς τοῦ πένθους τῶν κατ' ἐξοχὴν κέντρων τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως καὶ φιλοπατρίας κατετέθησαν ἐπὶ τῆς σοφοῦ αὐτοῦ.

Ὡς ἀρχαιολόγος, ὡς λειτουργὸς τῆς πατρίδος ἀλλ' ἰδίως ὡς ποιητὴς καὶ λογογράφος καταλείπει ὁ Ῥαγκαβὴς κενὸν δυσαναπλήρωτον. Μελαγχολία καταλαμβάνει τὸν ἀναλογιζόμενον ποῦ εὑρίσκειτο ἀρχαιολογικῶς πρὸ δεκαετηρίδων καὶ ποῦ νῦν. Τότε φιλολογικαὶ προσωπικότητες ἐπιφανεῖς, μὲ στερεάν παιδείωσιν, ζῶντες ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις σφαιραῖς τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἐπικοινωνοῦντες οικειῶς πρὸς τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων χρόνων καὶ οὐχὶ ἐκ δευτέρας ἢ τρίτης χειρὸς συλλέγοντες τὰ ψυχία των. Καὶ αὐταὶ αἱ φιλολογικαὶ ἑριδες εἶχον μεγαλειὸν π. Ὁ Ἀσώπιος ἔγραψε κατὰ τοῦ Σούτσου τὸ περιώνυμον ἔργον του, συνεκροῦντο Ζαλοκώστας καὶ Ὁρφανίδης, Βαλαωρίτης καὶ Βερναρδάκης, — καὶ τῶρα; Πόσον δικαίον εἶχεν ὁ εἰπὼν ὅτι τὸ τάλαντον ἐγένετο πληθὺς ὀβολῶν! Τούτο ἤσθάνθησαν πάντες ἴδια ὅτε προσετέμετο ὁ Ῥαγκαβὴς εἰς τὴν ἐσχάτην κατοικίαν του. Βεβαίως πᾶν δὲν εἶνε ἐν τοῖς ἔργοις του χρυσὸς ἀπερθεός, ἐνυπάρχουσι καὶ σκωρία, ἐνυπάρχουσι καὶ ἀναμνήσεις ζήνων φιλολογικῶν, ἂν τὸσον βαθὺς γνώστης ἦτο ὁ Ῥαγκαβὴς, οὐχὶ δ' ὀλίγα τῶν πεζῶν καὶ ἐπιπέτρων ἔργων του θὰ εὐρωσὶ τὴν πόλιν τῆς ἀθανασίας κλειστήν κατὰ τὴν διόδον τῶν πρὸς τὰς ἐπιγενομένας γενεὰς. Ἀλλὰ μήτοι ἡ ἀυστηρὰ ἐπιλογὴ μόνων τῶν ἐξόχων, καὶ ἡ ἀυστηρὰ καταδικὴ τῶν ἄλλων ἔργων δὲν ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη εἰς αὐτὸν τὸν Βικτωρα Οὐγκά; Ὡς περιεχομένου, ὡς μορφῆς, ὡς ἐπιβολῆς ποιητικῆς τὰ ποιήματα, τὰ δράματα, τὰ διηγήματα τοῦ Ῥαγκαβῆ ἐπιφυλάττουσιν αὐτῷ τιμητικὴν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Θὰ εὐχόμεθα δ' ἐκ καρδίας οἱ ἐρχόμενοι ν' ἀνεκιδυνοῦντο ἄξιοι τῶν ἀπερχομένων, διότι βλέποντες τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῶν γραμμάτων θεωροῦμεν ἀρκετὴν περὶ τοῦ μέλλοντος εὐχὴν τὴν ἐπιστροφήν τουλάχιστον εἰς τὸ παρελθόν!

Σημ. Τὴν Κλειῶν ἔτιμα ὁ αἰμνηστὸς ἀνὴρ διὰ τῆς συνεργασίας του οἱ δὲ τόμοι Α', Β', καὶ ΣΤ' περιέχουσι πολὺτα κεφάλαια τῆς γραφίδος αὐτοῦ. Μετὰ ζωηροῦ ἑνδιαφέροντος ἠδύοκει νὰ παρακολουθῆ τὰς προόδους τοῦ ἡμετέρου φύλλου, λαν ἐμνήσας ἀποραινόμενος περὶ τοιοῦτων ἐκδόσεων «εἰς τῆς συντελοῦσιν καὶ εἰς τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐθνικῆς φιλοκαλίας.» Ἄλλοτε εἶδεν ἡμῖν συμβουλὰς ἀφορώσας εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ φύλλου. «Παρακαλέσατε τοὺς συνεργάτας ὑμῶν, ἔγραψεν ἡμῖν ἐκ Βερολίνου τῇ 8 Ἀπριλοῦ 1885, ὅσον ἐνδέχεται ὀλιγωτέρας νὰ σὰς δίδωσι σιχηρὰς συνδέσεις, καὶ ὑπὸ οἷας δῆποτε προφάσεις ἀρνεῖσθε ἀνηλεῶς, εἰ τι δὲν σὰς φαίνεται ἀριστοῦργημα οὐ μόνον ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν τῆς γλώσσης τῆς στιχουργίας, τῆς ὁμοιοκαταληξίας.» Ἡ Κλειῶ ἔστι Μοῦσα, καὶ εἰς αὐτὴν οὐδεὶς πρέπει νὰ παρουσιάζετο μὴ φέρων τῶν Μουσῶν ἄξιον ἀναβολὴν.»

Εἰς ἐπιστολὴν ἡμῖν ἐγκλείουσαν δοκίμιον τῆς ἐν τῇ Κλειῶ δημοσιεύσεως, ἔπειτα εἰκόνας του, ἔτοιμος ἂν ν' ἀπέλθῃ ἐκ Βερολίνου εἰς Ἀθήνας ἔγραψε: «Σὰς ἐπιστρέφω τὸ ζυλογράφημα. Νὰ παραβῶ αὐτὸ οὐχὶ πρὸς διαλοῦν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἄποῦν τὸ πρῶτον.»

τυπον ἠδυνήθην, διότι ἔχων τὸν ἓνα πόδα ἤδη εἰς τὴν ἀεράμαξαν οὐ μόνον ὄλων μου τῶν χαρτίων, ἀλλὰ καὶ καθρέπτου ἀκόμη στεροῦμαι. Καθ' ὅσον ὅμως διὰ μνήμης ἔχω τὴν φησιγενεῖάν μου, ἡ εἰκὼν μὲ ὁμοιάζει, ἢ κὰν θὰ ἠτόχημ ἢ νὰ με ὁμοιάζει.»

ΑΠΟ ΣΚΩΜΙΟΥ ΕΙΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΝ.

(Συνέχεια)

ΜΕΡΟΣ Δ.

Εὐρίσκομεθα καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ Ἀνακτόρῳ. Ἡ Ματθίλδη πάσχουσα κατακέεται ἐπὶ ἀνακλίντρου καὶ διαλέγεται μετὰ τῆς πριγκίπισσης περὶ τοῦ Λασκάρους ὅστις εἶχε μὲν διαφύγει μετ' ὀλίγων πιστῶν ὁπαδῶν ἐκ Θηβῶν, μετὰ τὴν γινωστήν ῤῆξιν, ἀλλ' ἔκτοτε ἀγνωστον ποῦ εὑρίσκετο. Ἐν τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ τῶν πραγμάτων τροπῇ καὶ τῇ ἐγκαταλείψει αὐτοῦ θρηνεῖ ἡ Ματθίλδη, ἐξηθύνει δὲ κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὴν ἀνίαν αὐτῆς ἡ πριγκίπισσα περιγράφουσα κατ' ἐπιανάληψιν τὴν ἐξοχὸν τοῦ Λασκάρους καλλογὴν καὶ τὴν παράβολον τόλμην κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ὥραν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὁμιλεῖ τὴν γλώσσαν τῆς φρονήσεως, ὑποδεικνύουσα τῇ Ματθίλδῃ ὅτι ἐδραῦσθαι πλεόν πᾶς δεσμὸς μετὰ αὐτῆς καὶ τοῦ Λασκάρους, ἀφ' οὗτου ἐκπρύχθη οὗτος ἀποστάτης κατὰ τοῦ Δουκὸς, καὶ ἀπέβαινεν ἀναπόφευκτος πλεόν ὁ μετὰ τοῦ Γρανῖνου γάμος αὐτῆς· ἀλλ' ἡ νεαρὰ Δούκισσα ὀρκίζεται καὶ αὐτὴς πίστιν αἰωνίαν εἰς τὸν φίλον τῆς καρδίας, καὶ λέγει ὅτι κατὰ πάσης βίας ἔχει τὸν τάφον καταφύγιον.

Ἐν τούτοις εἰσέρχεται ὁ Βρυνένιος καὶ ἀγγέλλει διὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ ἱταμοῦ τρόπου ὅτι τοῦ Γρανῖνα μὴ σπεύδοντος πρὸς τέλεσιν τοῦ συνοικασίου καὶ ἀπελθόντος μάλιστα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ εἰς ἐκστρατεῖαν κατὰ τοῦ Δεσπότη τῆς Ἠπειροῦ, ἐφρόντισεν ἵνα τελεσθῇ ὁ γάμος δι' ἐπιτρόπου, ἐκλέξας πρὸς τοῦτο τὸν Γκίζην. Μάτην ἡ Ματθίλδη ἀνθίσταται, ὁ Δούξ ἐπιμένει καὶ τείνων αὐτῇ μετὰ τοῦτο ἐντέχνως παγίδα, κείθεται ὅτι πράγματι διετέλει, καθ' ἃ ὑπάτιστε; συνδεδεμένη πρὸς τὸν Λάσκαριν, ὂν ἐκθύμως καίτοι ἀπερὶσκέπτως ὑπερασπίζεται κατὰ τοῦ Δουκὸς ἀποκαλέσαντος αὐτὸν ἐπιτηδῆς ἀνανδρὸν προδότην. Τούτο ἐν τούτοις ἐξάπτει ἐπὶ μᾶλλον τὴν ὀργὴν τοῦ Βρυνένιου, ὅστις ἀγγέλλει ὅτι ἐπέκειτο πλεόν ἡ σύλληψις τοῦ Λασκάρους, κυκλωθέντος ὑπὸ πολυαριθμοῦ σώματος παρὰ τὴν Μοῆν τῶν Δαφνῶν καὶ ἀποχωρεῖ ἐπιτάσσων τῇ Ματθίλδῃ τὴν ταχείαν παρὰ τῆς γαμηλίου ἐσθῆτος, εἰς ὃ αὐτὴ ἀπαντᾷ, τὸ σάβανόν μου ἔχω ἤδη ἔτοιμον.

Πρὸς τὰς δύο Δεσποῖνας, αἰτινες μένουσι καὶ αὐτὸς μόναι ἐπέρχεται μετ' ὀλίγον ἡ Δ. Ἐλένη, ἥτις θεωρεῖ τὴν θέσιν ὡς βελτιωθεῖσαν διὰ τοῦ μελετωμένου εἰκονικοῦ γάμου, ὅστις ἠθέλεν ἐξουδετερώσει τὸν Βρυνένιον, ἐξασφαλίζων τὰ πολιτικά αὐτοῦ συμφέροντα, καὶ παρέχει καρὸν δι' ἑτέρας ἐνεργείας. — «Ἄλλ' οὕτως ἀποβαίνω δίγαμος» — ἀνακράζει ἡ Ματθίλδη, ἀπαντᾷ δὲ ἡ πριγκίπισσα ὅτι ὁ πρῶτος αὐτῆς γάμος ἦν ἄπορος, ὅτι σὺν ἱσως οὕτω καὶ τὸν Λάσκαριν, τοῦ Δουκὸς κατενεχομένου, καὶ ὅτι ἄλλως τε οὐδεμία ὑπεκφυγὴ ἀπέμενε διότι ἠὺςπρίζετο ἤδη διὰ τὴν τελετὴν ὁ Παρθέμων, χρησιμεύων, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ Φραγκοκρατίας εἰς

Καθολικῇ Μητρόπολιν, συνέρρειον δὲ ἤδη πανταχόθεν τὰ πλῆθη ὅπως παραστάσιν εἰς τὰς εορτὰς· Ἄλλ' ἡ ἀτυχῆς Ματθίλδη ἀνακράζει,

Φεῦ, τριστάλανα!
Οἱ ὄχλοι χαρμοσύνως, συναδροῦζονται,
ἀστοὶ, ἀγρόται, Μεγιστάνες, πένιτες,
πομπῶδη δύο συνενοῦνται στέμματα,
τὸ τῆς Ἀνδεγαυίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν,
καὶ ὅμως πάντα ταῦτα μέλας θάνατος,
ἀκωνὸς δακρύων!

Ἡ προσεχὴς σκηνή, ἥτις ἐστὶ μία τῶν μᾶλλον ὑψηλῶν τοῦ δλοῦ δράματος καὶ αὐτόχρημα Σαξίηριος, μεταφέρει ἡμᾶς εἰς κρύπτην ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Δαφνίου ἐνθα εὐρηται οἱ τάφοι τῶν Δουκῶν τῆς Ἀττικῆς. Ὁρᾶμεν διανοιγομένην σιδηρᾶν θυρίδα καὶ εἰσερχόμενον τὸν Λάσκαριν, ὅστις κρατεῖ ἀνημμένην δάδα. Τὸν Ναὸν εἶχον κτίσει οἱ προπάτορες αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ μόνος ἐγνώριζε τὴν κρυφίαν πόρον, ἥτις συνήνου τὸ ὑπόγειον μετὰ τῆς παρακειμένης λόχμης· καὶ ἀνῆκε μὲν ἤδη ἡ σελτὴ Μοῆν εἰς τοὺς Φλάρους, ἐδοξάζετο δὲ ὁ ποντίφης τῆς Ῥώμης πρὸ τοῦ βαμοῦ ἐφ' ἃν χεῖρες ἁγίων εἶχον τελέσει τὴν πανάχραντον Θυσίαν, ἀλλ' οὐχ ἦτον πιστὴ εἰς τὸ γένος τῶν κτητόρων αὐτῆς παρσίχεν ἡ Μοῆν ἀσφαλῆς κρησφύγετον τῷ Λασκάρει, ἐπαύξουσα τὴν φοβερὰν αὐτοῦ ἐκδικίριον. Παραδέτομεν αὐτολεξεῖ τὸ ἐπίλοπον τοῦ θεσπεσίου τούτου μονολόγου, οὐ ἀποβαίνει ἀμάρτημα πᾶσα συγκοπή.

Ἰπνώττουσι τὸν ὕπνον τὸν αἰώνιον
οἱ Δούκες ἂδε οἱ κλεινοὶ τῶν Ἀθηνῶν
καὶ κόφως ἤδη πρὸ ἐμοῦ σκεδάννυται
ἡ πενιχρὰ αἰδᾶλη, ἥτις ἄλλοτε
ὑπερφάνως ἐπὶ γῆς ἐδέσποσε.
Ποῦ νῦν ἡ δόξα, τὰ πομπῶδη τρόπαια,
αἱ δάφναι, οἱ παιᾶνες, ἡ ἀστράπτουσα
τῆς πανοπλίας αἴγλη, ἡ ἀκάδεκτος
ὄρμη τῆς μάχης, τὰ μεγάλα σχέδια;
Ποῦ οἱ φλογώδεις πόδοι καὶ τὰ ὄνειρα,
τῶν ἐπεράστων γυναικῶν οἱ ἀσπασμοί,
ἡ μυστικὴ θωπεία, τὸ μεϊδίαιμα
τὸ παραδείσου, ὑπισχοῦμενον τρυφήν;
Ποῦ τὸ κοχλάζον πάθος, ἡ πολύπλοκος
δολορραφία, τὸ συγγόν κακούρηγμα,
δι' ἃν ἐπὶ τῆς ἅμμου ἀνηγειροῦτο
οἱ θρόνοι ἐπιπόχθως οἱ τυχεράστατοι;
Ποῦ τοῦ πτωχοῦ τὸ δάκρυ, τὸ τρεπόμενον
εἰς ὄλβον τοῦ πλουσίου, ἡ φαῖδρα χλιδὴ,
τὰ τρίχαπτα, οἱ κάμοι, αἱ ἀγέρωχοι
τῶν ἱπποτῶν χορεία; Κόνις ἄσσημος,
καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς παμφάγου λάρνακος
συμπόσιον σκωλήκων!

(Μετά μικρόν)

Αν ετάραξα

τὸν λήθαργον τῶν τάφων τὸν μολύβδινον,
σεπταὶ σικαί, συγγνώμην ἀντιπάλους μου
τοὺς ζῶντας ἔχω, καὶ εἰσηλθὼν εὐσεβῶς
εἰς τῆς φθορᾶς τὸ μέλαν καταγάγιον.
Ἄλλ' ἴσως διαγγόντες τὰς προθέσεις μου,
ὕμεις ἀλκίμως κατ' ἐμοῦ ἐγείρεσθε
Ὁ τολμητῆρας, ὅστις ξίφος ἔδραζε
κατὰ τῆς τυρρανίας, καὶ τὰ θέμεθλα
τοῦ θρόνου σείει, ὃν ὕμεις ἐστήσατε
Ἐγγὺς ὑμῶν. Τὰς κοίλας γλήνας στρέψατε,
ὕψωσατε τὴν πλάκα, πρὸς με τείνατε
τοὺς σκελετώδεις πῆχεις, καὶ τοὺς ὄνυχας
εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀντάρτου πῆξατε.
Ἡ μάλλον, δίκην περιδόξων ἱποτῶν,
τὰ σεσηπῶτα μέλη ἀμφιέσθητε
ὡς πάλαι πανοπλίας, τὴν ἡμίβρατον
ἀρπάζοντες ῥομφαίαν. Ὡδε ἴσταμαι,
εἰς τὴν κατὰ φασμάτων πάλιν ἔτοιμος!

(ὄρων πέριξ)

Ὅρα ἐκλάμψεις φασφορόβους σήψεως,
ἤχει ὁ δοῦπος τῶν σαδρῶν κλειδώσεων,
ἀνοίγουσι τοὺς τάφους, προσεγγίζουσιν,
ὡς Ἐρινύες βλοσυραὶ μ' ἐκύκλωσαν
καὶ τὰς χαινοόσας σιαγῶνας τρίβουσι.

(Μετά μικρόν)

Πλὴν ποῦ με παραφέρει ὁ ἠπιάλος,
ὁ φλέγων καὶ καρδίαν καὶ διάνοιαν;
Μακρὰν, μακρὰν μου στύγερά ἰνδάλματα
τοῦ σκότους! Γλαυκὸς περὶ ὀλολύζουσι
καὶ νυκτερίδων μεμβρανῶδεις πτέρυγες
δροοῦσιν εἰς τοὺς θόλους. Πλησιάζαμεν.

Βαίνει τότε πρὸς ἐκάστην ἐναλλάξ λάρνακα, καὶ
ἀναγινώσκων εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς δαδὸς τὴν ἐπ'
αὐτῆς ἐπιγραφὴν ἀναπολεῖ δι' ὀλίγων τὰς τύχας τοῦ
ἐκεῖ κοιμημένου, μέχρις οὗ, φθάνων πρὸ τοῦ τάφου τοῦ
Γουϊδωνος Λαρόσου, ἀνακράζει

Καὶ ὦδε τίς; Γουϊδων! Σὺ ὁ σύζυγος
ὁ πρῶτος τῆς Ματθίλδης. Εἰς τὰ ἔγκατα
τῆς γῆς καὶ αὐδῆς συναντώμεθα. Σφοδρᾶς
τὸ αἷμα μου κοχλάζει, εἰς τὴν Θεάν σου,
καὶ τῆς Ζηλείας ἢ Φρικώδης βάσανος
μὲ κατατῆκει, τῆς Ζηλείας; Σύγγνωθι
σιγάσει πρὸ τοῦ τάφου τὰ ἐφήμερα
σαδρᾶ ἀργίλλου πάθη. Σὲ ἠγάπησεν,
Εἰπέ μοι, τῆς καρδίας ἐξετίμησας
τοὺς θησαυροὺς, τὸ κάλλος τοῦ θεσπέσιον;
Καὶ ὄμως μῖσος κατὰ σοῦ αἰσθάνομαι,
ναί, μῖσος λυσσαλέον. μοὶ ἐλήστευσας
ἐφ' ὄλα ἔτη τὴν πλασθεῖσαν δι' ἐμέ,
τὸν μόνον θησαυρόν μου, καὶ ἀμέριμος.
Ἐγὼ πάντεις ἤδη. Σὲ φθονῶ ἑτάσιον
ἐγὼ τοῦ ἐπιγείου αἵτου εἰδῶλον,
εἰς τῶν θεῶν τὰς λόχμας περιφέρωμαι,
τηρήσας μόνον πλέαν τὴν συναίσθησιν
ἀρρήτου ἀλγηδόνοσ.

(Ἀντιχεὶ ἔξωθεν τρεῖς ἢ φωνὴ τῆς γλαυκός)

Ὁ τὸ σύνθημα.

Ἐξ ὀμιχλώδους χάους ἐξεγείρει με
ἐπαναφέρων τὴν πραγματικότητα.

Σπεύδει πρὸς τὴν θυρίδα καὶ διανοίγει αὐτήν, εἰς-
έρχονται δὲ τότε, κρατοῦντες δάδας, ὁ Στρατηγόπουλος
καὶ ὁ Φιλανθρωπινός, οὗς θλίβων ἐπὶ τοῦ στήθους,
ἐρωτᾷ.

Ἐπετύχατε;

Τὰς ἐντολάς μου ἤδη ἐτελέσατε;

Φιλανθρωπινός. Πληρέστατα. Κρυφίως ἔδραπέτευσαν
οἱ μυηθέντες ἐκ Θηβῶν ἀδροῖζονται
εἰς τὰς δασύδεις τῶν ὄρεων φάραγγας,
καὶ πολλαχόθεν τοῦ Δουκάτου πρὸς αὐτοὺς
οἱ πατριῶται αὐθορμήτως σπεύδουσι.

Λάσκαρις. Καὶ σὺ, ὦ Ἄγι.

Στρατηγόπουλος. Διελθὼν τὰ σύνορα,

δι' ἀπροσίτων ἀτραπῶν κατέφθασα
εἰς τῶν Ἀλμογαβάρων τὸ στρατόπεδον
ἐφ' ὄλους ἤδη μῆνας ἡσυχάσαντες,
καὶ δι' ἀγῶνας νέους ἀνυπόμονοι,
ἐδέχθησαν προθύμως τὰς προτάσεις σου

Λάσκαρις. Μοὶ φέρεις ἀγγελίαν πανευφρόσυνον.

Κατὰ τὰς προτάσεις ταύτας, ἀντὶ μυριάων ὑπερ-
πύρων καθημερινῶς, αἵτινα ἐχορήγει ὁ Λάσκαρις
παρεῖχον οἱ Καταλανοὶ ὡς μισθοφόρους διὰ πᾶσαν
τοῦ ἀγῶνος τὴν διάρκειαν δισχιλίους ἰπτεῖς καὶ δισχι-
λίους πεζοὺς, ὑπισχνόμενος συγχρόνως ἀπροφάσιτον ἐκ
τοῦ Δουκάτου ἀποχώρησιν, αἶμα καταδραυσθέντος τοῦ
Βρυννίου, περιεβάλλετο τὸ στέμμα ὁ Λάσκαρις. Οἱ
ἄροὶ ἦσαν συμφέροντες, δι' ὃ καὶ δικαίως ἀνακράζει ὁ
Λάσκαρις,

Ἡ ὦρα τέλος φθάνει ἡ παμπόθητος.

Τοὺς ἐσβεσμένους ὀφθαλμοὺς ἀπόμαζον,
πατὴρ φιλάτη, ἐκ τῆς νάρκης ζόφεράς
δουλείας ἐγερθεῖσα τέλος, τάνυσον
τ' ἀμβροσία σου μέλι. Ἴδε, σπεύδουσι
τὰ τέκνα σου ἀδρόα, καὶ πατάσσοντα
τῆς ἀτιμίας τὰς ἀλύσεις θραυοῦσι

Φιλανθρωπινός. Τὸν πάλαι τέλος Μιχαὴλ εὐρίσκομεν.
Στρατηγόπουλος. Ὅρα σε ἤδη εὐκλεῶς ἀνάσσοντα.
Ὅδ' ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τοῦ Δουκάτου τῶν Ἀθη-
νῶν, ἀλλὰ περὶ καταλύσεως τῆς ὅλης Φραγκοκρατίας, ἡ-
τις ἀνατρεπομένου τοῦ Βρυννίου, ἐφαίνετο οὐχὶ ἀ-
κατόρθωτος πλέον διὰ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Ἑλληνος
δυναστού τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ Σεβαστοκράτορος τῆς Θεσ-
σαλίας, δι' ὃ καὶ ὁ Στρατηγόπουλος λέγει.

Τρισευγενῆς, ὕψιστη ὄντως χιμαῖραι
τὸν κλύδωνα ὀλίγον ἀναμένετε,
πυγμαῖοι τυραννίσκοι, τὸν μυκόμενον
καὶ ἤδη πᾶν ζοφοῦντα τὸ στερέωμα.
Τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου τὰς μυριανθεῖς
εἰς πειρατείας ἀντρα μετετρέψατε
δηρῶτε ἀσυστόλως καὶ ληστεύετε,
ἀρπάξτε τὰς κόρας τὰς περικαλλεῖς,
ἀπεμπολοῦντες τοὺς γονεῖς ὡς εἰλωτας,
καὶ ἀνωρίμους τοὺς ἀγροὺς θερίζετε,
Εἰς εἰλαπίνας καὶ φαῖδρα συμπόσια
τὴν λείαν ἀγεράχως ἀναλίσκοντες
πλὴν ὁ δικαιοκρίτης τέλος ἐφθασε
καὶ παρ' ὑμῶν εὐδύνας αὐστηρᾶς ζητεῖ.

Ἄλλ' ἐνῶ τὰ πάντα φαίνονται οὕτως εὐδοκούμενα, αἴφνης

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ.

Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ L. Winnigerode.

είσέρχεται μία τών δραματικῶν ἐκείνων μεταστροφῶν, εἰς ἐξ ἀσμενίζει· ὁ ποιητής, καθ' ὅσον ὁ Λάσκαρις ἀγγέλλει ὅτι ἀνῆκει μὲν ἅπας εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ' ἐπιβάλλεται αὐτῷ οὐχ' ἤττον· πρὸ τούτου ἡ τέλεις ἱεροῦ καθήκοντος, ἡ διάσωσις δηλονότι τῆς Ματθίλδης, ἧς ἐπέκειτο ὁ δι' ἐπιτρόπου μετ' ἄλλου γάμος. Μὴ κατανοῶν εἰσέτι τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ πρόθεσιν, ὁ Φιλάνθρωπινός εὐρίσκει φυσικὸν τὸ ἄλλος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀνακράζει,

Τὸ ἄλλος λέγεις; Τὴν ἀγρίαν λύσσαν μου εἶπέ, τὴν πάντα πρὸ αὐτῆς, συντρίβουσαν, καὶ δι' αἱμάτων καὶ φλογῶν διδάσκουσαν εἰς τοὺς κακῶργους τοὺς δεσμούς τῆς Θεῆμδος

Στρατηγόπουλος. Τί μελετᾷς; Λάσκαρις. Τὴν βίαν, τὴν ἐκδίκσιν, τῆς προσφιλοῦς μου φίλης τὴν διάσωσιν ἐκ τοῦ μελετωμένου μυσσοῦ δεσμοῦ.

Φιλάνθρωπινός. Πῶς, ποῦ καὶ πότε; Λάσκαρις. Ἐκ τοῦ μέσου ἀκριβάς, τῆς φάβλης τῶν δημίων ὀμηγύρευς ἐκ τοῦ Ναοῦ, πρὶν εἶ τὸ μυστήριον ὑπὸ τῶν Φλάρων τελεσθῆ.

Στρατηγόπουλος. Τὰς φρένας σου ἢ θυμολγῆς ὀδύνη διατάραξε. Οἱ δύο φίλοι καταβάλλουσιν ἀκολούθως πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀποτρέψωσι τὸν Λάσκαριν τοῦ παρὰ βόλου ἐγγχειρήματος τῆς ἀρπαγῆς δηλονότι τῆς Ματθίλδης ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου, ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν πατρίδα, ὁπερ δυναίξει καὶ αὐτῶν εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ πάθος, ἀπειλοῦσιν αὐτὸν δι' ἐγκαταλείψεως, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, καθ' ὅσον ὁ Λάσκαρις ἀνακράζει,

Μὴ μάτην κοιᾶτε τὴν Ματθίλδην μου νυμφεῖον μετ' ἄλλου, ἢ ἀνάμνησις μὲ μεταβάλλει ἀπὴ εἰς μανόμενον, καὶ ὡς ὁ Αἴας, σκώπῳ καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν πατρίδα ἐτι. Συνοδεύσατε ἢ ἀφετέ με μόνον, ἀδιάφορον· ἀλλ' ἢ ἀπόφασίς μου ἀμετάβλητος. Καὶ τοὺς ἐσχάτους ἐκαλέσατε ἀστούς, τοῦ Βρυέννιου χαμπερή νευρόσπαστα, εἰς τὴν πομπὰν τελετὴν τὸν Λάσκαριν σκοπίμως παριδόντες, πλὴν αὐτόκλητος ἐκεῖνος ἴσως, τύπον ιδιαίτερον παράσχῃ εἰς τὸ μέγα ὄντως θείαμα.

Στρατηγόπουλος. Πατρίς, πατρίς δεῖλαία! Φιλάνθρωπινός. Τόσα ὄνειρα καὶ τόσοι μύχοι!

Λάσκαρις. Θάρρος, φίλοι μου πιστοί. Τὴν μίαν μόνην ταύτην ἀφετέ φορὴν καδ' ὅλα ἐλευθέρως τὰς ψελήσεις μου, καὶ εἰς τὸ μέλλον διὰ βίου ἔσομαι τῶν βουλευμάτων τῶν κοινῶν ἐκτελεσθῆς, καὶ τῆς πατρίδος σθεναρὸς ὑπέρμαχος.

Στρατηγόπουλος, σύρων καὶ ὑψῶν τὸ ζῖφος Ὀρκίσου. Λάσκαρις, διασταυρῶν τὴν σπάδην πρὸς τὰ ζῖφα τῶν δύο ἐταίρων

Πνεῦμα ἐφορῶν ἐξ οὐρανοῦ, ὑψίστη θέμις, παμφαῆς διάνοια,

τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων κατὰ βούλησιν ἰθύνουσα, παράσχου σὺ τὴν κραταιὰν καὶ τελεσφόρον ἀρωγὴν σου. Σεβαστοὺς κατάστησαν τοὺς ἄρκους, οὐς ἠλόγησας, καὶ τοῦ περιουσίου τέλος, σύντριψον λαοῦ σου τὰς ἀλύσσεις, τὴν ὀρθόδοξον λυτροῦσα ἐκκλησίαν.

Στρατηγόπουλος καὶ Φιλάνθρωπινός. Ὀρκίζόμεθα. «Πατρίς καὶ πίστις» ἐφεξῆς τὸ σύνθημα. Κατὰ τὴν προσεχῆ σκηνὴν εὐρισκόμεθα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενώου, ἐνθα πλῆθος ἀπειρον ἀναμένει τὴν Δουκιήν συνοδείαν διὰ τὴν τέλειον τοῦ γάμου. Εἰς τὸ βάθος ἢ κυρία τοῦ Ναοῦ εἰσοδος, ἀριστερώς ἐξέδρα μετὰ δύο θρόνων· εἰς τὰ ἐμπρὸς τῆς σκηνῆς τινὲς τῶν Μεγιστάνων συνομιλοῦσι περὶ τῆς θλιβερᾶς καταστάσεως τῆς Ματθίλδης, ἧτις φαίνεται τηκομένη ὑπὸ φοβεροῦ τινος μυστικοῦ καὶ προκαλεῖ τὸν γενικὸν οἶκτον, δι' ὃ καὶ παρατηρεῖ ὁ Σανούτος,

Εἰς ἀλλόκοτον ἐκλήθημεν καδ' ὅλα συνοικέσιον. Τῆς νύμφης μόνῃ ἢ σκιά παρίσταται καὶ τοῦ νυμφίου φρούδῃ ἀντανάκλασις Ὁ Ζαχαρίας ἀπαντᾷ ὅτι ἐπίσης κακῶς ἔχουσι καὶ τὰ κοινά. Ὁ Λάσκαρις καίπερ στρατευσᾶσθς κατ' αὐτοῦ ὄλης ἴλης λογχοφόρων, ἠμύνετο πάντοτε μετ' ἀπιστεῦτουτόλμης, πολλαχὸς τὸ δουλωθὲν γένος ἔδραττε τὰ ὄπλα καὶ τὸ πάντων δεινότατον ἐδρυνλεῖτο ἢ προσέγγισις τῆς φοβερᾶς ἐταιρίας τῶν Καταλανῶν, διατελουσῆς, καδ' α τινὲς ἐφρόνουν, εἰς κρυφὴν μετὰ τοῦ Λασκάρειος συνεννόησιν, ἐξ οὗ ἔπειτα, καδ' α παρατηρεῖ ὁ Βονιφάτιος ἦτι ἢ εορτὴ ἐτελεῖτο ἐπὶ κρατῆρος Ἡραστειοῦ.

Ἐν τούτοις ἦχοσι σάλπιγγες καὶ προσερχομένης ἐν μέσῳ τοῦ ἀλαλάζοντος πλῆθους τῆς Δουκιῆς συνοδείας ἀρχεται ἡ τελετὴ. Ὁ ποιητής, ἐν εὐθύμῳ διατελών διαδέσει, κατέστρωσεν ἐνταῦθα εἰς ἰάμβους φράσεις ἐλληνολατινικὰς κατὰ τρόπον ὅπως πρῶτοτύπον καὶ δεξιῶς τοὺς χρόνους ἐκείνους ζωγραφίζοντα.

Βιλλαρέτ, εὐλογῶν τὸ πλῆθος, Ἡ θεία χάρις μετ' ὑμῶν et dominus vobiscum fiat semper.

Οἱ παριστάμενοι. Ἀλληλοῦθια. Βιλλαρέτ. Εὐλογητός ὁ Ἄναξ οὐρανοῦ καὶ γῆς et semper ago deo meo gratias. Οἱ ἄνδρες. Pax tibi, pater. Αἱ γυναῖκες. Τὰς εὐχὰς σου, Δέσποτα,

Ὁ Βρυέννιος ἐξαιρεῖ τότε τὴν σημασίαν τοῦ γάμου, ὅστις συνενοῖ τὰ δύο πρῶτα τῆς Γαλλίας στέμματα καὶ μετατρέπει τὸν Βασιλέα τῆς Νεαπόλεως εἰς ὑπέρμαχον τῶν ἐν Ἑλλάδι Φράγκων, προσδέτει δὲ ὅτι θλιβετὰ μόνον διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ νυμφίου Γραβίνα, ὅστις ἐμάχετο τὸν ἱερόν ἀγῶνα ἐν Ἡκείρῳ, διδάσκων τὸν Ἑλληνα δεσπότην τῆς χάρας ἐκείνης πᾶς κολάζεται ἢ κοῦφος τάσις πρὸς ἀπόσεισιν ζυγοῦ κυρωθέντος ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Μετ' ὃ εὐρεθέντος ἐν τάξει τοῦ χρυσοβούλου, δι' οὗ καθωρίζετο ὁ Γκίζης ὡς ἐπίτροπος, ἢ Δ. Ἐλένη ἀσπάζεται τὴν Ματθίλδην, ἧτις ῥίπτεται μετὰ δακρῶν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπαναφέρει εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, ἐν ᾧ ἄδει ὁ χορὸς τοῦς γαμηλίους ὕμνους. Ἐπικειμένης δὲ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἱερολογίας, χωρεῖ εἰς τὸ μέσον ὁ Βιλλαρέτ καὶ τρις ἐρωτᾷ,

Ἐπίκειτο ὁ Λάσκαρις ἀνακράζει, τὸν ἱερόν κωλύον τοῦτον σύνδεσμον;

Ἀλλὰ τὴν τρίτην ἐρώτησιν ἀκούει αἴφνης ἐκ τοῦ βάθους τοῦ Ναοῦ πρὸς κοινῇν κατάπληξιν, ἢ ἀπάντησιν — «Ναί, ὑφίσταται» — ἐρωτῶντος δὲ τοῦ Βρυέννιου — «Τίς λέγει τοῦτο;» ἢ αὐτὴ φωνὴ ἀπαντᾷ — «Μιχαὴλ ὁ Λάσκαρις!» — Ἡ συγκίνησις κορυφούται τότε. Ὁ Λάσκαρις μετὰ τῶν γνωστῶν δύο ἐταίρων καὶ ἄλλων ἐνόπλων διασχίζων βιαίως τὸ πλῆθος, φθάει πρὸ τοῦ θρόνου.

Βρυέννιος. Κακοῦργε, οἶον θράσος! Μόνος ῥίπτεσαι εἰς τὴν παγίδα. Συλληφθῆτω τάχιστα.

(Τινὲς τῶν ἀρχόντων, ἀνασπῶντες ἐγχειρίδιον, προχωροῦσιν, ὁ Λάσκαρις καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ζιφουλκοῦσιν, ἀλλ' ὁ Βιλλαρέτ παρεμβαίνων, κωλύει τὴν ἐν ἱερῷ χάρῳ σύγκρουσιν, καὶ λέγει τῷ Λασκάρει.

Εἰς τοῦ Θεοῦ εἰσόδου τὸν σεπτὸν σηκόν, Ἐτάραξας τὸν γάμον τοῦτον, κάλυμα γνωρίζων, ὡς κυρῶντις.

Λάσκαρις. Ἄνουπέρβλητον.

Γκίζης. Τί λέγεις; Βονιφάτιος. Ὁ ἀδάδης!

Βρυέννιος. Ὁ ἐπίβουλος! Βιλλαρέτ. Σιγάτε, λέγω.

(τῷ Λασκάρει.) Ἐλευθέρως λάλησον.

Λάσκαρις. Τελεῖτε διγαμίαν· παραδίδοτε τὴν νόμῳν μου τῷ Γραβίνα σύζυγον.

Βρυέννιος. Ὁ τοῦτο πλέον ὄλας ἀνυπόφορον. Γκίζης. Παράσχου ἀποδείξεις.

Λάσκαρις. Ἐρωτήσατε τὴν νύμφην.

Βρυέννιος. Λέγε, ὦ Ματθίλδη! Ματθίλδη, τρέμουσα

Πράγματι. Νομίμας, καίτοι κρόφα συνοδεύμεν.

Βρυέννιος. Ὁ λύσσα! Γκίζης. Τοῦτο δεῖται σκέψεως.

Βιλλαρέτ. Καὶ ποῦ ὁ γάμος ἐτελεσθῆ;

Ματθίλδη. Εἰς ὀρθόδοξον ἐγγύς τοῦ Μαραδάωνος παρεκκλήσιον.

Σαιντομέρ. Τοιοῦτος γάμος κατ' οὐσίαν ἄκυρος. Λάσκαρις τῇ Ματθίλδῃ

Ὁ σύμβιός σου τὰς ἀγκάλας τείνει σοι Ματθίλδη ῥιπτομένη εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ.

Νῦν κάλεσόν με πρὸς σε, ὦ πανεύσπλαχνε τῶν καρδιῶν ἐπόπτα.

Βιλλαρέτ. Οἶον σκάνδαλον!

Βρυέννιος. Χαρίσατε βιαίως τοὺς παράφρονες. Λάσκαρις, τὸ ζῖφος προτείων.

Πρὸς τὴν καρδιῶν πλεόν τοῦ Λασκάρειος ἀρρηκτως συνοδεῖται.

Δ. Ἐλένη. Μὴ υἱέ μου, μή. Πριγκήπισσα. Τὴν ἱεροσολίαν αὐστηρότατα ὁ οὐρανὸς κολάζει.

Βρυέννιος. Τὸ παράδειγμα ἐγὼ παρέχω (ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Λασκάρειος μετ' ἄλλων Μεγιστάνων. Μάχονται· ὁ Λάσκαρις κρατεῖ πάντοτε τὴν Ματθίλδην διὰ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καὶ ἀμύνεται διὰ τοῦ δεξιῶ. Μεγίστη συγκίνησις αἴφνης οἱ κώδωνες ἦχουσι καὶ ὁ ναὸς φαίνεται πυρπολούμενος. Πανικός ἐν τῷ πλῆθει.

τινὲς. Φλόγες! ἄλλοι. Πῦρ! ἄλλοι. Ἀνοιζατε τὰς πύλας πάσας.

(πολλοὶ διασκορπίζονται περίτρομοι, ἀλλ' ἡ πάλῃ ἐξ-ακολουθεῖ).

Βρυέννιος. Ἐκυκλώθησαν σχεδόν. Λάσκαρις τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ·

ὕποχαρτε πάντες ἀμυνόμενοι. (Ὁ μικρὸς ὄμιλος, πανταχόθεν πιεζόμενος, ὑποχαρεῖ ἐν τάξει, ἐν ᾧ αἱ φλόγες ἐπιτείνονται.)

Ματθίλδη. Θεέ μου, θνήσκω! Λάσκαρις, πρὸς αὐτὴν στρεφόμενος.

Θάρρος, τρισηλίτητῃ μου! (Ὁ Βρυέννιος, τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπαφελοῦμενος, βυθίζει τὸ ζῖφος αὐτοῦ εἰς τὸ στήθος τοῦ Λασκάρειος.)

Ἐπρώδην! Ματθίλδη. Ὁ Χριστέ μου!

(Οἱ δύο ἐταίροι ὑποστηρίζουσι τὸν Λάσκαριν. Ἰσπότεα τινὲς ἀρπάξουσι τὴν Ματθίλδην.)

Φιλάνθρωπινός τῷ Λασκάρει

Σπεύσον!

Στρατηγόπουλος. Φύγαμεν! Λάσκαρις. Ματθίλδη! Ἡ ἐκείνην πρῶτον σώσατε, ἢ ἀφετέ με!

Φιλάνθρωπινός. Ἡ πατρίς σοὶ ἔμεινε.

(Φθάντες ἤδη πρὸς τὴν κυρία εἰσοδὸν, φεύγουσιν ἐντὶ τῆς σύγχυσις κορυφούται. Δέσποιναι λυκίκοι διασχίζουσι τὴν σκηνήν. Καταπετάννυται ἡ αὐλαία.)

Οὕτως λήγει καὶ τὸ τέταρτον μέρος, πλῆρες, ὡς ὅρα ὁ ἀναγνώστης, σκηνῶν ἐξόχως δραματικῶν, καὶ ἀκαδέκτου τῶν εὐγενεστέρων παδῶν συγκρούσεως, ἐν τῷ μέσῳ ποικίλης καὶ εἰς ἄκρον πομπᾶδος σκηνογραφίας.

Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΗΘΙΚΗ.

ΥΠΟ W. JERUSALEM.

ΕΙΠΟΤΕ τομῆρότερον προβαίνει ἢ ἐπιστήμη τῆς φύσεως ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς πρὸς τὴν γνώσιν καὶ κατάκτησιν τοῦ κόσμου. Οὐδὲν φυσικὸν καὶ οὐδὲν ἀνθρώπινον ὀφείλει νὰ μένη ξένον τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, ἧτις πρὸ πάντων εἰς τὰ μυστήρια τοῦ ψυχικοῦ

βίου ζῆτει δεσμέραι βαρύτερον νὰ εἰσδύῃ διὰ τῆς νικηφόρου αὐτῆς μεθόδου. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο βαρυσημάντων λέξεων, αἴτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἐπιγραφὴν τῆς βραχείας ταύτης διατριβῆς, σημαίνει ἰσχυρὰν ὠδῆσιν κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην. Ὁ ἐγκεφάλος, τὸ θαι-

μασιώτατον τούτο ὄργανον τῆς ἐμφύχου φύσεως, ἔρχεται εἰς συνάφειαν καὶ ἀλληλουχίαν μετὰ τῆς ὑψίστης καὶ πολυπλοκωτάτης ὄψεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τῆς ἠθικότητος. Λέγω, τῆς ὑψίστης ὄψεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διότι ἡ γνῶμη τῶν φρονούντων, ὅτι ἡ ἠθικότης ἀπαντᾷται συχνότερον καὶ συνηθέστερον παρά τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐξελέγχεται ὡς ἐσφαλμένη. Σήμερον γινώσκωμεν ὅτι μόνον εὐφραία καὶ διὰ μακρᾶς συνηθείας ἀναφαιρέτον κτήμα τῆς ψυχῆς γενομένη ἀνάπτυξις καὶ ἀληθῆς μὀρφωσις τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ παράσχη τὴν βᾶσιν καὶ τὰ θεμέλια ἀληθοῦς ἠθικότητος. Ἄλλ' ἡ σύνδεσις τῶν δύο ἐκείνων ἐννοιῶν, «τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς ἠθικῆς», οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἐνταῦθα εἰ μὴ τὴν ἀπόπειραν ὅπως ἐξερευνηθῆ, τί συμβαίνει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ συνεπεία τῶν ἠθικῶν ἡμῶν πράξεων, ἥτοι ποῖα φαινόμενα ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ἐγκεφάλῳ συνοδεύουσι τὰς πράξεις ἐκείνας, ἅς θεωροῦμεν ἐχούσας ἠθικὴν ἀξίαν.

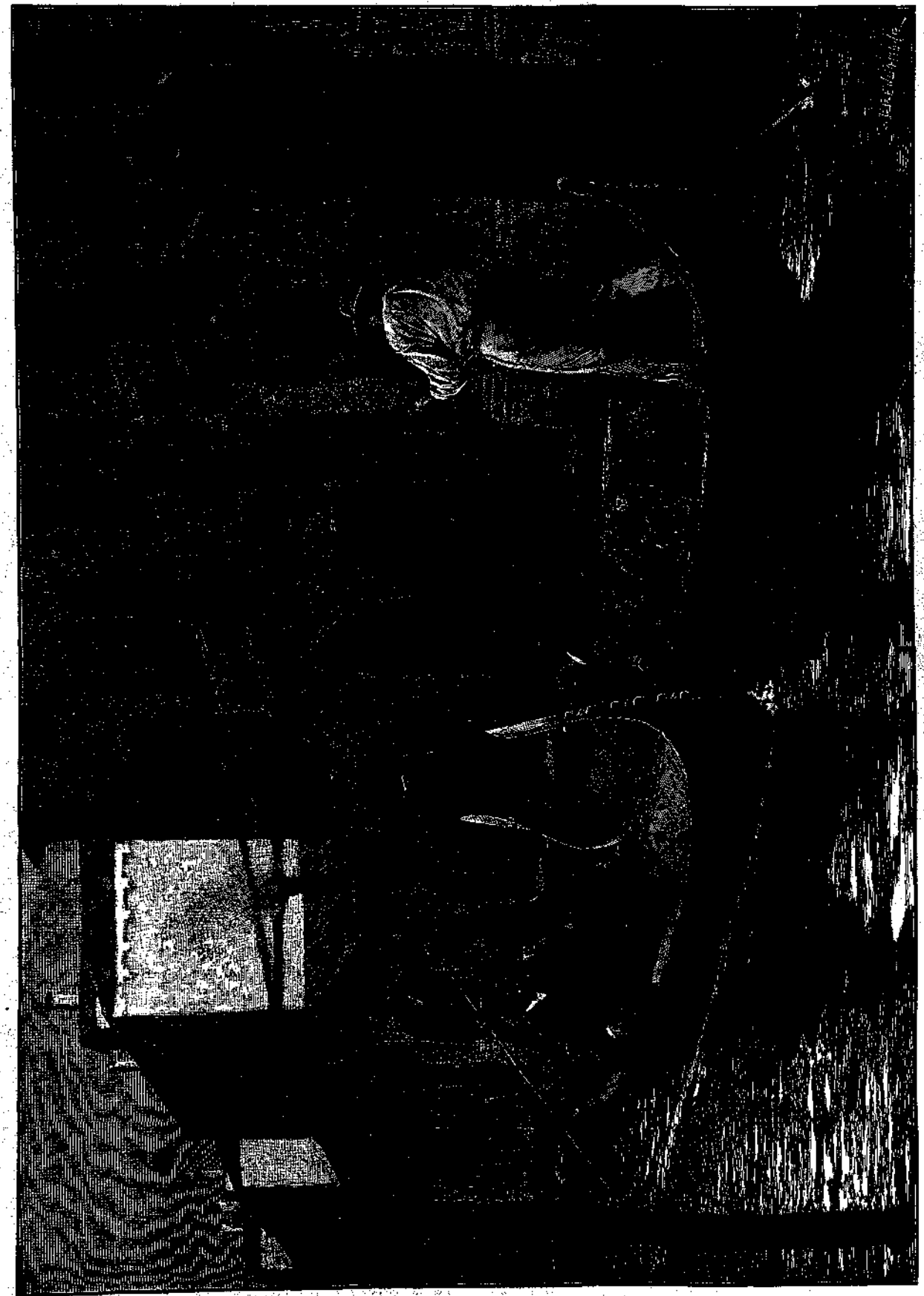
Τοιαυτὴ ἀπόπειρα πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς μεταξὺ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν ἠθικῶν πράξεων ἀλληλουχίας ἐγένετο ἐν τινι διατριβῇ, ἣν ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς Θ. Μέννερτ ἀπήγγειλε πρὸς διετίας μὲν ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν φυσιοδιφῶν ἐν Κολωνίᾳ, ἐδημοσίευσεν δὲ μόλις πρὸς τινῶν μηνῶν διὰ τοῦ τύπου.¹ Τὸ συγγραμμάτιον τούτο εἶνε ἀξίον τοῦ μεγίστου ἐνδιαφέροντος πρῶτον μὲν ἕνεκα τῆς ὑψίστης σπουδαιότητος τῶν ἐν αὐτῷ ἐκτιθεμένων θεωριῶν, ἰδίᾳ δὲ διότι αἱ ἐν αὐτῷ περιεχόμεναι ἰδέαι οἰοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν προάγονται μέχρι τοῦ σημείου, εἰς ὃ συγκεντρῶνται σήμερον πάσα ἡμῶν ἡ σκέψις, ἥτοι μέχρι τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος.

Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἠθικότητος, λέγει ὁ Μέννερτ, οὐδαμῶς περιορίζονται εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον μόνον τῶν ἀνθρώπων· ἀπ' ἐναντίας, εὐρομεν ἐν τῇ συμβίσει τῶν φυλῶν τῶν ἐλεφάντων, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς ἔθνεσι τῶν μελισσῶν καὶ τῶν μυρμηκῶν δείγματα ὑψηλῆς σχετικῶς ἠθικότητος. Παράδοξον δὲ ὅτι τοιαῦτα δείγματα ἠθικότητος εὐρίσκονται ἀκριβῶς εἰς εἶδη ζῶων, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐγκεφάλου εἶνε ὅπως διόλου διάφορος τῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν τῇ συγκρίσει τῶν φαινομένων τοῦ βίου παρά τοῖς ἀνθρώποις καὶ παρά τοῖς ζώοις δυνάμεθα, κατὰ τὸν Μέννερτ, νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐκ δύο ἀντιθέτων διευθύνσεων. Ἡ ἐπιστημονικωτέρα εἶνε ἡ καλουμένη πανζωολογική, ἥτις τὸν ἀνθρώπον θεωρεῖ μόνον ὡς ἐν ἐκ τῶν λοιπῶν ζῶων καὶ ἐκ τῶν ἀπλουστάτων μορφῶν τοῦ ζωικοῦ βασιλείου ἀναβαίνει μέχρι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διεύθυνσις αὕτη ὅμως συναντᾷ δυσκολίαν τινὰ σχεδὸν ἀνυπερβατόν. Θεωροῦσα δηλαδὴ τοὺς ἀπλουστάτους τύπους τῶν ζῶων ἐστερημένους συνειδήσεως καὶ ἐνεργοῦντας μηχανικῶς, δυσκολεῖται κατόπιν ἡ μᾶλλον ἀδυνατεῖ ὅπως, νὰ εὕρη τὸ μεθόριον, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀρχεται καὶ εἰς τὸ ὅποιον παύει ἡ συνειδήσις ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἡ ἑτέρα διεύθυνσις εἶνε ἡ καλουμένη πανανθρωπολογική, ἥτις πανταχοῦ μεταξὺ τῶν ζῶων ἀνευρίσκει καὶ ἀναγνωρίζει τὸν ἀνθρώπον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως κρίνει τὰς κινήσεις καὶ τὰς πράξεις τῶν ζῶων.

Ὁ Μέννερτ παραδεχόμενος τὴν δευτέραν ταύτην θεωρίαν ὡς ὀρθὴν, ἐκφράζει τὴν πεποίθησίν του ὅτι καὶ ἐν τῷ ἀπλουστάτῳ ἔτι ὄργανισμῷ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου ἐνυπάρχει συνειδήσις, ζητεῖ δὲ ν' ἀποδείξη τούτο διὰ πολλῶν ἐνδιαφερόντων παραδειγμάτων. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀτελέστατα, μικροσκοπικὰ ζῶα, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐγχυματικὰ ζῶα, ἅτινα μόνον ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον εἶναι ὁρατὰ, παραδέχεται ὁ Μέννερτ ἐνυπάρχουσαν συνειδήσιν. «Περὶ τοῦ γνωστικοῦ, περὶ τῆς συναισθήσεως τοῦ τόπου, περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ αἰρεῖσθαι, καὶ περὶ τῆς πρὸς τὸ συμβιοῦν τάσεως τῶν ζῴων τούτων οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν δύναται νὰ ἔχη ὁ παρατηρῶν αὐτὰ μετ' ἐνδιαφέροντος. Ἄς ὀνομάζωσιν ἐνστακτὸν ἢ ὅπως ἄλλως θέλωσι τὰ φαινόμενα ταῦτα, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι πνευματικαὶ ἐνέργειαι, τὰς ὁποίας μόνον ἐκ ματαιοφροσύνης θεωροῦσι κατωτέρας ἢ ὅσον πράγματι εἶναι.» Ὁ Μέννερτ ἀφοῦ διὰ διαφόρων παραδειγμάτων κατέστησε πιδανωτάτην τὴν παραδοχὴν ἐνυπαρχούσης καὶ εἰς τὰ κατώτατα ἔτι ζωᾶ συνειδήσεως, θεωρεῖ ὅπως περιττὴν τὴν παραδοχὴν ἐμφύτων ὁρῶν, ἐνστίγκτων, καὶ κληρονομικῶν ιδιοτήτων παρά τοῖς ζώοις. Ἡ ἀτομικὴ πείρα ἐνὸς ἐκάστου ζώου δύναται καὶ μόνη νὰ προκαλέσῃ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν, ἣν παρ' αὐτῷ παρατηροῦμεν. Ὁ Μέννερτ εἶνε κεκρυμμένος ἀντίπαλος τῆς ἀπὸ τοῦ Δαρβίνου τοσοῦτον γενικῶς διαδοθείσης θεωρίας τῆς κληρονομικότητος καὶ ἀφιεροῖ πολλὰς σελίδας τοῦ βιβλίου του πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῆς· ἐν τούτῳ ἀμφιβάλλομεν ἂν δᾷ εὐρὴ πολλοὺς ὁπαδοὺς.

Ἄλλ' ἐπανελάθωμεν εἰς τὸ κῆριον θέμα: Πῶς εἶνε ὁ ἐγκέφαλος τῶν ζῴων ἐκείνων, ἐν οἷς ἀπαντῶμεν ἴσχυρην ἠθικότητος ἐν τῇ μετ' ἀλλήλων κοινωνικῇ συμβίσει; Διὰ τῶν ἐπιπονωτάτων καὶ ἐκτάκτως δυσχερῶν ἐρευνῶν τοῦ Γεγενβόουερ, Λέϊδιγ, Φορέλ καὶ ἄλλων καταρτάθη νὰ γνωσθῇ τὸ παρά τοῖς ἀρθροζώοις ὄργανον ἐκεῖνο, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἐγκέφαλον τῶν σπονδυλωτῶν ζῴων. Ἰδίᾳ δὲ ὁ ζωολόγος Dujardin ἀνεκάλυψεν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῶν ἀρθροζῴων στελεχοφόρα σωματῖα, ἅτινα ἐντελῶς ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς πτυχᾶς τοῦ ἀνθρώπου ἐγκεφάλου. Ὁ Λέϊδιγ ἔτι σαφέστερον ἐξηκρίβωσε διὰ τοῦ μικροσκοπίου τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ζῴων τούτων. Ἀλλὰ τὴν σπουδαιωτάτην διὰ τὸ προκειμένον ζήτημα ἀνακάλυψιν ἔκαμεν ὁ Φορέλ. Ὁ διάσημος οὗτος φυσιοδίφης ἠσχολήθη ἐπὶ ὀλόκληρα ἔτη ἐμβριδῶς περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν μυρμηκῶν ἀνεκάλυψε δὲ ὅτι τὰ στελεχοφόρα ἐκεῖνα σωματῖα τὰ ὑπὸ τοῦ Dujardin παρατηρηθέντα, ἀναμφιβόλως τὸ ὄργανον τῆς νοημοσύνης, ἰσχυρότατα εἶναι παρά τοῖς νοημονεστάτοις μύρμηξι, ἥτοι τοῖς ἐργατικοῖς, τούναντιον δὲ ἀσθενέστερα παρά ταῖς πτερωταῖς θηλείαις, καὶ πάντων ἀσθενέστατα παρά τοῖς πτερωτοῖς ἄρρεσιν, οἵτινες ἐν ταῖς ἐκδηλώσεσι τῆς συνειδήσεως κατέχουσι τὴν κατωτάτην βαθμίδα. Ἐνταῦθα ἤδη εὐρέθη ἡ σύνδεσις καὶ συνάφεια μεταξὺ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς ἠθικότητος. Ἐκεῖνα τὰ ζῶα, ὧν τὸ ὄργανον τῆς νοημοσύνης εἶνε τὰ μάλιστα ἀνεπτυγμένον, εἶναι καὶ τὰ ἠθικώτατα, ὑπὸ τὴν γενικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, διότι διὰ τῆς ἐργασίας καὶ φιλοπονίας, διὰ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας ἣν παρέχουσιν ἀλλήλοις, διὰ τῆς συνεργασίας μετὰ τῶν ὁμοίων τῶν προσπαθοῦσι νὰ συντηρῶσιν ἑαυτὰ καὶ τὸ εἶδος τῶν. Οἱ δὲ πτερωτοὶ ἄρρενες, οἵτινες ἄγουσιν ἄργον

ΑΠΡΟΟΠΤΟΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ. Κατὰ τὴν εἰσαγωγήν τοῦ E. Brack.

¹ «Gehirn und Gesittung». Vortrag von Prof. Theodor Meynert. Wien, Braumüller.

και παρασιτικόν βιον και τρέφονται εκ του κόπου των εργατών χωρίς αυτοί να παράγωσι τίποτε, έχουσιν ηκιστα ανεπτυγμένον τον εγκέφαλον. Ένταυθα βλέπομεν δύο τύπους υπάρξεως εκ διαμέτρου αντιθέτους. Ο εις τύπος συνίσταται εν τούτω, ότι το ζών ουδέ κατ' ελάχιστον συντελεί προς συντήρησιν της ίδιας του ζωής, αλλά ζή δλων δι' όλου εκ της εργασίας και των κόπων των άλλων, τα όποια ανηλεώς εκμεταλλεύεται. Ο τύπος ούτος εινε ο παρασιτικός, και παριστή, κατά τον Μένυερτ, το πονηρόν εν τη φύσει. Ο εκ διαμέτρου αντίθετος προς τούτον εινε ο βίος των ζών εκείνων, άτινα εξ ίδιας δυνάμεως και διά της ίδιας εργασίας διατηροῦσι την ζωήν των και συγχρόνως παρέχουσιν αμοιβαίαν βοήθειαν μεταξύ των και συνενοῦνται εις κοινήν εργασίαν προς κοινήν άφέλειαν. Ο τύπος ούτος του βίου, ο επί της αμοιβαιότητος βασίζομενος παριστή το αγαθόν εν τη φύσει, και εν αυτώ εγκενται η ούσία της ηθικότητος. Όπως ήδη εφάρμοση τα άποτελέσματα των έρευνών του τούτων επί του ανθρώπινου και ίδια επί του κοινωνικοῦ βίου, ο Μένυερτ σχεδιαγραφει με μεγάλας γραμμάς μιαν εικόνα της προσωπικότητος, έχων πάντοτε υπ' όψει την φυσιολογίαν του εγκεφάλου. Τα άπλά ελατήρια, το συναίσθημα της πείνης, της δίψης, άλλοι ζωικοί έρεδισμοί, και εν γενεί ή άρμωσος διά των αισθήσεων αντίληψις χρωμάτων και ήχων, έτι δε και πολυπλοκώτεροι άνταναικλαστικά κινήσεις, έχουσι την έδραν αυτών εν τοις υπό τον φλοιόν του εγκεφάλου κέντροις. Η κοινή ενεργεια των δυνάμεων τούτων άποτελει παρά τή παιδι κατ' αρχάς άπλήν αυτοσυνειδησίαν, αρχικόν τι «έγώ», όπερ μετ' αφελοῦς εγωισμοῦ φροντίζει μόνον περι της ίδιας αὐτοῦ ευημερίας, και συγχρόνως ένεκα της αδυναμίας αὐτοῦ εινε εις τον ύψιστον βαθμόν παρασιτικόν. Εις ήμάς βεβαίως η παρασιτική αυτη και εγωιστική φύσις του παιδιου δεν φαίνεται ως κακόν τι και άπεχθές, διότι εν αυτη διοράμεν μετά χαράς μάλιστα την όγιαν πορείαν και συνάμα τον άπαιτήτων όρον της περαιτέρω ανάπτυξεως του παιδικου εγωισμοῦ. Άλλ' αυτη η περαιτέρω ανάπτυξις συνίσταται εν τη εθύρνεσι της προσωπικότητος του παιδιου μέχρι της μορφώσεως δευτέρου τινός «έγώ», η όποια εθύρνεσι εινε άποτέλεσμα της ανάπτυξεως του εγκεφάλου. Το δεύτερον τουτο «έγώ» δά προσλαμβάνη και δά προσαρτή εις έαυτο κατά πρώτον τα άμέσως περιστοιχοῦντα αὐτό άτομα, τα πλησιέστατα και συγγενέστατα αυτώ πρόσωπα, δ' άφομοιωί τρόπον τινά αυτά προς έαυτο, δά υποστηρίξη τα συμφέροντά των και δά φροντίξη περι της ευημερίας των, όπως πρώτερον το αρχικόν εκείνο και ιδιοτελέσ «έγώ» έμερίμνα μόνον περι έαυτοῦ και περι ουδενός άλλου. Διά των καλουμένων παραλλήλων παραστάσεων δά γεννηθή εν αυτώ η πεποίθησις, ότι εν τη συνειδησει του πλησίον συμβαίνουσι τα αυτά η όμοια ψυχικά φαινόμενα, οια εν τη ίδια αὐτοῦ συνειδησει· δια της συναισθήσεως ταυτης έλκούντες τα παθήματα των άλλων εις τον κύκλον της εθύρνεσε των συνειδησεως, και όσημέραι περισσότερον εθύρνοντες και οιονει συνταυτίζοντες την ιδίαν ήμών προσωπικότητα μετά της προσωπικότητος των άλλων, υπερασπίζομεν μετά των ίδιων ήμών συμφερόντων και την ευημερίαν πάντων εκείνων, οτινες άποτελοῦσι μέρος του εύρους, του δευτέρου ήμών «έγώ». Η έκτασις, ην δύναται να λάβη το δεύτερον τουτο «έγώ», εινε άπερίοριστος. Επί τα-

πεινωτέρας βαθμίδος ανάπτυξεως τα όρια αὐτοῦ άποτελει η οικογενεια, ειτα δε προχωρούσης της ανάπτυξεως τα όρια ταυτα εθύρνονται άγαλόγως μέχρι της φυλής, μέχρι του κράτους, και τέλος δύναται να περιλάβωσιν όλόκληρον την ανθρωπότητα, όταν το άτομον τυχη έκτάκτως ύψηλης ανάπτυξεως. Έκ τούτων καταφαίνεται ότι η ανάπτυξις του δευτέρου «έγώ» παρέχει εις τον βιον τον τύπον της αμοιβαιότητος (mutualismus), της αλληλοβοηθείας, ήτοι της από κοινου και προς κοινήν άφέλειαν συνεργασίας, της αδελφότητος, ο τύπος δε ούτος εθύρσεται εις άκραν αντίθεσιν προς τον άνωτέρω περιγραφέντα τύπον του παρασιτικού βίου. «Πάντοτε τεινε προς το σύνολον, και αν δεν εμπορής να γείνησ η ιδίος σύνολον, προσαρμόσθη ως χρισίμον μέλος προς τι σύνολον.» Το περιφημον τουτο λόγιον του Σχιλλέρου κτάται μόλις ήδη την πληροστάτην αὐτοῦ σημασίαν. Ο Σχιλλερ και ο Γκαίτε και μετ' αυτών πάσα η τότε ατομικιστική εποχή ειχον την πεπλανημένην ιδέα, ότι ο άνθρωπος δύναται μόνος να γείνη σύνολόν τι, έαν μόνον ανάπτυξη πάντα τα φυσικά του δάρα άρμονικώς. Σήμερον βλέπομεν σαφώς και εϋκρινώς ότι τουτο εινε αδύνατον. Ουδεις άνθρωπος, όσον δήποτε μέγας, δύναται αὐτός καδ' έαυτόν ν' άποτελεση όλον, άλλ' εινε πάντοτε ύπηρετούν μέλος μεγαλητέρας τινός κοινότητος, της οικογενειας, της πολιτειας, και αν πράξη μεγάλα και διαρκή, της όλης ανθρωπότητος. Η ιδέα, του ν' άποτελεση τις εν όλον, έχει τι το παρασιτικόν. Μεγάλοι άνδρες, συλλαβόντες παραπλησίαν τινά ιδέα, ως ο Μέγας Άλέξανδρος, ο Ιούλιος Καίσαρ, ο Ναπολεών, ο Βίσμαρκ, δεν έμειναν άπληλλαγμένοι τουούτων παρασιτικών όρμών, η δε ιστορία σημειώνει τας όρμάς ταύτας ως κηλιδας εις την δόξαν των.

Ο περιφημος άνόνημος, ο συγγραφέας το περιφημον εκείνο βιβλίον «Ψεμβραντ ως παιδαγωγός», απαιτών την ανάπτυξιν μεγάλων και ισχυρών ατομικοτήτων, ειχε βεβαίως δικαίον· ουχ ήττον όμως παραγνωρίζει την μεγάλην κοινωνικήν τάσιν των ήμετέρων χρόνων και όμλει ως αν ει εύρισκόμεθα εισέτι εις τον δεκάτον ογδοον αιώνα. Τουτο καθιστά τας απαιτήσεις του και τα έπιχειρήματά του μονομερή και περιωρισμένα.

Σύν τη ανάπτυξει του φλοιου του εγκεφάλου και των άπειροίδημων αὐτοῦ κυττάρων και ινών εθύρνεται το δεύτερον εκείνο «έγώ» όσημέραι περισσότερον, ούτω δε η αμοιβαιότης εν τή βίη ήτοι το αγαθόν αντικαθιστή την παρασιτικήν τάσιν, ήτοι το πονηρόν εν τη φύσει. Άλλ' ήδη η φυσιολογία του εγκεφάλου διδάσκει ήμάς ότι η λειτουργία του φλοιου του εγκεφάλου συνίσταται κυρίως εν τή παρακαλθειν τας εκ των κέντρων εκπορευόμενας ώθήσεις, ήτοι τας όρμάς του αρχικοῦ εκείνου ιδιοτελοῦς «Εγώ». Αφ' έτέρου γινώσκομεν ώσαύτως ότι πάσα σχεδόν αι ήθικαι ήμών πράξεις τεινουσιν εις το να παρακαλώσι τα άντενεργοῦντα αυταις εγωιστικά και ιδιοτελή ελατήρια· ούτω λοιπόν και ένταυθα άνευρίσκομεν την συνάψειν εκείνην και άλληλουσίαν, την μεταξύ του εγκεφάλου και της ήθικης ύφισταμένην. Και κατά την γνωστήν ήθικην θεωρίαν του Καντίου η κυρία ενεργεια του ήθικοῦ νόμου συνίσταται εν τη προσπαθειά προς υπερνίκησιν και καταπάλασιν των παθών και των όρμών, ακριβώς δε η προσπάθεια αυτη και η κατόρθωσις αυτης σημαίνει την

ήθικην έλευθερίαν. Άλλ' ύπάρχει και άλλη ύψηλοτέρα βαθμεις εις ην άφικνείται η ήθικη συνείδησις, όταν το εθύρότατα ανεπτυγμένον και περιεκτικώτατον δευτερον «Εγώ» συμφύεται μετά του αρχικοῦ «Εγώ» δια της μακροχρονίου αὐτοῦ κυριαρχίας ούτως, ώστε ούδαμώς πλέον δύναται ν' αναφανώσιν εγωιστικά παρασιτικά ελατήρια, καταγωνιστέα και υπερνικητέα. Τότε η ήθικη συνείδησις, ήτις αρχικώς μέν ήτο φόβος, ειτα δε οίκτος, γίνετα φιλαυτία ύψηλοτέρου και ευγενεστερού είδους, ήτοι άγάπη ύψηλοτέρου «Εγώ» περιλαμβανοντος εν έαυτώ σύμπασαν την ανθρωπίνην κοινωνίαν.

Πρός απόδειξιν της όρθότητος της θεωρίας του αναφέρει ο Μάυνερτ ειδη τινά φρενοβλαβειών, εν οις παρατηρείται άναλόγως τις έλλειψις ήθικότητος, ως λ. χ. την νόσον εκείνην ήτις υπό των ειδικών ιατρών καλείται ήθικη παραφροσύνη. Ο ήθικώς παράφρων ένιοτε ούδαμώς διαφέρει του ογιου εν ταις έκδηλώσεσι της νοημοσύνης και της κρίσεως αὐτοῦ. Η βλάβη εγκενται μόνον εν τή στενότητι του κύκλου του δευτέρου 'Εγώ. Πρό πάντων παρατηρείται τουτο εις τινά υποκείμενα, άτινα, εκ λίαν μορφωμένων, και ήθικων γονέων καταγόμενα, αποκλίνουσιν άπ' αυτών, και μόνον τας ώθήσεις του αρχικοῦ αυτών 'Εγώ ακολουθοῦσι· σχεδόν αποκλειστικώς υπό της σωματικής ευπαθείας αγόμενοι, εκτρεπέμενοι εις παντός είδους άκολασίας, όδηγοῦμενοι υπό του πόθου προς τας απολαύσεις και προς άπόκτησιν ποθητών πράγματων, ένεκα της άνομοιότητος αυτών προς τους άλλους αδύνοντες να προσκολληθώσιν ως μέλη εις το όλον, γίνονται έντελώς παρασιτικά όντα. Κλέπτουσιν, εκβιάζουσι, πρό πάντων παρά των πληροεστάτων συγγενών των, τα προς ιδίαν των απολαύσιν αναγκαία· τα μικρά συμφέροντα της φιλοκοσμίας, της έξωτερικής περιωπής δι' άνέταν μέσων κάμνουσιν αὐτοῦς να φαίνωται πρό πάντων άγύρτα. Άδιακριτοι όντες και σκληροι προς τους αδύνατους, τους αγαθους και ένδοτικούς, αισθάνονται έαυτους ως το όλον, χάριν του οποίου οι άλλοι πρέπει να φροντίζωσι και να εργάζωνται. Τα ελατήρια του ήθικώς παράφρονος μένουσι τα άπλά, υλικά ελατήρια του παιδιου, ου τινος εν γενεί την παρασιτικήν φύσιν κέκτηται, της όποιας δμως φύσεως αι έκδηλώσεις εν ήλικία ουχι πλέον παιδική και άκαταλογίστω άγουσιν ευκόλως εις κακουργήματα. Η άρπαγή του άρέσκοντος και ποθητοῦ αντικειμένου εινε το κυριώτατον αὐτοῦ ελατήριον, όπως και παρά τή μικρήν παιδιαν. Η προς τους άλλους άνομοιότης δεν άφίνει αὐτόν να προστεδή ως χρισίμον μέλος προς το όλον, όπερ συκρατείται και λειτουργει άρμονικώς δια της αμοιβαιότητος των ύπηρεσιών, δια της κοινής χάριν του κοινου αγαθοῦ συνεργασίας, φυσικῆ τή λόγω προσκολλάται προς τους όμοιους του, αγαπή τας κακάς συνάναστροφάς, αισθάνεται πολλάκις συμπαθείαν προς τα κακουργήματα, αισθάνεται έαυτόν ως παρασιτικόν τι όλον, όπερ θέλει ν' αυζάνετα μετ' άδιακρισίας. Η κατάστασις αυτη του ήθικώς παράφρονος δεν εινε πάντοτε άνιάτος· η εθύρνεσις της προσωπικότητος, η έξευγένισις του αρχικοῦ ιδιοτελοῦς 'Εγώ και εθύρνεσις αὐτοῦ εις ύψηλοτέρον τι και περιληπτικώτερον 'Εγώ, δύναται ένιοτε να έπιβραδυνθή αλλά σπανίως αίρεται έντελώς· ο γάμος, η άπόκτησις τέκνων, ίδιας οικογενειας, και άλλαι τουαυται περιστά-

σεις, δίδουσι πολλάκις μεγάλην ώθησιν προς περαιτέρω ανάπτυξιν της προσωπικότητος, προς σχηματισμόν του δευτέρου, του ευγενεστερου 'Εγώ.»

Και εις άλλα ειδη όμοίων νόσων παρατηρείται περιορισμός της προσωπικότητος, στενότης του δευτερογενους εγώ, και άποκλειστική κυριαρχία του πρώτου και αρχικοῦ, του ιδιοτελοῦς εγώ. «Η νοσηρά μεγαλομανία δεικνυει δύο όψεις, αφ' ενός μέν την ύποτιμησιν της ίδιας προσωπικότητος, αφ' έτέρου δε την υπερτίμησιν των άλλων ανθρώπων. Πάντες οι άλλοι φαίνονται εις τον πάσχοντα τόσον άσημαντοι, τόσον μηδαμιοι και τόσον κατώτεροι αὐτοῦ, ώστε ως νοσηράς παρασιτική προσωπικότης αποκλείει αὐτοῦς πάσης αμοιβαιότητος, μηδαμώς θεωρών αὐτους ως όντα του αὐτοῦ είδους, κακοποιει, βλάπτει και μεταχειρίζετα αὐτους ως δούλους, μηδεν έχοντας δικαίωμα, και άρπάζει την ιδιοκτησίαν των. Και ένταυθα αναπτύσσεται όμοια τις εικων ήθικης παραφροσύνης.»

Και νῦν, όπως και άλλοτε πολλάκις, ο ασθενής όργανισμός έφερε διασάφησιν τινα περι της φύσεως του υγιου, και δια των έρευνών ευφυοῦς έρμηγέως έχουσε νέον φάσ επί την ούσίαν της ήθικότητος. Άλλ' ίνα αληθώς καρποφορήσωσιν αι ιδέαι του Μένυερτ χρήζουσιν ευρυτέρας εφαρμογής και περαιτέρω ανάπτυξεως. Είδομεν άνωτέρω ότι μεταξύ των μύρμηκων οι εργατικοί έχουσι τα μάλιστα ανεπτυγμένον τον εγκέφαλον. Εκ της έννοιαις της εργασίας παρήγαγεν ο Μένυερτ όρθότατα την έννοιαν της αμοιβαιότητος και εν αυτη άνευρε την ούσίαν της ήθικότητος. Τουτο υπεδήλωσεν έννεαχό, αλλά δεν έξήγαγεν έξ αὐτοῦ περαιτέρω συμπεράσματα. Εγώ όμως νομίζω ότι εν τούτω ακριβώς τή σημείω εγκενται η σπουδαιότης της θεωρίας του. Άναλογισθώμεν προς στιγμήν, πώς κρίνομεν συνήδως σήμερον τους ανθρώπους εκείνους, οτινες ζώσιν εκ της κληρονομηθείσης υπ' αυτών περιουσίας άργοι και παραδομένοι αποκλειστικώς εις τας απολαύσεις, χωρίς ποτέ να αισθάνωνται την ήθικην ανάγκην να ενεργήσωσι και αυτοι κατά το δυνατόν υπέρ της ευημερίας του πλησίον — αναλογισθώμεν ποίαν ιδέαν έχομεν περι της ήθικης αξίας των ανθρώπων τούτων. Ο βίος αυτών άνταποκρίνετα ακριβώς προς την εικόνα του παρασιτισμοῦ, ην έσχεδιασεν ο Μένυερτ. Η κοινωνία απαιτει όλόνεν έπιτακτικώτερον, όπως μηδεις υπεκφεύγη την ύπηρεσίαν της· απαιτει τας δυνάμεις του ατόμου δι' έαυτήν, τον δε μη εκπληροῦντα τας προς αὐτην υποχρεώσεις του, παραδίδει όλόνεν περισσότερον εις την κοινήν περιφρόνησιν· Δεν απέχει πολυ μακράν ο χρόνος, καδ' όν, πλην της αναγκαστικής εκπαιδεύσεως και της γενικής στρατιωτικής ύπηρεσίας, δά γενικευθη και η προς εργασίαν υποχρέωσις, ουχι υπό του νόμου έπιβαλλομένη, άλλ' απαιτουμένη υπό της κοινής γνώμης, ήτις έχει μείζονα του νόμου ισχύν.

Μέχρι τουδε ουδεις φιλόσοφος συνέλαβε την ιδέα νά ιδρώσει σύστημα της ήθικης επί τη βάσει του υποχρεωτικού προς εργασίαν καθήκοντος. Εν τούτοις δά ήτο άξιον του κόπου τουούτο σύστημα, και δεν άμφιβάλλομεν ότι δά έπιχειρηθή, και δή μετ' έπιτυχίας. Ο ήθικός νόμος του συστήματος τουτου δά λέγη: «Εργάζου δια τον έαυτόν σου και δια τον πλησίον σου.»

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ.

Ἐν μέσῳ τοῦ στρυγνοῦ περιὺς ἀπάρξεως ἀγώνος, ὅστις ὑφίσταται ἀπ' ἧς στιγμῆς δύο ἄτομα εὐρέθησαν ἀντιμέτωπα ἐπὶ τοῦ κόσμου, καὶ ὅν' ἐδέησε ν' ἀναγάγῃ εἰς ἓνα τῶν σπουδαιωτάτων βιολογικῶν νόμων ἢ νεωτέρα ἐπιστήμη ἀπαντᾷσάι που καὶ που, ὡς ἐξαιρετικὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα, ἀνδραποι, ὧν τὸ ἐγὼ δὲν ἀποτελεῖ τὸν ἀξονα περὶ ὃν περιστρέφεται ἡ ἀνδραπότης. Οἱ ἀνδραποι οὗτοι παραιτοῦσιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ἢ ἀγάπῃ ἀπὸ τοῦ κέντρου, τοῦ ἐγὼ, μεταβιβάζεται εἰς τὴν περιφέρειαν, μεγάλην ἢ μικράν, κατὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀτόμου ἢ τὰς περιστάσεις, εἰς τὴν ἀνδραπότητα, τὸ ἔθνος, τὴν γενέθλιον πατρίδα. Διὰ τὴν ψυχολογικὴν αὐτὴν κατάστασιν ἐπλασεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς δευτικῆς φιλοσοφίας Αὐγουστος Κόντ τὸν ὄρον Altruismus ὡς ἀπὸλυτον ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Egoismus.

Τοιοῦτων τύπῶν ἀφθόνας ἠμείρωσε τὸ ἑλληνικὸν γένος ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐκαταρτίοντα μὲ πτωχικὰ καὶ κάποτε ἐμβαλαμένα ἐνδύματα, μὲ ὀλίγα κερμάτια, ἐν τῷ θυλακίῳ, ἀλλὰ πλήρεις ἐλπίδων, μικρὰ εἶνε τὰ ἐφόδια τῶν, ἀλλ' ἐν ἀντικαθίστῃ τὰ ἐλλείποντα: ἡ ἰσχυρά, ἡ ἀκαταπόνητος βούλησις καὶ ἐργάζονται ἐν τῇ ἐπιμόχῳ δ' ἐργασία ἐν ἰδεαῶδες ἐπιφαίνεται εἰς τὰ ὄμματά των, ἐν ἰδεαῶδες τὸ ὁποῖόν μὲ τὴν λάμψιν τοῦ φωτίζει μέχρι τοῦ τάφου, τὸν ἄλλως πεζὸν καὶ ἀτερπῆ βίον τῶν ζώων, ἐν ἄκρα λιτότητι, ὑφίστανται στερήσεις, ἔχοντες τὸν πλοῦτον ἐν ταῖς χερσὶ ἀπαρνοῦνται τὰς

ἐξ αὐτοῦ βιωτικὰς ἠδύτητας: εἰς τὸν βαμὸν τοῦ μεγάλου ἰδεώδους τῶν θυσιάζουσι καὶ αὐτὰς τὰς γλυκυτάτας τῶν ἀπολαύσεων τὰς τῆς οἰκογενείας. Τὰ δὲ δόματα τῶν ἀνδρῶν τούτων εἶνε γνωστὰ εἰς πάντα Ἕλληνα, διότι ἡ εὐγνωμοσύνη δὲν ἔχει τόσον ἀσθενῆ τὴν μνήμην ὅσον κοινὴ διαδέεται, ἢ δὲ ἀνάμνησις αὐτῶν εἶνε ἀχωριστικῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἀρετῆς των, ὅσον ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ῥόδου μετὰ τῆς ἰδέας τῆς εὐωδίας του.

Εἰς τὴν χορείαν αὐτῶν ἀνήκουσι καὶ οἱ δύο Ζάππαι. Τὸ ν' ἀποκτήσῃ τις χρήματα ἐξαρτάται πολλάκις ἐκ τῆς ιδιοψύχιας καὶ τῆς δραστηριότητος ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων. Τὸν ἀνδραπον πρὸ πάντων χαρακτηρίζει οὐχὶ ἡ κτήσις ἀλλ' ἡ χρῆσις τοῦ πλοῦτου. οἱ δὲ Ζάππαι ἐποιήσαντο βασιλικὴν αὐτοῦ χρῆσιν· ἐν ταῖς ἐπισημοτέρας πόλεσι τῆς Εὐρώπης περικαλλῆ οἰκοδομήματα μαρτυροῦσι τὸ φιλόμουσον ἢ φιλόανδραπον τῶν ἡγεμόνων· ἀλλ' οὗτοι, ἐν τέλει, ἀποδίδουσιν εἰς τὸν λαόν των μέρος τι τοῦ ἐξ αὐτοῦ ληφθέντος· εὐγενεστέρα, ὑψηλοτέρα, ἡγεμονικωτέρα εἶνε ἡ δωρεά

τῶν δύο ἐξαδέλφων, οἵτινες δὲν εἶχον λάβῃ τίποτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες οὐδεμίαν προσωπικὴν ὀφειλὴν ἀπέτιον, οὐδ' ἐξηργύρουν εὐεργετοῦντες, τιμὰς ἀπονερόμενας αὐτοῖς ὑπο λαοῦ ὁλοκλήρου.

Τὸ μαρμαρίνον μέγαρον τῶν Ὀλυμπίων, ἐν ᾧ ἐτελέσθη ἡ τελευταία ἐκδοσις, τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζάππειον, τὰ ἐν Λαμπόβῳ, Λέκλῃ, Ἀδριανουπόλει, Φέρραις, Πρεμετῇ, Δροβιάνη, Δελβίνῳ, Φιλιάταις, Νιβάνῃ ἐκπαιδευτήρια, τὰ πρὸς ἐκπαιδεύειν ὑποτρόφων ἐν ταῖς γεωργικαῖς σχολαῖς τῆς Εὐρώπης καὶ πρὸς ἐκδοσὶν γεωργικῶν βιβλίων διαγωνίσματα, μαρτυροῦσι ζηρᾶς ἀναγραφόμενα, κάλλιον παντὸς ἐγκωμίου, διὰ τῆς ἐυγλωττίας ἢ ἔχουσι τὰ γεγονότα, τὸ ὑπέροχον ἰδεαῶδες τῶν δύο ἐξαδέλφων.

Τὰ δὲ δόματα αὐτῶν εἶνε ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει ἀχωριστικῶς συνδεδεμένα, ἢ δὲ διχοτόμησις τῆς εὐεργεσίας πρὸς διανομὴν τῆς εὐγνωμοσύνης οὐ μόνον ἄσκοπος εἶνε, ἀλλ' ἴσως οὐδὲ δυνατὴ. Βεβαίως εἰς τὸν Ἐθαγγέλην ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς ἰδρύσεως τῶν Ὀλυμπίων, ἀλλ' ἡ μεγάλη περιορισία εἶχεν ἀποκτηθῆ, ἐν τινὶ μέτρῳ, καὶ διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ νεωτέρου ἐξαδέλφου· ἂν εἰς ἐκεῖνον ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία, εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ἀνήκει ἐν πολλοῖς ἢ ἐκτέλεσις τῆς μεγαλεπήβουλον ἐθνικῆς εὐεργεσίας. Κατὰ τὴν νόσον τοῦ Ἐθαγγέλη ἐκεῖνος ὅστις ἔσσωσε μέγα μέρος αὐτῆς χάριν τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὁ Κωνσταντῖνος. Ἀλλ' οὐδ' ἡ πρωτοβουλία ἔλειψε παρ' αὐτοῦ διότι τὰ πλεῖστα τῶν ἀνω μνησθέντων κληροδοτημάτων ἐνεπνεύσθησαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας του, φιλοπατρίας πρακτικῆς, διανογῆς.

Περὶ τῆς φιλοπατρίας δὲ ἀλλοτε λόγος ἐν τῇ Κλειῳ· βιογραφικὰ δὲ λεπτομέρεια δὲ ἴσαν ἀπλή ἐπανάληψις τῶν ἄλλοτε γραφέντων. Διὰ βραχέως σημειώθην μόνον, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἔθνικοῦ εὐεργέτου, ὅτι ἦτο μεγαλοπρεπῆς, γενναϊόδωρος. Ἐν Βροσθενίῳ ἔζη ὡς ἀληθῆς μεγαστὴν καὶ ὀλίγοι τῶν Ρωμούνων Βογιάρων δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ὅτι εἶχον τὴν αὐλήν μεγαλοπρέπειαν ἢ εἶχεν, ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας. Τὸ πλῆθος τῶν ὑψηλῶν καὶ ὑπηρετιῶν, τῶν μαγεύων, τῶν θυρωρῶν καὶ τῶν ἰπποκόμων, ἢ ἐκ φουστανελλοφόρων σωματοφυλακῶν τ' ἀπαστράπτοντα τσαπράζια ἔφερον εἰς τὴν μνήμην ἄλλους χρόνους, ὁ πλοῦτος τῶν ἐπιπλων, τῶν ἀρχαίων ὄπλων ἔδιδον εἰς τὸ Βροσθενίον ὄψην ἡγεμονικοῦ ἐνδιατήματος.

Πεπαιδευμένος, ἔγραφε πρὸ τινος ἡ ἀρίστη τεργεσταία συναδέλφος, καδ' ἦν ἐννοια ἀποδίδουσιν εἰς τὴν

λέξιν ταύτην οἱ λογιώτατοι, δὲν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας· ἀλλ' αἱ δημοσιευθεῖσαι πολλάκις ἐπιστολαί του μαρτυροῦσιν ὀρθὸν νοῦν, ὀξύτητα παρατηρήσεως, ἐμβριθεῖαν κρίσεως, ὅσοι δ' ἐγνώρισαν αὐτὸν ἐκ τοῦ συνεγγυῶς ἐξετίμησαν τὰς ἀρετὰς τοῦ χαρακτήρος του. Αἱ μεταβολαὶ ὡς ἐπήνεγκεν εἰς τὸ πρόγραμμα καὶ εἰς τὸν κανονισμὸν τοῦ Ζάππειου δὲ ἤρουν μόναι ὅπως ἀποδείξωσι πόσον βαδύτερον ἐκρινεν ὁ ἀπλοϊκὸς Ἕπειρώτης τῶν ἐπαγγελλομένων τὰ γράμματα.

Ὁ αἰμύνητος ἀνὴρ ἤγε τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος, παρ-

ἔδωκε δὲ τὸ πνεῦμα τῇ 21/2 Φεβρουαρίου τ. ἔ. ἐν Μεντῶνι όπου εἶχε μεταβῆ πρὸς περιθαλψίν τῆς υγείας του ὑπὸ τὸ πρᾶν κλίμα τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας. Ὁ νεκρὸς τοῦ μεγαθύμου ἐθνικοῦ εὐεργέτου μετῆγενεὶ εἰς Βουκαρέστιον, ἐνθα ἐκηδεύθη μετὰ μεγαλοπρεποῦς πομπῆς. Πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος, Τουρκίας, Ρωμουρίας κτλ. ἐστάλησαν συλλυπητήρια τηλεγραφήματα καὶ πολυάριθμοι στέφανοι κατετέθησαν ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ. Τὸ δὲ πανταχοῦ τοῦ Πανελληνίου ἐκδηλωθέν πένθος ἐμαρτύρησε περιτράνωσ ὅτι ἀληθὸς μένει ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ἑλλήνων ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς εὐεργέτας τοῦ Γένους καὶ τῆς Πατρίδος.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ.

Ὁ δέκατος τρίτος εἰς τὸ τραπέζι! Τοῦτο εἶνε τὸ μᾶλλον διαδεδομένον παράδειγμα ἐκ τοῦ πλῆθους τῶν φανταστικῶν πλασμάτων τῆς δεισιδαιμονίας, ἀτινα μετ' ἐπιμονῆς διατηροῦνται ἐν τῷ κἀθημερινῷ βίῳ τῆς ἀνεπτυγμένης κοινωνίας. Τὴν δυστυχίαν ἀντιλαμβάνονται ὡς κατάραν ἐνεχομένην εἰς τὴν «γυρσουζιά» ὠρισμένων πραγμάτων καὶ θέσεων. Σχεδὸν ἀνεξάλειπτος διαμένει ἡ κρίσις αὐτὴ παρὰ πᾶσαν ἐξήγησιν καὶ ἀνάπτυξιν. Ὁ ἀπροκατάληπτος ἀνδραπος μειδιᾷ τὸ μὲν λογιζόμενος καὶ κρίνων τὸ δὲ λυπούμενος διὰ τὸ ἔκτακτον δυστύχημα, ὅταν ὅμως θελήσῃ ν' ἀντικρούσῃ τὴν δεισιδαιμονίαν ταύτην, ὅποια πληθώρα ἀποδοδεγμένων γεγονότων καὶ συγχρόνων παραδειγμάτων, καδ' ἂν εἶνε ἀσπλος, ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ!

Πρὸ τινος χρόνου διεδίδετο διὰ τῶν ἐφημερίδων ἡ εἰδησις, ὅτι ἡ δεισιδαιμονία τῶν σιδηροδρομικῶν ὑπαλλήλων ἐν Ἀμερικῇ μέχρι τοσοῦτου προσχώρησεν, ὥστε τὸν σιδηροδρομον ὑπ' ἀριθμὸν 1313 τῆς Πεννσυλβανικῆς γραμμῆς νὰ θέσωσιν εἰς ἀργίαν. Αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς ἦτο δυσωίωμος. Καὶ ὅμως ἡ μηχανὴ αὐτὴ ἐλέγετο ὅτι τῷ ὄντι ἐπήνεγκε πολλὰ δυστύχημα, ὥστε πρὸ αὐτῆς ἐφρισε ἡ καθολικὴ λειτουργία. Κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον αὐτῆς ταξείδιον ἐφόνευσε δύο παιδία. Ἐν θέρει τοῦ 1888 κατεκρήνισεν ἀπὸ τῆς γεφύρας τοῦ Λατρέβου ὁλόκληρον συρμὸν, ὅποτε ὁ μηχανικός, ὁ θερμαστής καὶ δέκα ἄλλα ἄτομα ἐφονεύθησαν, δώδεκα ἐπληγῶθησαν καὶ ἐξ ἀμαξια κατεστράφησαν. Ἐπιδιωρθωθεῖσα μετὰ πάροdon μόλις ἐνὸς μηνὸς συνεκρούσθη πλησίον τοῦ Μανόρου πρὸς ἐμπορικὸν συρμὸν, ἐξ ἧς συγκρούσεως εἰς ἐφονεύθη, τρεῖς ἐπληγῶθησαν καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀμαζῶν κατεκερατώθη. Ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο ἐξεργάη ὁ ἀτμολέβης τῆς μηχανῆς καὶ ἐξεσφενδόνισεν ὀδηγὸν καὶ θερμαστήν εἰς τὸν ἀέρα, τὸν μὲν πρῶτον νεκρὸν, τὸν δὲ ἄλλον σοβαρῶς τετραυματισμένον. Μετὰ τὴν ἐπιδιωρθωσιν εἰσῆλθε ποτὲ εἰς ξένην γραμμὴν ἐπέφερε μεγάλας ζημίας, διαμελίσασα διαδοχικῶς τρεῖς ἀνδράπους. Ἐπὶ τέλους ἐξεργάη ἐλαιοφόρος σωλὴν ἐπὶ τῆς μηχανῆς καὶ ἐπλήγωσε βαρῶς ὀδηγὸν καὶ θερμαστήν. Ταῦτα πάντα ἐλέγοντο κατὰ τῆς ἀσχυροῦς μηχανῆς καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἠδὲλε μὲ αὐτὴν νὰ ταξειδέωσι, ἐτέθη εἰς ἀργίαν.

Ἡ Ἀμερικὴ καλεῖται νέος κόσμος· ἀλλὰ καὶ οὗτος, ὡς φαίνεται, οὐδὲλως διαφέρει τοῦ παλαιοῦ. Δὲν ἀπο-

τελεῖ τοῦτο παλαιὰν καὶ τετριμμένην ἱστορίαν, ἢ ὡσεὶ προγεγραμμένη ὑπὸ τῆς μοίρας μηχανῇ τοῦ Πεννσυλβανικοῦ σιδηροδρομοῦ;

Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ βεβαίως οὔτε σιδηροδρομοὶ οὔτε μηχαναὶ ὑπῆρχον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀντικαθιστάοντας αὐτὰ ἵππους ἐπασχον τὰ αὐτὰ ἀτινα καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ νέου κόσμου πρὸς τὰς μηχανὰς των. Ὑπῆρχε ποτὲ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει ἵππος, βασκανὸν ζῶον μοναδικῶς ἐπιζήμιον, βλαβερῶτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐν Τροίᾳ δουρείου ἵππου· ἦτο δὲ ὁ ἵππος τοῦ Σεγίου. Ἀγνοῶ ἂν ἦτο ψαρὸς ὡς ὁ ἵππος, ἀπ' οὗ ὁ Ὀκτάβιος Πικκολόμνις προέτρεψε τὸν Βαλλεστάιν νὰ φυλάττηται — εὐτέλης βεβαίως δὲν ἦτο, ἀλλ' ὅστις δὲν τὸν ἐγνώρισεν, ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ εὐχαριστῆ τὸν θεόν. Οἱ εὐγενεῖς Ῥωμαῖοι, οἵτινες διαδοχικῶς ἐγένοντο κύριοι αὐτοῦ, μόνον δυστυχίαν ἀπέλαυσαν ἐξ αὐτοῦ, καδ' οὐδὲν πάντα ἰσπύοντα κατέστρεφε.

Ὁ πρῶτος κάτοχος αὐτοῦ ἦτο ὁ Γναῖος Σέγιος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἐλάβεν ὁ ἵππος· οὗτος κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ τότε τριάνδρου Μάρκου Ἀντωνίου κατὰ τὸν δεῦτερον ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

Μετὰ τὸν Σέγιον ἔλαβεν τὸ ζῶον ὁ Δολαβέλλας ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Κικέρωνος, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸν ὑπῆρξε πικρὰ ἡ κατοχὴ· καδ' οὐδὲν ἐν ἔτει 43 π. Χ. ἐν Λαοδικείᾳ καταληφθεῖς ὑπὸ τοῦ Κασίου διέταξε τῖνα τῶν στρατιωτῶν νὰ τὸν φονεύσῃ, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Κάσιος ἔδει νὰ παραλάβῃ τὰ πάντα, μόνον τὸ ἐπικατάρτον ἄλογον ἀπήνυχετο, ἀλλ' ὅμως τὸ ἔλαβε καὶ οὕτω συνέβη, ὥστε νὰ διατάξῃ καὶ αὐτὸς ἓνα ἀπελευθέρων νὰ τὸν φονεύσῃ μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις ἡττάν του.

Ἐπίσης συμφορὰν προξένησε τὸ κακὸν ζῶον τῷ νικητῇ Μάρκῳ Ἀντωνίῳ, ὅστις παρέλαβεν αὐτὸ καὶ μετεχειρίζετο ὡς ἴδιον πρὸς ἱπασίαν· τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι παρὰ τὸ ἄκτιον ἠτήθη οὗτος καὶ, ἐπὶ τῇ πλαστῇ εἰδήσει ὅτι ἠττοκτόνησεν ἡ Κλεοπάτρα, περιέπεσε τῷ ζῆφι αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν.

Ἦδη ἡ φήμη τοῦ κακοδαίμονος ζῶου κατέστη ἱκανῶς γνωστὴ· οὐδεὶς ἠδὲλε πλέον νὰ ἰσπύσῃ τὸν ἵππον τοῦ Σεγίου· καὶ ὅμως ἐπὶ τέλους ἠγόρασεν αὐτὸ ἔτι ὁ Φάτιος Νιγίδιος Φίγουλος, σοφὸς ἀνὴρ καὶ φιλόσοφος ὅστις περιεφρόνει καὶ ἐχλευάζε τὰς δεισιδαιμονίας, καὶ ἐπιβαίων αὐτοῦ διήλαυε διὰ τῆς Πελοποννήσου· ὅτε δὲ ἐφθάσε

πλησίον του Εδράτα ηρξάτο ο ἵππος υφούμενος καὶ κόπτων ἐπανειλημένως ἕως οὗ τέλος ἐβυθίσθη μετὰ τοῦ φιλοσόφου εἰς τὰ κύματα τοῦ ἐξηγημένου βρέματος. Οὐδεὶς εἶδε πλέον οὔτε ἱππεᾶ οὔτε ἵππον. Ἦσυχασε μὲν οὕτως ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τοῦ κακοδαίμονος ἀλόγου δὲν ἐξηλείφθη ἐκ τῆς μνήμης τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ ὅτε τις ἀνεδεικνυτο παντάσῃ κακότυχος, ἐλέγετο ὅτι ἔχει τὸν ἵππον τοῦ Σεγίου.

Δύο εἰδῶν γουρσοῦζικα πράγματα ὑπάρχουσι· τὰ ἐφέλλοντα ἐφ' ἑαυτὰ τὴν δυστυχίαν, καὶ τὰ εἰς τοὺς ἄλλους ἐπιφέροντα τοιαύτην (γαλλιστὶ porte malheur). Νομίζεται δηλαδὴ ὅτι ἐν ἄτομον, ἐν ζῷον, ἐν πρᾶγμα ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν κακοδαιμονίαν, ἔλκει οἰοῦναι αὐτὴν ὡς ὁ μαγνήτης τὸν σίδηρον καὶ τὴν μεταδίει εἰς τοὺς πλησιάζοντας αὐτό. Ὅπως ἐν πέταλον τῷ εὐρόντι φέρει εὐτυχίαν, διὸ καὶ ἐν πλείστοις τόποις, λ.χ. ἐν ἀγίῳ Φραγκίσκῳ, τὰ δωμάτια κοσμοῦνται δι' ἐπιχρῶσαν πετάλων ἐφ' ἃν ἐπιγράφουσι «ἀγαθὴ τύχη», οὕτως ἐξ ἄλλου μέρους ἡ δευσιδαιμονία τῶν λαῶν ἀναγνωρίζει ἄλλα πράγματα καὶ διή. ὡς εἶδομεν, ἵππους, ὡς τὴν ἐναντίαν ἐνέργειαν ἐχόντα. Ἀναμνήσθητε τὸν μοιραῖον καὶ ἑπ' ἀρατῶν δακτύλιον τοῦ νέου «Ανδουάρι, τὸν «Antwa-repaut» ὃν ὁ Ριχάρδος Βάγνερ μετέβαλεν εἰς τὸν κύκλον τοῦ «Niebelungen», ἡ ἕτερον χρυσοῦν ἀντικείμενον τὸν δακτύλιον τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Ἀλφόνσου τοῦ δωδεκάτου, περὶ οὗ πάμπολλα ἐμυθολογήθησαν.

Κατὰ τὸν γάμον αὐτοῦ, τῆ 23. Ἰανουαρίου 1878 ἐδώρην ὁ Βασιλεὺς τῆ συζύγῳ αὐτοῦ Μαρία de las Mercedes, τρίτη θυγατὶ τοῦ πρίγκηπος τοῦ Montpensier, μικρὸν δακτύλιον, ὃν ἔκειν ἐξ μῆνας ἐφόρεσε, δηλ. μέχρι τοῦ θανάτου τῆς (26. Ἰουνίου 1878). Μετὰ τὸν θάνατον τῆς βασιλοῦσσης ἔδωκε τὸν δακτύλιον ὁ Ἀλφόνσος τῆ πενθερᾷ αὐτοῦ, ἥτις μετὰ μικρὸν ἀπέθανε. Τὸ κειμήλιον περιέπεσεν εἰς χεῖρας τῆς διαδόχου τοῦ Πιλάρ, τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως, ἥτις ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἀπέθανε. Αὐτῆς κυρίας γενόμενος τοῦ δακτύλιου ὁ Ἀλφόνσος ἐδώρην αὐτὸν τῆ πριγκίπισσα Χρηστίνη γυναικαδὲλφῃ μὲν αὐτοῦ, δευτέρᾳ δὲ θυγατρὶ τοῦ πρίγκηπος τοῦ Montpensier. Τρεῖς μῆνας μετὰ τοῦτο ἀπέθανε. Ἦδη ἀπεφάσιον ὁ βασιλεὺς νὰ φορῇ αὐτὸς τὸν δακτύλιον, ὅπερ ἔπραξε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ (25. Νοεμβρ. 1885). Ὑπελόγιστον λοιπὸν ἐν Ἰσπανίᾳ ὅτι ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν δύο βασιλοῦσαι, δύο πριγκίπισσαι καὶ εἰς βασιλεὺς κατέστράφησαν διὰ τοῦ δακτύλιου καὶ οὐδεὶς πλέον ἠδελε νὰ διατηρήσῃ αὐτόν. Ἰνα λοιπὸν ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ ἀπεφάσαν νὰ ἀφιερῶσιν τὸν δακτύλιον τῆ προστάτιδι τῆς Μαδρίτης, τῆ ἁγίᾳ παρθένῳ τῆς ἐρημίας, ἀλλὰ δὲν προσήρουν αὐτόν εἰς τὴν χεῖρα τῆς Θεοτόκου ἀλλ' ἐξήρτησαν ἐκ τοῦ λαμποῦ τῆς ἁγίας εἰκόνης.

Ἐν περιδεραιοῖν ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ λίαν πολυθρόνιον, τὸσον πολυθρόνητον, ὅσον τὸ τῆς Μαρίας Ἀντωνίνης καὶ ὁ δακτύλιος τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου, δηλαδὴ τὸ περιδεραιὸν τῆς Ἀρμονίας τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης.

Δὲν θέλομεν νὰ ἐξαριθμήσωμεν τοὺς ἀθλίους ἀνθρώπους, οἵτινες ἐκοσμήθησαν διὰ τοῦ περιδεραιοῦ τῆς Ἀρμονίας· κακὴν μοῖραν εἶχε τὸ δῶρον τοῦτο καὶ ὅταν ἔτι ὁ τελευταῖος κληρονόμος Ἀκαρνὰν ἀνέδηκεν αὐτό

εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς προναίας. Ἐντεῦθεν ἐσύλησεν αὐτὸν ὁ τύραννος Φαῦλλος, ἵνα τὸν δωρήσῃ τῇ ἀγαπητῇ αὐτοῦ, τῇ συζύγῳ τοῦ Ἀρίστωνος. Αὕτη βραχὺν τινα χρόνον ἐφόρεσεν αὐτόν, ὅτε αἰφνης ὁ νεώτατος αὐτῆς υἱὸς ἐξεμάνη, κατέσκαψε καὶ ἐνέπηρσε τὴν οἰκίαν, ἡ δὲ ἀτυχῆς γυνὴ μετ' ὄλων αὐτῶν τῶν θησαυρῶν καὶ μετὰ τοῦ ὄλεθρου περιδεραιοῦ ἐρίφη εἰς τὰς φλόγας.

Ἡ ἀφελὴς τῶν λαῶν πίστις δὲν ἐφαντάσθη ἐπὶ ἐξηγητλημένος τὰς πηγὰς τῆς δυστυχίας ἐκ τῶν περιδεραιῶν καὶ δακτύλιων, ἵππων καὶ σιδηροδρόμων. Αἰτίαι δυστυχίας θεωροῦνται ἔτι καὶ ἀνθρώποι· δὲν ἐννοοῦμεν τὴν παλαιὰν μάγισσαν, ἥτις διαφθεῖρει ἡμᾶς ἐπειδὴ κατὰ τὴν πρώτην ἐξοδὸν ἐκ τῆς οἰκίας μας λίαν πρῶτ' συνητήσαμεν αὐτὴν — φασάτως δὲν θέλομεν ἐξετάσῃ διὰ μακρῶν τὴν παράδοξον ἐντύπωσιν ἣν ἡ παρουσία ὀρισμένων ἀτόμων προξενεῖ εἰς ἄλλα ἄτομα καὶ ἥτις προέρχεται ἐκ τοῦ συνασθήματος τῆς ὑπεροχῆς τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δὲ. Ὑπάρχουσι ἀνθρώποι, οἵτινες ἐν ὀρισμένη συναστροφῇ ἀποβάλλουσιν οὕτως εἰπεῖν τὴν αὐτοσυνειδήσιν τὴν, ἐμπόστουσιν εἰς ἀπορίαν, οὔτε οὕτω δεξιῶς ἱσπεύουσιν, οὔτε οὕτως εὐστόχως βάλλουσιν οὔτε οὕτω καλῶς ὁμιλοῦσιν ὡς πρότερον. Ὁ Σαίξπηρ ἐκφράζει τὸ τοιοῦτον ὠδέ πως, ὅτι δηλ. τὸ πνεῦμα ὑπὲρ αὐτοῦς προστατεύει, τὸ δαιμόνιον αὐτῶν, αἰσχύνεται καὶ καταδικάζει τὸν τρόπον τινά. Τοιαύτην ἐντύπωσιν προυξενεῖ π.χ. ὁ Καίσαρ Ὀκταβιανὸς τῷ Μάρκῳ Ἀντωνίῳ, ὃν ὁ μάντις προέτρπε νὰ φυλάττεται ἐκεῖνον. «Φεῦγε ἐκεῖνον», ἔλεγεν ὁ βαδὺς ἀνθρωπογνώστης, «ὅτι, διήποτε παίγιον δοκίμασης μετ' αὐτοῦ ἀναμφύβολως θά χάσῃς· ἡ φυσικὴ αὐτοῦ εὐτυχία καταβάλλει σὲ ὅσον ἄσχημα καὶ ἂν ἦνε. Ἡ λαμπρότης σου ἀμαυροῦται ἡ δ' ἐκεῖνου ἀκτινοβολεῖ πλησίον σου· ἐπὶ δὲ ὁ δαίμων σου πλησιάζων μὲν ἐκεῖνον ἀποβάλλει τὸ δῶρον τοῦ ἄρχεον, ἀπομακρυνόμενος δὲ ἐπαίρεται».

Ἄλλ' ἔλθωμεν εἰς ἄλλο τι ψυχολογικῶς ἀνεξήγητον. Κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς ἐπιστεῦθη ὅτι ὀρισμένοι ἀνθρώποι, καὶ ὀλόκληροι τάξεις ἀνθρώπων κατ' ἑαυτὰς ἐν πάσῃ περιπτώσει φέρουσι δυστυχίαν. Ἀπονέμουσι δὲ τὴν κακοτυχίαν ταύτην ἰδίᾳ εἰς τὸν ὄφθαλμον, εἰς τὸ κακὸ «μᾶτι» τοῦ ἀνθρώπου, πιστεύεται δὲ ἐν τῷ ἡμίσει περίπτῳ τῆς οἰκουμένης, δηλ. παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, Ρώσοις, Ἕλλησιν, Ἰταλοῖς, Ἰουδαίοις εἰς τὴν μαγικὴν δύναμιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ οὕτως ἐπιστεῦτο ἐν τῇ κλασσικῇ ἀρχαιοτάτῃ. Ἐν Ρωσίᾳ ἀπονέμουσι, ὡς ὁ Τουργένιεφ διηγείται, τὴν δύναμιν ταύτην τοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸ πάντων εἰς τοὺς κληρικούς. «Ἱερεὺς τις μ' ἐπεσκέψθη» διηγείται ἡ Φιμοῦσκα «καὶ ἰδοὺ τὸ ἀνδράγαλα ἐξύνισε».

Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι τὸ ὄμμα εἰνεξαισθητῆ τῆς ἐκφρασεὶς ἀντὶ τῆς παρουσίας ὄλου τοῦ ἀτόμου, ὅπερ οἰοῦνται ἔκχεσι δυστυχίαν. Οὐδόλως χρῆζει τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἵνα εἰνέ τις βασκανος, καθότι ἐνεργεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ. Ὅπως διήποτε τὸ βλέμμα εἶνε ἀπλοῦν μέσον ἵνα τις ἐπιφέρῃ ἄλλῳ κακόν, ὅπως καὶ ἡ διὰ τοῦ λόγου βασκανία. Ἄλλ' ἐν γένει δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη μέσων — ἀπλῶς ἡ παρουσία τοῦ βασκανοῦ εἶνε ἱκανὴ νὰ διαλθῇ τὴν τύχην καὶ νὰ ἐπενέγκῃ ἀτελεύτητον σειρὰν δυσσυνεπειῶν. Ἄν ὁ φέρων τὴν δυστυχίαν εὐρίσκειται εἰς τὸν σιδηροδρόμον, γίνεται δυστύχημα, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀτραμάξης 1313. Πηγαίνει εἰς τὸ θέατρον ὁ τοιοῦτος, γίνεται πυρκαϊά·

λαμβάνει μέρος εἰς ἐκδρομὴν· βρέχει. Τὶ ὀφείλομεν νὰ συμπεράνωμεν περὶ τῶν τοιοῦτων βασκανῶν καὶ κακοδαίμωνων; ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι δυστυχεῖς.

Οὐδὲν ὑπάρχει τυχαῖον· καὶ ὅ, τι ἡμεῖς ὡς τυφλῆς τύχης προῖον νομίζομεν, τοῦτο ἀκριβῶς πηγάζει ἐκ βαδύτατων πηγῶν. Οὕτω λέγει ὁ δευσιδαίμων Wallenstein. Ἐκ πηγῶν βεβαίως πᾶν προέρχεται· Οὐδὲν ἀνευ αἰτίας συμβαίνει, καὶ ὅ, τι ἡμεῖς τυχαῖον ἐνομάζομεν, εἶνε οὕτως ἀναγκαῖον, οὕτω κανονικόν, ὡς πᾶν ἐν γένει φυσικὸν φαινόμενον. Ἄλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ποίας πηγᾶς ζητεῖ τις καὶ ἂν προαιρήται τοιαυτὰ τινα νὰ θεωρῇ ὡς αἰτίαν, ἢ τινα ἢ ἀγοραία γνῶμη ὑποβάλλει εἰς τὰ γεγονότα, ἢ ἂν τις περιορίζεται εἰς τὸ νὰ θεωρῇ ἔτι ἀγνωστον τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, τὸν δὲ σκοπὸν, ὅστις φαίνεται ἐξηγούμενος ἐκ τῆς συμπτάσεως ὀρισμένων περιστάσεων, νὰ νομίζῃ ἀπλοῦν φαινόμενον. Ἐν τοιαύτῃ ἐκδοχῇ δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι σχεδόν πᾶσαι αἱ πλάναι τῶν ἀνθρώπων προέρχονται ἀπὸ ταῦτομάτου καὶ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης ἐν τούτῳ ἔγκεται, τὴν τυχαίαν τῶν πραγμάτων φύσιν νὰ ἐκκαλύπτῃ, ἢ ὁ ἰδιώτης ὑπὸ ψευδῶν συγκρίσεων παραχθεὶς πιστεύῃ ὅτι συμβιβάζεται πρὸς τὰς φανταστικὰς αὐτοῦ ἐξηγήσεις.

Ἐὰν προφητεία τις ἐπιτυγχάνῃ, ὁ μὲν λαὸς νομίζει ὅτι ὁ προεῖπὼν εἶχε τὸ δῶρον τῆς μαντείας, ὁ δὲ σοφὸς θεωρεῖ τοῦτο ὡς τυχαῖον.

Πιστεύεται ἐπίσης ὅτι ἐν τῷ βίῳ ἐκάστου καὶ ὀλοκληρῶν λαῶν ὑπάρχουσι ἡμέραι ἀποφράδες, κατ' ἄς πάντα ἀποτυγχάνουσιν· ὅ, τι δὴ ποτὲ τις ἐπιχειρήσῃ, ναυαγῇ. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τὰς μαύρας ἡμέρας «dies atria» καὶ τὰς dies Alliensis, αἱ ἦσαν ἀποφράδες, ἐπειδὴ κατ' αὐτὰς ἠτήθησαν παρὰ τὸν Ἀλλίαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Οἱ Ἰουδαῖοι θεωροῦσι τὸν μῆνα Ab, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἰούλιον ἢ Αὐγουστὸν, ὡς τὸν ἀπαισιώτατον μῆνα τοῦ ἔτους, ἐπειδὴ δις κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ δι' ἡ τῆ ἐνάτῃ τοῦ μηνὸς κατεδαφίσθη ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλῆμ. Νεωστὶ μόνον ἐγένετο ὑπολογισμὸς, πόσον μοιραῖως δυστυχῆς εἶνε ὁ μῆν Ἰανουάριος ἐν τῇ ἰστορίᾳ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Βελγίου. Ὅτε τῆ 1. Ἰανουαρίου 1890 τὸ ἀνάκτορον τοῦ Laeken ἐκαίετο, ἐφώνησεν ἡ βασίλισσα, ὡσεὶ ἀνηγγέλλετο αὐτῇ ἡ πυρκαϊά «Ἄχ, ὁ μῆν Ἰανουάριος ἐπιφέρει εἰς ἡμᾶς πάντοτε δυστυχίαν». Τοῦτο δὲν στεριεῖται βάσεων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐξῆς ἱστορικῶν χρονολογιῶν: Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1867 ἡ αυτοκράτειρα τοῦ Μεξικῶ Καρλόττα, ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως, ἔπαθε τὰς φρένας διὰ τὰς ὑπερβολικὰς προσπαθείας καὶ διεγέρσεις, εἰς ἄς ὑπέβαλεν ἑαυτὴν πρὸς στήριξιν τοῦ κλονουμένου θρόνου τοῦ συζύγου τῆς 23 Ἰανουαρίου 1869 ἀπέθανε ὁ μόνος υἱὸς τοῦ βασιλέως, ὁ διάδοχος καὶ πρίγκηψ τοῦ Βραντ, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1881 ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα, ἐν τῇ ᾗκει ἡ αυτοκράτειρα Καρλόττα, κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς· τῆ 30 Ἰανουαρίου 1889 ἀπέθνησεν ἐν τῷ δρᾶ-

ματι τοῦ Meyerling ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως διάδοχος τῆς Αὐστρίας Ρουδόλφος· τῆ 1. Ἰανουαρίου 1890 ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα τοῦ Laeken ἐγένετο παράλωμα πυρὸς καὶ τῆ 23. Ἰανουαρίου 1891, τῆ αὐτῆ ἡμέρα, κατ' ἦν καὶ ὁ πρότερος διάδοχος, ἀπέθανε ὁ νεὸς διάδοχος, ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως, πρίγκηψ Balduin.

Ἐν Βαυαρίᾳ, ἐν Σαλτςβούργῳ ἐν Ἀλσατία φοβοῦνται ἀποφράδας ἡμέρας ἄς καλοῦσι Schwendtage· ἀξιοπεριεργὸν εἶνε καὶ τὸ παρὰ τοῖς Ρώσοις, Φινλανδοῖς, Ἰνδοῖς Κινέζοις καὶ Ἰάπωνι συμβαῖνον. Ἐὰν πολλὰκις ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συμβαῖνη τι κακόν, τὸ πλῆθος μετὰ τοῦ πρίγκηπος τῆς Φρειδλανδίας ἀποδίδουσι αὐτὸ εἰς τὸ ἄστρον, εἰς οὐρανίαν ἐπίδρασιν (influenza) εἰς τὴν μοῖραν καὶ ἐν γένει εἰς πάσας τὰς μυστικὰς δυνάμεις, ἀλλ' ὁ σοφὸς λέγει: εἶνε σύμπτωσις. Ἐὰν εἰς ἀνθρώπος καταδιάκεται ἀπὸ κακοδαιμονίας — καὶ τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξίν κακοτύχων παραδόξων, οἵτινες προσπατοῦσιν ἐπὶ τῆς χλόης, οἵτινες πύπτοντες ὕπνιοι θρούουσι τὴν ρινά των; — ὁ λαὸς πιστεύει εἰς ἐπενέργειαν τοῦ ἀστεροῦ ὑφ' ὃν ὁ ἀνθρώπος ἐγεννήθη, εἰς τὴν τυφλὴν τύχην καὶ εἰς τὸ προειμαρμένον. Ὁ σοφὸς ἐπιλέγει: εἶνε σύμπτωσις. Διὰ τί νὰ μὴ ὑποθέσωμεν ὅτι συνετεία τινῶν περιστάσεων, ἄς ἀγνοοῦμεν, τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ἢ τινὰ ἐξ ἴσου ἔχουσι μερισθῆ, δύνανται νὰ συνενωθῶσιν, καὶ οὕτω στερεῶς συνενωθῶσιν, ὡστε κατὰ Ἰταλικὴν παροιμίαν νὰ προέλθῃ ἐκ τούτου σάκκος δυστυχίας; Ὅτε ὁ πανάγαθος Θεὸς, διηγοῦνται ἐν Τουρκίᾳ, ἔσπειρε τὰ ὄρη, καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ Μοντενέγρο, ὁ σάκος ἐτρόπησε. Ἄλλὰ δύναται τις πάντοτε νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ σάκος ἐτρόπησε;

Ὅσαυτως ἐπὶ τῶν καλουμένων κακοτύχων, ἐξ ἃν ὁ λαὸς νομίζει ὅτι πηγάζει ἡ κακοδαιμονία ἄλλων, ὁ νουνεχὴς ἀνθρώπος οὐδὲν ἄλλο θαυμάζει ἢ τὸ παίγιον τῆς συμπτάσεως, καλὰς ἐνθυμοῦμενος, ὅτι ἡ δευσιδαιμονία ἀπαξ στερεωθεῖσα βεβαίως δύναται νὰ γείνη πραγματικὴ δύναμις καὶ διὰ τοῦ φόβου, ὃν ἐμπνέει καὶ διὰ τῆς προκαταλήψεως ἣν γεννᾷ, πράγματι εἶνε ἱκανὴ νὰ βλάψῃ. Ὅταν ἀπαξ διαδοθῇ ὅτι ἡ ἀτμομηχανὴ τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Πεννσυλβανίας ἔχει βασκανθῆ, ὁ μὲν ὀδηγὸς θορυβεῖται καὶ χάνει τὰ μυαλὰ τοῦ νέου δὲ δυστύχημα ἐπακολουθεῖ. Καὶ τοῦτο εἶνε τὸ λυπηρὸν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ὅταν ἀπαξ λάβωσι τὸ δυστύχημα νὰ θεωρηθῶσι βασκανοί, ἐπάγουται ἀληθῶς συμφοράς. Καθότι δυστύχημα εἶνε καὶ ἀπλῆ σύμπτωσις, ἥτις ἐδυσφήμησεν τὸν ἵππον τοῦ Σεγίου καὶ τὸ περιδεραιὸν τῆς Ἀρμονίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς βασκανοὺς ἠδὲν ὄμμα ἔχοντας — μίᾳ ἐξ ἐκείνων τῶν αἰνιγματωδῶν συμπτάσεων, ἂν ἀφθονεῖ ὁ βίος καὶ ἄς ὁ ὕγιος τὰς φρένας ἀνθρώπος ὀφείλει νὰ καταφρονῇ, διότι τυχαίως συμβαίνουσι καὶ αἱ ὅσαι οὐχ ἔχον παραπλανῶσι συχνότατα τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς οἰκτροὺς κακοτύχους ἔτι οἰκτροτέρους καθιστῶσι. Σ.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕΤ' ΑΛΛΗΛΩΝ.

Μυθιστόρημα υπό 'Ερμάννου Καίβεργ.

(Συνέχεια.)

«Μερτσέδες! Λέγουν, ότι μία ασθένεια χειροτερεύει όταν τις διηγεκώς σκέπτεται περί αυτής, λέγεται δὲ μάλιστα δεῖ ἡ πολλὴ σκέψις καὶ ὑποχονδρία δύναται νὰ προκαλέσῃ νόσον, μὴ ὑπάρχουσαν. Καὶ πιθανόν νὰ εἶναι ἀληθές, διότι πραγματικῶς όταν προσηλώνωμεν τὸν νοῦν μας εἰς ἄλλο τι, λησμονοῦμεν καὶ τὸν μεγαλύτερον πόνον. Μὴ συλλογίζεσθαι λοιπὸν πολλὴ ἀπόρριψέ τὰς φροντίδας, προσπάθησε νὰ ὑπερνικήσῃς τὴν νόσον με τὴν δύναμιν τῆς θελησῶς σου, διὰ τῆς πίστεώς σου, καὶ δὴ ἰδὲς δεῖ δὴ γείνης καλά. «Θὰ εἶσαι εὐτυχής.»

Ἡ νεάνις εἶχε τὰ βλέμματα μακρὰν προσηλωμένα, ὡσεὶ ἀρηρημένη, ὡσεὶ ἐδριοκομένη ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου. Ἐφαίνετο οὐδὲν ἀκροωμένη, οὐδεμίαν ἀσθένειαν ἔχουσα τῶν ἐπιγείων πραγμάτων. Ἄλλ' ὅτε ὁ Καῖϋ ἔκασε τὴν ὀριλίαν τοῦ, ἡ κόρη κατένευσε καὶ εἶπε: «Ἔχεις δικαίον, Καῖϋ! Ἡ ἰσχυρὰ θέλησις καὶ ἡ ἀκράδαντος πίστις ἔχουσι μεγάλην δύναμιν. Ἄλλ' εἰτέ τις ἐπι εὐτυχίας. Καὶ ἂν ἀνακτήσῃ τὴν ὑγίαιαν μου, οὐδέποτε ὄμως δὴ εἶμαι εὐτυχής — οὐδέποτε!»

Τὰς λέξεις ταύτας ἐπέφερεν ἡ κόρη μετ' ἀπειροῦ βαρυθυμίας καὶ μελαγχολίας.

«Πρέπει γ' ἀπολαύωμεν τὸ παρὸν, μετὰ χρησῶν ἐλπίδων περὶ τοῦ μέλλοντος,» ἀπήντησεν ὁ Καῖϋ, ἀποκρινόμενος εἰς τὴν μυχίαν αὐτῆς σκέψιν. «Τὸ μέλλον ἐγκρύπτει πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑποπτεύομεν, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἐκκλίρωσιν τῶν πόθων μας. Ἐλπίσε καὶ πίστευε, Μερτσέδες!» — Ἐνηκολούθησε σιγῇ.

«Θὰ δοκιμῶ νὰ ἐκτελέσω τὴν συμβουλὴν σου,» ἀπήντησε μετὰ ταῦτα ἡ Μερτσέδες μετὰ γλυκεῖαν φωνήν, καὶ τὰ ὄρηματά της ἀπέσπασεν λαμψὴν τινὰ ἐλπίδος καὶ πίστεως. «Συγχώρησε καὶ λησμονήσε πᾶν ὅτι ἐπέφερε τὸ στίγμα μου. Σήμερον πάλιν με εἶχε καταλάβῃ μεγάλη μελαγχολία — μέχρι θανάτου.»

«Ἄν εἶμεθα μαζί, καὶ ἐνωμένοι,» ἠρώτησεν ὁ Καῖϋ, λαβὼν τὴν χεῖρα τῆς κόρης καὶ βαδίζων μετ' αὐτῆς εἰς τὰ πρόσω. «Ἄδρὸ δὲν εἶνε εὐτυχία, ἡ μεγαλύτερά εὐτυχία μας.»

«Ναί, ναί, Καῖϋ!» ἐψιθύρουν ἡ κόρη καὶ ῥόδινα χρῶματα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν παρειῶν της. «Οἱ λόγοί σου εἶνε βάλαμον εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ μουσικὴ εἰς τὰ ὦτά μου. Καὶ ἐγὼ ἤμην ἀχρηστός πρὸς τὴν τύχην καὶ πρὸς τὸν κόσμον! Ἡ εὐτυχία μου εἶνε μεγίστη διότι ἀπολάβω τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας τοῦ εὐγενεστάτου, τοῦ ἀρίστου ἀνδρός τῆς βιηλίου. — Ἰδέ, ἰδέ, πόσον φραϊά! Πόσον θαυμασίως φραϊά εἶνε ἡ φράσις!» προσέθηκε διακόπτουσα αὐτὴ ἑαυτήν, δεῖ ἐφθασαν εἰς ἀτραπὸν τινὰ τοῦ δάσους καὶ ὁ Καῖϋ ἀκούσιως ἐσταμάτησε τὰ βήματά του.

Ἐρημὸς τις, μετὰ χλοὴν κεκαλυμμένος, μετὰ ποικίλα συμπλέγματα δένδρων ἐκατέρωθεν περιβαλλόμενος ὁδὸς ἔκειτο ἐνώπιόν των. Πράσινον, ἐρυθρὸν, φαιδὸν καὶ κίτρινον, χρῶμα ἐποικιλίον τὴν φύσιν μετὰ δλας τῶν τὰς ἀποχρῶσεις, καὶ ὁ φθινοπωρινὸς ἥλιος κατηύραξε τὰ πάντα. Ἄλλ' ἔτι φραϊότεροι ἐφαίνοντο οἱ φυσικοὶ τύποι τοῦ ἐδάφους, οἵτινες ἐξετείνοντο πάνταχού ἐν ὅλῃ τῇ θαυμαστῇ ποικιλίᾳ τῶν χρωμάτων των.

Ὅτε ὁ Καῖϋ καὶ ἡ Μερτσέδες ἐφθασαν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀτραποῦ ἐντὸς τοῦ δάσους, δύο εἰλωφοὶ διέβησαν ταχύτατα ἐνώπιόν των μετὰ προτεταμένους τοὺς προσότους πόδας, καὶ ἡ Μερτσέδες ἐκπλαγεῖσα ἐστάθη καὶ παρετήρει αὐτάς περιέργως ὡς παιδιον, μέχρις οὗ ἠφανίσθησαν. Παρὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἀτραποῦ ἠγέρθη ἀφνης στίφος κορωνίων, ἀπινες ἐκάθισαν ἐπὶ τῶν γυμνῶν κλάδων ἀφύλλου τινὸς δένδρου καὶ διετέραζαν τὸν ἀέρα μετὰ τὰς ἀσχημοῦς κραυγὰς των.

Ἡ Μερτσέδες συνεταράχθη κακὰ προαιωνιζομένη, ὁ δὲ Καῖϋ ἐνόησε τὸ αἴτιον τῆς ταραχῆς αὐτῆς:

«Ἐλα, Μερτσέδες,» τῇ εἶπε «ἔλαμε ἐκεῖ πέρα εἰς τὸ λιβάδι ὅπου φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιον φῶς ἡλίου πρέπει σήμερον νὰ θερμῆ καὶ τὰς καρδίας μας.»

Ἐν τῇ ψυχῇ τῆς Κλεμεντίας Ἰουλίας ἀνεκινήθησαν αὐδὲς τὰ ἀρχαία ἐκεῖνα πάθη τῶν προτέρων ἐτῶν, ἡ ζήλοιστία καὶ τὸ μῖσος. Ἐβλεπε προφανῶς ὅτι ἡ Μερτσέδες καὶ ἡ Καρμελίτα ἦσαν τὰ μόνια ὄντα, περὶ ἃν ὁ Καῖϋ διηγεκῶς ἐσκέπτετο. Ἐν ὄσφ αὐτὰ αἱ δύο

δὲν ἐτάρασσον τοὺς κύκλους της, ἡ Κλεμεντία Ἰουλία κατάρθωνε νὰ φαίνεται ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος, ἀλλὰ τῶρα κατ' ἐκάστην ἐβδομάδα, ἐνίοτε δὲ κατ' ἐκάστην ἡμέραν παρουσιαζέτο ἀφορμὴ ἐξεγέρσεως τῶν παθῶν της.

Ὅσακις ἤρχοντο ἐπισκέψεις, οἱ ξένοι παρητήρουν μὲν καὶ τὰ τέκνα τῆς Κλεμεντίας Ἰουλίας, ἀλλὰ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν διαρκῶς προσηλωμένοι μετ' ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ ἐπὶ τὴν Καρμελίταν. Ἐπήνουν τὴν φραϊότητά της, τὴν εὐφυίαν της, τοὺς θελκτικούς της τρόπους.

Καὶ ὁ Καῖϋ οὐδαμῶς ἀπέκρυπτε τὴν μεγάλην καὶ ἐξαρετικὴν ἀγάπην ἣν εἶχε πρὸς τὴν θυγατέρα του ταύτην. Ἐν ταῖς συναναστροφαῖς ἡ Καρμελίτα παρεκαλεῖτο νὰ καίῃ ἐπὶ τοῦ κλειδοκρυβάλου καὶ νὰ ἀδῇ μετὰ τὴν φραϊαν καὶ ἐκφραστικὴν φωνήν της. Τοὺς σέχους, τοὺς ὁποίους ἡ Καρμελίτα συνέθετεν ἐνίοτε εἰς τινὰς περὶ στασεις, ὁ Καῖϋ τοὺς ἀνεγίνωσκεν εἰς τοὺς ξένους, δεῖ δὲ ἤκουσε καὶ μικρὰν τινὰ μελωδίαν ὅα' ἰδέτης συνθεθείσαν, διήγειρε διὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἐκφράσεων τοῦ θαυμασμοῦ του οὐ μόνον τὴν παιδικὴν ματαοδοξίαν τῆς Καρμελίτας ἀλλὰ καὶ μικρὰν τινὰ χλεὴν ἐκ μερῶν τῶν περισταμένων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γενεθλίων της ἡ γόρρασε δι' αὐτὴν πᾶν ὅ, τι εἶχε ἐπιθυμῆσεν, μετὰ δὲ ἄλλων καὶ ἐνὰ φραϊοτάτων ἵππων, ὅστις ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων μικρῶν ἀδελφῶν. Ὅπως πρότερον ὁ Καῖϋ ἐδίδασκε τὴν Καρμελίταν νὰ διευθύνῃ τοὺς ἵππους, οὕτω καὶ τῶρα μετ' ὑπομονῆς ἐδίδασκεν αὐτὴν ἐν τῇ ἵπαστικῇ. Ὅσακις τὸν χειμῶνα ἦτο φραϊὸς καιρὸς, ὁ Καῖϋ καὶ ὁ Βόρτασφ, μετὰ τῆς Καρμελίτας ἐξήρχοντο ἐπιπλοὶ εἰς τὸν περιπατοῦν, ἡ δὲ Κλεμεντία ἔμενεν ὀπίσω καὶ παρετήρει αὐτοὺς μετ' αἰσθημάτων ἀναμίστων. Τὰ τέκνα της, ὁ μικρὸς Καῖϋ καὶ ἡ μικρὰ Ἰουλία, εἶχον ἀδῆσθῆ καὶ ἐνδυναμωθῆ ἐντὸς τῶν τελευταίων τεσσάρων ἐτῶν καὶ τὰ πρόσωπά των ἐδείκνυον πραγματικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εὐγενείας, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸ ἐκτάκτως ἐλκυστικὸν καὶ δὲν ἐφανεροῦτο εἰσὲτ' ἐν αὐτοῖς οὐτε ἰχνὸς τι τῆς ἰδιορρόθμου καλλονῆς τῆς μητρὸς οὐτε τῆς φυσικῆς εὐγενείας τοῦ πατρὸς.

Ὅταν ἡ Καρμελίτα ἦτο πλησίον των ἐφαίνετο μετὰ δὲ αὐτῶν ὡς ἐντελὴς ξένη. Τὸ φραϊὸν σῶμά της, τὸ χρῶμα καὶ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου της, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἀνευ συναισθήσεως χάρις καὶ κομψότης τῶν κινήσεών της, παρίστανον αὐτὴν ὡς βασιλοπούλαν μετὰ δὲ κοινῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ.

Καὶ ἡ Κλεμεντία Ἰουλία συνέκρινε καὶ παρεβάρλε κατ' ἐκάστην ἡμέραν τὰ ἰδιὰ της τέκνα πρὸς τὸ ὑπερόχον ἐκεῖνο πλάσμα καὶ ὁλονὲν σφοδρότερος ἐγίνετο ὁ φθόνος της.

Πρῶται τινὰ διέβη παρὰ τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἔμενον τὰ παιδία, ὄλιγον τι μετὰ τὴν φραν τοῦ μαθητήματος, καὶ ἤκουσε δυνατὰς φωνὰς. Ἀνέβη τὴν θύραν καὶ εἶδε τὴν Καρμελίταν μετὰ σινθηροβολοῦντας ἐξ ὀργῆς ὀφθαλμοῦς ἰσταμένην ἐνώπιον τοῦ ἀδελφοῦ της καὶ ἔλκουσαν αὐτὸν ἐκ τοῦ βραχίονος.

«Τι τρέχει;» ἐφώνησεν ἡ γυνὴ μετ' ὀργῆς καὶ ὤρμησε πρὸς τοὺς ἐρίζοντας. Ἡ Καρμελίτα ἀπισθοχώρησε.

«Μ' ἐχτύπησε μετὰ τὸ καμουταὶ σὲ πρόσωπο — χωρὶς νὰ τοῦ κάμω τίποτε,» εἶπεν ἡ Καρμελίτα.

«Καὶ σὺ, εἰ ἔκαμες;»

«Τὸν ἐμπόδισα νὰ με χτυπήσῃ πλέον.»

«Ἐρεπε νὰ νερέσκεσαι, τόσο μεγάλο κορίτσι, νὰ πιάνεσαι στὰ χέρια μ' αὐτὸ τὸ παιδί!»

Τὸ πρόσωπον τῆς Καρμελίτας προσέλαβεν ἐκφρασίαν τινὰ ὑπερηφάνου δυστροπίας.

«Τι σιωπᾷς;» ἐφώνησεν ἡ Κλεμεντία Ἰουλία ἀπειλητικῶς, ἐπὶ μᾶλλον ὀργισθεῖσα ἐκ τῆς ὑπερηφάνου στάσεως τοῦ κορασίου. Ἄλλ' ἡ Καρμελίτα οὐδεμίαν ἀπόκρισιν ἔδωκε.

Τότε ἡ γυνὴ συνέλαβε τὸν βραχίονα τοῦ κορασίου καὶ συνέσφιγγεν αὐτὸν τόσο δυνατὰ, ὡστε ἡ Καρμελίτα ἐξέβαλε δυνατὴν κραυγὴν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐπληρώθησαν δακρύων. Ἄλλὰ καὶ ἐκφρασις ὀργῆς καὶ πεισματος παρεμόρφωσε συγχρόνως τὸ ἄλλως φραϊὸν πρόσωπόν της.

«Σοῦ ἀπαγορεύω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐγγίξῃς πλέον τὰ ἀδέλφια σου.»

ἸΣΠΑΝΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ.

Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ Luis Ximenez.

«Άλλως θα σε τιμωρήσω σκληρότερα!» εφώναζεν η Κλεμεντίνα 'Ιουλία.

«Με έχτισες πρώτος!» απήντησεν η Καρμελίτα με σταθερόν και απόρητον ύφος. «Και εγώ τον εμπόδιον να με χτυπήση. Έκρεπε λοιπόν να τον άρψω να με δέρνη!»

Η Κλεμεντίνα 'Ιουλία κρητήρησε τα τέκνα της. Η μικρά 'Ιουλίτσα ύστατο παρά το παράθυρόν με έκφραση έντελους άδωροφίας και άναυδοφίας, ό δε μικρός Καϊύ ύστατο ώργισμένος και προκλητικός και έφαινετο επικαλούμενος την περαιτέρω ύπερσοφίαν της μητρός του. Όλη του ή στάσις και ή έκφρασις του προσώπου του παρίστα αυτόν ως κακοάνδρην παιδίον του δρόμου.

Μετά ταύτα η Καρμελίτα έπλησίασε πρός τόν άδελφόν της φιλοφρόνως και προσέπαθσε διά καλών λόγων να τόν πείση να όμιλογήση τιμώς την άληθειαν και να διαλλάξη πρός αυτήν. Άλλά τό άνάγων παιδίον άπέδωκεν αυτήν άποτόμως και έλάκτισεν αυτήν. Η άνάγωγος αυτή συμπεριφορά διήγειρεν εις την Καρμελίταν τόσατην ώργήν και άγανάκτησιν, ώστε λημονήσασα τά πρό μικρού συμβάντα εις αυτήν την παρουσίαν της μητρώας της έπεσέθη κατά τό άδελφού της και με ύσυχράν ώδησιν έξήπλωσεν αυτόν επί του έδάφους.

Τώρα πλέον ήρχισε τό παιδίον να φωνάζη ως χοίρος άγόμενος εις σφαγήν. Άλλά ή Κλεμεντίνα 'Ιουλίτσα ώρμησεν ήδη ως πάνθηρ επί την Καρμελίταν και ήρπασεν αυτήν από την μικράν κόμην.

«Παληοκόριτσι! κακό άγγείο!» εφώναζε και την έτίναζε με σφοδρότατας κινήσεις. Άλλά ή Καρμελίτα άπέσπασεν εαυτήν βιαίως έκ τών χειρών της μητρώας και κροτάσασα διά τών ποδών τό έδαφος, εφώναζε άσπράσασα μετά λυσσώδους ώργής:

«Δέν είμαι ζώον, δέν είμαι ζώον διά να με δέρνεις, και άν με ζαναγγυζής θα έπεράσωσά!»

Έκ τών ώφθαλμών της ήγαράπε πύρ τό πάδος της δέν ειχεν όρια και θα ύνήσασα έξ ύπαντος δεινός άγών μεταξύ της μητρός και της θυγατρός, άν μη άνοιχέτο την στιγμήν ταύτην ή θύρα και παρουσιάζετο ή Κυράτσα.

Και πάντα ταύτα συνέβησαν επί παρουσίαν τών μικρών παιδιών — και όλα ταύτα έγινάντο διά τών χειρών της γυναικός κινήσης, ήτις ειχεν ίδια τέκνα και ένίωσκε καλάς όλας τάς κινήσεις της παιδικής ψυχής.

Άλλά τό χειρίστον ήτο δει την σκηνήν ταύτην ότε ή γυνή εις τόν άνδρά της όβιε ή θυγάτηρ εις τόν πατέρα της άνεκίνοωσε.

Και έπειδή ως έκ τούτου δέν ύπήρχε δικαστής όστις να κρίνη τό νεκρόν έκείνο πλάσμα, να τό συμβουλεύση και να τό ώδηγήση, να τό έπιπλήξη ή να τό νουθετήση, έγιννήθη εν τη καρδιά του κορασίου σφάλειον ή άνοήσιμον ή άφρονία ως πρός τό δικαίον τών πράξεων του. Ούδε εις αυτήν την Μερτσέδες έξεμυσήρηθετο πλέον ή Καρμελίτα τά πάντα, πρός τόν άδελφόν της ήτο πάντοτε ώργίλη και άπότομος, πρός την μητέρα της δε έφέρετο έκτοτε ως πρός παντελώς ξένην.

Έπωφελείτο πάσαν παρουσίαζομένην εύκαιρίαν, όπως προσφύγη εις την θείαν της, παρά τη όποία ζήδάνετο πάντοτε μεγάλην άνακοφίαν.

Κατά φωνικήν συνέπειαν της πρός την Καρμελίταν άγάπης του ό Βόμιστωρ προσετέθη εις τό μέρος του Καϊύ και της Μερτσέδες και άπετέλει ούτως ειπείν έν μέλος του κόμματος, ύπερ έλάμβανε θέσιν κατά της Κλεμεντίας 'Ιουλίτας. Πρός την γυναίκα ταύτην ό Βόμιστωρ έφέρετο εύγενώς, αλλά την απέφειγεν όσον ήδονατο περισσότερο. Τουτοτρόπως μετά παρέλευσιν έξ μηνών ή Κλεμεντίνα 'Ιουλίτα εύρέθη πάλιν μεμονωμένη και δέν έτόλμα ούτε καν πρός τόν Βόμιστωρ να έκφράσθ τώ μισός της, διότι κατά την άρχήν του έαρμόν ύνέβη περιστάσων τι, ύπερ έδέσμευσε διά στενοτέρων έτι δεσμών φίλιας τόν Καϊύ με τόν έξάδελφόν του.

Κατά τινα κυριακήν περί την πρώτην, έν φ ή Καρμελίτα μόλις ειχεν έξέλθη έξ της οικίας του έπιστάτου, ένθα ειχεν έπισκεφθή την μικράν της φίλην Άνναν, ό Βόμιστωρ όστις άκριβώς την στιγμήν έκείνην διέβαινε την αλλην όδωσ μετάβη εις τόν σαβάν τών ίππων, παρετήρησεν αίφνης τόν μέγαν βρεταννικόν κύνά του κόμητος έχοντα την ούραν ύμμαζομένην μεταξύ τών σκελών του, την γλώσσαν μακράν πρός τά κάτω κρεμαμένην, και βαδίζοντα με παραδόξως ήλλωλωμένον βάδιον, ώσει κροψιβατόντα, αίφνης δε επί τη όδε της Καρμελίτας έπιταχύναντα τό βάδιόν του, με άλλοκότους, άσυνήθεις κινήσεις. Ο κύων έφαινετο προσβληθείς υπό λύσσης.

Ο Βόμιστωρ άκολουθήσας τό όρδόν αυτού ένστακτον έτι δε και την πείραν, ήν ειχε περί τοιούτων πραγμάτων, μηδαιώς φοβή-

θείς περί εαυτού, αλλά μόνον άγόμενος υπό της έπιθυμίας να προσφύλαξη την Καρμελίταν, έτρεξε πρός αυτήν και πλησίασας εφώναζε με δυνατήν φωνήν:

«Φύγετε, φύγετε, κόμησα. Ο σκύλος φαίνεται λυσσασμένος. Τρέξτε όσίου από σπίτι!»

Άλλ' ήτο ήδη πολύ άργά: Ο κύων απέιχε μόνον όλίγα βήματα. Λευκός και κίτρινος άπρός έξήρχετο έκ του στόματός του, οι ώφθαλμοί του έσπινθηρίζον, οι δόντες συνεκρούοντο και έκρίνοντο, και βραγχώδης όλολυγμός συνώδεσε μίαν λυσσάσαν έπίθεσιν.

Εις την στιγμήν ό Βόμιστωρ εύρέθη παρά τό πλευρόν της Καρμελίτας, έκάλυψεν αυτήν με τό γιάντιον σώμα του, ύψασε την μέσην και κατέφερε χαλαζήδον τά κτυπήματα επί την κεφαλήν του κυνός. Ούτος υπό τών πόνων άναυατισθείς έπαύρησεν, αλλά έμέσως πάλιν ώρμησε κατά της Καρμελίτας, ήτις υπό του φόβου ύστατο έκει ως άπολελιτωμένη.

Και τώρα πάλιν ή μάστιξ ήρχισε να ροιζή και τά κτυπήματα κατεφέροντο μετά μείζονος έτι ταχύτητος και ώρμης επί του ζώου, τό όποιο οι βραγχώδεις και λυσσάλοι όλολυγμοί έπλήρουν τόν αέρα. Και είτα νέον πήδημα του κυνός — ό Βόμιστωρ έσεράφη πλαγίως — και είτα νέα πάλιν έπίθεσις. Άλλά τότε έν τη κρίσιμωτάτη στιγμή του κινδύνου ό Βόμιστωρ μετά θαυμαστής ταχύτητος και έπιθεσιότητος ύλλαμβάνει διά της σιδηράς χειρός του τόν κύνα έκ του λαμού και συνόλβει τόν λάφυρόν του μετά τοσοούτων άπελπιστικής δύναμεις, ώστε οι ώφθαλμοί του λυσσώντος ζώου έξήλθον έκ τών κοιλωμάτων των.

Έκράτες αυτόν με χείρα σιδηράν και ένίωσεν αυτόν ως μικράν γαλήν. Άλλά έκ του ζώου ή δύναμις ήτο φοβερά. Έκινείτο άπελπιστικώς καθ' όλας τάς διευθύνσεις, δεξιά, άριστερά, εις τά εμπρός, εις τά όπίσω, όπως άκαλλήγη της συμπεριούθης αυτόν χειρός. Οι όπίσθιοι πόδες έξείον τό έδαφος, αίφνης δε — αίφνης κατέστρεψε την ύσοροσίαν του Βόμιστωρ και έσυρεν αυτόν εις τά εμπρός, μεθ' όλην του ήτη άπελπιστικήν αντίστασιν.

«Φωνάζετε βοήθειαν! βοήθειαν!» ειπεν ό Βόμιστωρ, και «βοήθειαν!» εφώναζεν ό ίδιος με δυνατήν βραγχώδη φωνήν. Η φωνή του άνήρχεσε πέραν της αλλής, εις τούς σταύλους, εις τάς άποθήκας εις τάς οικίας, άμέσως δε προσέδραμον άνδρωποι, κάτοικοι του κτήματος, εις τό πεδίον του άγώνος, αλλά έδίσταζον ήμως να έκτεθώσιν εις τά θανατηφόρα δηγήματα του λυσσώντος ζώου.

«Τρέξτε, καλέσατε τόν κόμητα!» — ειπεν άδομαίνων ό Βόμιστωρ, ένψ' αι δύναμεις του ήπείλουν να τόν έγκαταλείψωσι, — «ένα τουρέκι γεμισμένο.»

Άκριβώς την στιγμήν ταύτην ένεφανίσθη ό Καϊύ.

Διέβη τρέχων την αλλην, αλλά πριν ή φθάση εις τό μέρος του κινδύνου, ό έπιστάτης έπρόλαβε και διά μεγάλης τινος μαχαίρας διετρήσασε τόν λάφυρόν του λυσσώντος κυνός.

Ρόγγος — και πάλιν άπρός, ως μεθύμα αίματος — είτα πραγματική αιμορραία — και ό κύων έπεσεν νεκρός επί του έδάφους, άπολυθείς έκ της χειρός του Βόμιστωρ.

Ούδεις έδήχθη ούτε καν έπληγώθη, αλλά ή χειρ και ό βραχίον του Βόμιστωρ έκολύμβων έν τώ αίματι. Εβδής ως άσηλάγη τό φοβερόν κινδύνον, ή πρώτη σκέψις του Βόμιστωρ ήτο να κοττάξη διά την Καρμελίταν. Έσεράφη εις τά όπίσω και έξήγησεν αυτήν. Τό κοράσιον ύστατο είσέτι έκεί άκίνητον, τρέμον καθ' όλα τά μέλη, άχρότης θανάτου έκάλυπτε τό πρόσωπόν της, ήδη δε έπεσε λιπόθυμος εις τάς άγκάλας τών γυναικών, ατινες προσέδραμον πρός βοήθειάν της.

«Α, ήρώα μου, φίλε μου, άδελφέ μου!» — εφώναζεν ό Καϊύ μετά παραφοράς, και περιπετήθη τόν Βόμιστωρ έν άπιον όλων τών παρόντων και τόν έπίσεσεν έκαινεληγμένως πρός τό στήθος του. Άλλά ό Βόμιστωρ κατ' άρχάς δέν ήδονατο να προσφέρη ούδε λέξιν.

Τά γόνατά του έκάμπτοντο, τό στήθος του ώγκοιότο και κατέπεσε πάλιν, και έκ του ήμκλείστου στόματος έξήρχετο δυσχερώς ή άναπνοή. Έπί τέλους άνωρθώθει βιαίως και έπαναγαγών την ύσοροσίαν του σώματός του, έγέλασε κατά τόν συνήθη ειρωνικόν του τρόπον και ειπέ:

«Ναι, ναι, έξάδελφε. Τό παληόσκυλο λίγο έλειψε να κόψη τό νήμα της ζωής μου πολύ ένωρίς. Άλλά τό κρασί ήτο δυναμικώδ — και κρίμα στο σκυλί. — sapristi! μ' έκαμε να ιδρώσω!» —

Οι ύπηρέται έπλυναν τό νεκρόν σώμα του κυνός με ύδωρ, όπως τό καθάρισαν από τόν δηλητηριώδη άφρόν της λύσσης, είτα δε έθαψαν αυτό εις άπόκρυφόν τι μέρος.

Ότε ή Κλεμεντίνα 'Ιουλίτα, ήτις λίαν τετραγμένη ειχε προ-

βάλη εις την έξωθεν της έπαύλευς λιθινήν κλίμακα, ήκουσε παρά του Καϊύ τά διατρέξαντα, έφρινεν έν βλέμμα πρός την Καρμελίταν και ειπεν: «Έλπιζα δει δέν ύπάρχει φόβος, Καϊύ! Θα φροντίσω άμέσως διά την μικράν. Μη άνησυχής! —»

Ένδομύχως ήμως έλουπείτο και ήγανάκει διά την καλήν έκβασιν του φοβερού συμβάντος. Η τύχη δέν ήδείλησε λοιπόν, ν' άπολύση κατά την περίστασιν ταύτην ή θυγάτηρ του Καϊύ την ζωήν.

Η τύχη έφύλαξε και εκείνον και τό τέκνον του.

Αυστηρώς διά την Καρμελίταν, ό Καϊύ άμέσως σχεδόν μετά τό συμβάν τουτο ήναγκάσθη να έπιχειρήση ταξείδιόν τι εις Λονδίνον χάριν τών έμπορικών του ύποθέσεων.

Μόλις ήκουσε τουτο ή Καρμελίτα εύρε πρόσκαιν τινά όδωσ μεταβή εις την πόλιν, ένθα παρεκάλεσε την Μερτσέδες να την προσκαλέσθ να μείνη μαζί της καθ' όλον αυτό τό διάστημα της άπουσίας του πατρός της. Την άκόλουθον δε ήμέραν έλαχε συνόλβειν τινά μετά του Καϊύ, ήτις ένεβάλεν αυτόν εις μεγάλην φροντίδα και άνησυχίαν.

Ητο ή άμέσως πρό του γενηατός ώρα — ό Καϊύ έκάδητο έν τώ δωμάτιω του παρά τό γραφείον και άνεγγίνωσκε τάς πρό μικρού άφικόμενας έπιστολάς, ότε αίφνης άνεώχη ή θύρα και παρουσιάσθη ένάπιον του ή Καρμελίτα.

Έφώρα νέον ένδομα με λευκά τρίχατα και μεταξωτών έπενδύτην με ζωηρά χρώματα, όστις άναλόγως πρός την τωρινήν ήλικίαν της καθυκνείτο, κατά πρώτην ήδη φοράν, μέχρι τών άστραγάλων της ούτας ώστε ό Καϊύ κατά την πρώτην στιγμήν επί τη όδε αδείης έλαβη ξένην τινά και άσυνήθη έντύπωσιν.

Τώρα λοιπόν ή Καρμελίτα δέν ήτο πλέον μικρόν παιδίον, αλλά ύστατο ένάπιον του ίκανώς ηξήρημένον κοράσιον. Κατά τούς τελευταίους έξ μηνάς ή άνάπτυξις αυτής έγένετο λίαν έπισπυρή. Αι γραμμαι του σώματος αείτης ήσαν ούχι όλιγώτερον άβραι ή πρότερον, αλλά ήδη έφαινοντο στερογγυλώτεραι, και τό πρόσωπον αείτης, έφ' ού πρότερον άπετυπώντο ταχέως και καταπνίζοντο πάντα τά σφοδρά συναισθήματα της χαρής, της εδωμίας, της όλίγηως ή της μελαγχολίας, ειχεν ήδη προσλάβη ήρωικώτερη και θελκτικώτερον έκφρασιν.

«Δουλόν, Καρμελίτα; τί ειπες; τί θέλεις να μου πής; Α, καινούργιο φόρημα! Τι ώραία ποδ έγεινες σήμερα!» Η Καρμελίτα παρετήρησε μετά προφανούς εύχαριστήσεως την ώραίαν μορφήν της έν τώ μεγάλω κατάστροφ και ένευσε μετά πολλής σοβαρότητος. Τουτοτρόπως έδωκεν άπάντησιν εις άμφοτέρας τάς ερωτήσεις συγχρόνως. Μετά τουτο δε έπλησίασε πρός τόν πατέρα της και έπίσεε την κεφαλήν της πρός τόν ώμόν του.

«Ηδέλα — ήθελα —»

«Λέγε, παιδί μου, τί ήθελες;»

«Θά άναχωρήσης, Καϊύ;» — πολλό συχνά έννόμαζε τόν πατέρα της με τό όνομά του, πρό πάντων δε όταν έβλεπεν αυτόν ευδιάθετον και ειχε να τώ άπευθίνη παράκλησιν τινά.

«Ναι, βέβαια — ξέρω τί θέλεις να μου πής. Σου χρειάζονται λιανά.»

Η Καρμελίτα έσεισε την κεφαλήν. «Όχι, έχω να σε παρακαλέσω δι' άλλο πράγμα. Η Μερτσέδες με προσεκάλεσε στο σπίτι της, να μείνω μίαν εβδομάδα — όσον καιρό θα λείψης έσο άπ' εδω. Μ' άφινεις, πατέρα; —»

Ο Καϊύ ύψασε τά βλέμματά του μετά τινός έκπληξεως και άπέσυρε πρός στιγμήν τόν βραχιόνά του, δι' ού ειχε περιβάλη τό σώμα της Καρμελίτας.

«Όσον καιρό θα λείψω εγώ άπ' εδω; και διά ποίαν αίτίαν; Δέν έννοω. Ξέρεις ή μητέρα σου ότι σε προσεκάλεσεν ή Μερτσέδες; την παρεκάλεσε ακούρη;»

«Όχι!» άπεκρίθη ή Καρμελίτα.

Ο Καϊύ ανέβαλεν επί του παρόντος την κυρίαν του έρωτησιν και έξηκολούθησε:

«Τότε θα διακόψης λιόπιον τά μαθήματά σου; αυτό δέν εινε καλό. Και πράγματι δέν βλέπω να ύπάρχη λόγος πρός τουτο.»

Η Καρμελίτα έσεράφη τά βλέμματά της μετά προφυλάξεως ως άν ει ψάπτει μήπως οι λόγοι της άκούσθωσιν υπό τινος άτακουσθέντος παρ' τη θύρα, είτα δε έκάθισεν επί τών γονάτων του πατρός αείτης και τώ έψύθρισεν εις τό ούς:

«Σε παρακαλώ, άφησέ με να μείνω με τη Μερτσέδες. Έδω φοβόδημα.»

«Φο — [βεί — σαι; ποίον φοβείσαι;] ειπεν ό Καϊύ έκπληκτος, και προσεπάθη να ύθη κατά πρόσωπον την θυγάτηρα του, αλλά

αυτη περιέσφιγγε μετά σφοδρότητος τόν τράχηλόν του και άποφειγούσα τό βλέμμα του ειπέ:

«Μη το πής της μητέρας, σε παρακαλώ. Έπροχδές — είναι τάρα λίγες ήμέρες — με έδειρε και με έτραβούσε από τά μαλλιά, έως ότου αι τρίχες έμειναν στα χέρια της. Ένόμιζα ότι θέλει να με σκοτώση και ύπερασπίστηκα. Από τότες έχω ένα φόβο, ποδ δέν μπορώ να μείνω μόνη μαζί της, και άν φύγης έσο τώρα — άγαπήτ' μου πατέρα! Άφησέ με να πάω στη Μερτσέδες, ή πάρεμε μαζί σου στο Λονδίνο.»

Ο Καϊύ έτρόμαξε τόσο πολύ, ώστε έγεινε κάτωχρος.

Αι σκέψεις έκανούοντο μετ' άστραπιαίας ταχύτητος έν τώ έγκεφάλω του και τοσοούτον συνετάραζαν αυτόν αι άνακρινάσεις αούτι της Καρμελίτας, ώστε σχεδόν άποτόμως άπέσπασεν αυτήν άπ' εαυτού και άνασκώτησας ήρχισε να περιπατή με μεγάλα βήματα έν τώ δωμάτιω του. Ηγανάκει διά τόν βάρβαρον τρόπον, καθ' όν ή Κλεμεντίνα 'Ιουλίτα έτόλμησε πάλιν έκ νέου να τιμωρήσθ την κόρην του, ήρχισε δε να συμπεριζεται και τούς φόβους της Καρμελίτας. Έδρισκε φυσικώτατον τόν πόθον της, τού να μείνη παρά τη Μερτσέδες, έν όσω αείτος έμελλε να εινε άπών. Άλλά πριν ή άποφασίσθ πρὸ του πρακτικού, έπεδύθει να μάδη περισσότερας λεπτομερείας. Έσκέπετο ότι εινε πιθανόν να έτασιν ή Καρμελίτα, και τό πτασμά αείτης να ήτο τοσοούτον, ώστε να έξηγηται δι' αυτού και δικαιολόγηται κάπως ή συμπεριφορά της Κλεμεντίας 'Ιουλίτας, καιτοι μία τοιαύτη τιμωρία τη ήτο άσπυρήσθ άπαγορευμένη έν ούδείοτε περιστάσει.

Πρώτησιν λοιπόν ό Καϊύ περί όλων τών λεπτομερειών, και ή Καρμελίτα τώ διηγήθη τά πάντα πάσις ακριβείας και με όλην την άληθειαν, χωρίς να παρασιώπησθ τό παραμικρόν. Άλλά ότε έπέρασε την διήγησιν της, ήρχισεν άμέσως να φοβήται και να μετανοή ότι άνέφερε πάντα ταύτα εις τόν Καϊόν.

Έφοβείτο ότι διά τών άνακρινώσεων της τούτων έμελλον να δεινωθώσιν έτι μάλλον τά πράγματα πρός ίδίαν της βλάβην.

«Μη κόμης καμμία όμιλία με την μητέρα δι' όλα αυτά ποδ σου είπα, πατέρα. —» ειπεν ικετευτικώς. «Ειναι τώρα πολλές ήμέρες ποδ γειναιν αυτά. Κανείς δέν τό ζήτησε. Μόνος ό Βόμιστωρ με είδε ποδ είχα δακρυομένα μάτια και με έρωτήσε τί συνέβη, και εγώ δέν το τό είπα όλα.»

«Καλά, παιδί μου, μη φοβήσαι δι' αυτό —» απήντησεν ό Καϊύ «θα σκεφθώ άν είμπορώ να έκτελέσω την παρακλήσιν σου. Άλλά άκουσε, παιδί μου, αυτό ποδ θα σου πώ: ή μητέρα σου θέλει πάντοτε τό καλό σου, την ώφέλειά σου. Αυτό μη τό λημονήσ ποτέ. Και άν δέν μεταχειρίζεται πάντοτε τόν κατάλληλο τρόπο, — εις αυτό πταίσις και σβ λιγάκι. Δέν έπρεσε να πιασθής στα χέρια με τόν άδελφό σου. Είμπορούσες να είπής την άταξία του εις την Καρλότταν ή εις την δασκάλα σου.»

«Και αυτη δέν ήξευρε τί να τόν κόμη, πατέρα, ειπεν ή Καρμελίτα μετά σκούδης διακόπτησιν τόν λόγον του πατρός της.» Έφώναζε πριν τόν έγγίζω, και έλεγε ότι θα τό πη της μητέρας.»

«Καλά — ως εινει Όπως ήσπασε ήμως έκαμες ποδ άσχημα να φερθής με τόσο πείσμα πρός την μητέρα σου; Πώς είμπορούσες ποτέ να λημονήσής τόν σεβασμόν, τόν όποιον ύφειλαις να έχης πάντοτε πρός την μητέρα σου; Δός μου την ύπόσχεσι, Καρμελίτα, ότι δέν θα δύσης πλέον καμμίαν άφορμή εις τοιαυτα σκάνδαλα!»

Ταύτα λέγων έπλευσεν αυτην μετά τρυφερότητος πρός εαυτόν και περιέμενε την άπάντησιν της. Άλλά τά χείλη του κορασίου ούδειςταν λέξιν έπρόφεραν.

«Δουλόν, Καρμεν;»

«Αχ, σ' αγαπά, πατέρα μου, σ' αγαπά πολύ!» ειπεν ή Καρμελίτα και άναπήδησασα κατεφίλησεν αυτόν επί τών χειλέων μεθ' ώρμης θερμοτάτου αιοθήματος.

Ο Καϊύ έσκέφθη άν πρέπει να έπιμείνη απαιτών την ύπόσχεσιν έκείνην παρά της Καρμελίτας, αλλά ιδών την σφοδρότητα του αισθήματος αείτης άπέστη. Ο, τι ώφειλε να τή ειπη, τό ειπεν ήδη, και ελικρινώς έξεταξών τό πράγμα, έβλεπεν ότι και αυτός δέν θα έφέρετο άλλως, άν ήτο εις την θέσιν της Καρμελίτας.

Ότω απέπεψεν αυτην, έπαναλαβών έτι άπαξ τάς νουθεσίας και παραίνεσεις του και ύποσχομένος ότι θα σκεπθθ μετά της Κλεμεντίας 'Ιουλίτας περί της παρακλήσεως αείτης.

Ότε ήκουσε παρά του Καϊύ ή Κλεμεντίνα 'Ιουλίτα, τό άπόγευμα της αείτης ήμέρας, ότι ή Μερτσέδες προσεκάλεσε την Καρμελίταν, και ότι έπεδύθει να την κρατήσθ κατά τό διάστημα της άπουσίας του Καϊύ, ύψασεν έκπληκτα βλέμματα και ήρώτησε με άπότομον ύφος:

Πρός τί αὐταί αἱ ἐπισκέψεις; Καί αὐτό τό μάθημα τοῦ χοροῦ εἶνε περιττόν διὰ τὴν Καρμελίταν, καί μόλις μέ πολλήν δυσκολίαν καί δυσσεύκειαν ἔδωκε τὴν συγκάθησάν μου, διότι γνωρίζω διὰ τὴν ἀσασχολεῖ ἄρεκάτ᾽ ἀπό τὰ μαθήματά της. Ἡ δεσποινὴς παρεκάλεσεν ἐπανειλημμένως, νὰ μὴ δίδωμεν παρά πολλὰς ἐλευθέρως ἄρας εἰς τὴν Καρμελίταν. Καί ποῖός εἶνε ἐπὶ τέλους ὁ σκοπός αὐτῶν τῶν προσκλήσεων; Μήπως ἡ Μερτσέδες ἔχει τόσον σπουδαία πράγματα ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν Καρμελίταν καί ἔχει ἀνάγκην τῆς βοήθειάς της; Ἡ μήπως καί αὐτὴ ἢ προσκλήσεις εἶνε μία ἀπὸ τὰς συνήθεις, ἀσθηματικὰς ἐκδηώσεις της;

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀπεδέκνουν σάφως εἰς τὸν Καϊῦν, δεῖ ἡ γυνὴ του ὑπόπτευν ἢ δὴ τὰ ἀληθῆ αἰτία καὶ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς Καρμελίτας ἐκ τοῦ οἴκου. Ἀλλὰ συγχρόνως ἔβλεπεν ὁ Καϊῦ δὲ ἡ μέχρι τοῦδε ἀνάθεια τῆς γυναικὸς του ἦτο μόνον ἐξωτερικὴ καὶ προσπεποιημένη· τώρα ἤκουε πάλιν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ὄψος τῶν προτέρων ἑτῶν.

Ὁ Καϊῦ δὲν ἔδωκεν ἀπάντησιν ἀμέσως, διότι αἰφνης ἀνελογισθῆ ἀσας τὰς παλαιὰς ἐκείνης σκηνὰς καὶ τὰ λοπηρὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα. Ὁ νόσος τὸν ἐδολώθη καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ ἐστράφησαν αὐθις εἰς τὸ μέλλον, μετὰ περιμνήης καὶ φόβου.

Ἄν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐξέμεναν εἰς τὴν ἀπατησίαν του χάριν τῆς Καρμελίτας, τότε ἡ γυνὴ ἔξυπνος θὰ ἐξεδεκετο βραδύτερον κατὰ τοῦ κορασίου καὶ οὕτως θὰ ἤρχιζεν ἐκ νέου ἡ ἀρχαία διχόνοια· ἀλλὰ καί ἂν ἐνέδιδεν ὁ Καϊῦ εἰς τὰς ἄλλας ὁρδὰς ἀνεπατησιμῆς τῆς γυναικὸς του, αὐτὴ οὐχ' ἦτο δὲ ἐμνηστικῆς πρὸς τὴν Καρμελίταν, ἥτις ἐν ἀγνοίᾳ τῆς μητρὸς της συνελάμβανε μετὰ τῆς Μερτσέδες τοιαῦτα σχέδια.

Πόσον ἀπόστασος ἦτο τῷ ὄντι αὐτὴ ἡ κατάσταση, καὶ πόσον ἀποτρόπαιος ἦτον ὁ χαρακτήρ τῆς Κλεμεντίνης Ἰουλίτας, ἀφοῦ παρῆσαν εἰς τὸν ἀνδρα τῆς τοσαύτης ἀφορμῆς δυσπιστίας καὶ φόβου; Ἐνῶ εἰσὶ διελέγοντο, ἐπράθη μία ἐπιστολὴ παρὰ τοῦ γέροντος κόμητος Πλεβέν, ἐν ἣ ὁρδὸς μετὰ ἄλλων ἐγραφεν διὰ τὴν Μερτσέδες εἶνε κληρονομήσῃ καὶ ἡ κατάσταση αὐτῆς εἶνε δευτετέρα ἢ πρότερον ποτε.

«Πλεβέν Λοιπὸν» — εἶπεν ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ, «οὗτὶ τώρα πλέον ἡ Καρμελίτᾳ δὲν εἴμπορεῖ νὰ δεχθῆ τὴν προσκλήσιν τῆς Μερτσέδες, ὅπου τοιαῦτάς περιστάσεις.»

«Νομίζω, ἀκριβὲς τῶρα» — ἀνπαρητήρησεν ὁ Καϊῦ, ἀναλαβὼν καὶ αὐτὸς τὸ ἀρχαῖον ἀνεύμα τῆς ἀντιλογίας, «ἡ Καρμελίτα πρέπει νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν θεῖάν της, διότι εἴμπορεῖ νὰ τῇ εἶνε χρησικός· εἴμπορεῖ νὰ τὴν περιποιηθῆ, νὰ τὴν νοσηλεύῃ. Ἡ δὲ Μερτσέδες πολὺ θὰ εὐχαρισθῆ καὶ θὰ μὴ εἶνε πολὺ ἐγγνώμων, ἂν τῇ στείλωμεν τὴν Καρμελίταν τὴν ὁποίαν ὑπεραγαπᾷ.»

Ἡ γυνὴ ἐδῶκασε τὰ χεῖρά καὶ προσέλαβεν ἀρδῆ ὄψιν. Ἀκριβὲς σήμερον ἐφαίνετο γρηναῖα καὶ δυναμὴς. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀπέλασαν τὴν πρότερον λεπτότητα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν ψυχροὶ καὶ σκοτεινοί. Ὁ Καϊῦ ἠδῶνθη συναίσθημά τι στενοχωρίας. Σχεδὸν ἐπεθύμει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιον τοῦ εἰς Λονδίον ταξιδίου, καὶ ὅμως ἐπόθει συγχρόνως νὰ φύγῃ. Ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ τῷ ἦτο κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην εἰς τὸν βασιτο βαδμὸν ἀντιπαθητικῆ.

Ἀφνης ἡ Καρμελίτα ἐπρόβαλε τὴν κεφαλὴν της διὰ μέσου τῆς θύρας καὶ ἀπηύθνε μίαν ἐρώτησιν, πρὸς τὴν ὁλοῖαν ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ ἀπεκρίθη ἀποτόμως καὶ ἐπαθῶς. «Ἐκ τούτου ὁ Καϊῦ εἶτι μᾶλλον δυσσεύκειν εἶλαβε, κατὰ τὸν συνήθη τρόπον του, ταχεῖαν καὶ στερεὰν ἀπόφασιν.

«Ἡ Καρμελίτα θὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Μερτσέδες καὶ θὰ μείνῃ μαζί της μίαν ἑβδομάδα. Καὶ μάλιστα, ἀδριο πρῶτῃ, εἴμπορεῖ νὰ ἔλθῃ μαζί μου εἰς τὴν πόλιν, μετὰ τὴν ἀμαξά.» εἶπεν ἀποφασιστικῶς, καὶ ὑποκλίνας σχεδὸν ἀνεκασιδῶτως τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν.

Ἀχαλίνωτον πάθος κατέλαβεν ἡδὴ μετὰ τὰς λέξεις ταύτας τὴν μοχθηρὰν ψυχὴν τῆς γυναικὸς. Ἡγωνίζετο πάσῃ δυνάμει, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ κατακυριεύσῃ τὰ σφοδρὰ συναίσθηματα ἅπερ κατέλαβον τὴν καρδίαν της. «Ὁ! ἂν ἤφρανίζετο ἐκ τοῦ κόσμου τὸ μυστήριον αὐτὸ πλάσμα» ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν, «ἂν ἀπέδνησκεν ὅπως ὁρδὸς αὐτὸ τὸ κατηγορούμενον κοράσιον! πόσον φραῖα θὰ ἦτο! Τοσοῦτο μῖσος ἔβροσκεν ἐν τῇ ψυχῇ της, ὥστε ἰσθάνετο τὸ αἶμα ἀνδρῶν εἰς τοὺς κροτάφοὺς της, τὰς παλάμας αὐτῆς ὑγραίνονμῆνας, τὸ στήθος αὐτῆς κρυμνόμενον ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς καὶ ταχεῖας ἀναπνοῆς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ σκεφθῆ μετὰ σπουδαιότητος, τίνι τρόπῳ ἠδύνατο ν' ἀπαλλαγθῆ ἀπὸ τὴν ἀπάντὸς τοῦ κορασίου.

Καί τὴν σκέψιν ταύτην δὲν ἐγκατέλειπε πλέον. Ἐδίωκεν αὐτὴν ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἡναγκάζετο νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως μὴ παρασυρθῆ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ πάθους, ὥστε ν' ἀρπάσῃ τὴν Καρμελίταν καὶ νὰ τὴν στραγγαλίσῃ· πᾶσα κίνησις, πᾶσα λέξις τοῦ κορασίου προκάλεε τὴν μομφήν, τὸν φόβον, τὴν κατὰ κριν τῆς γυναικὸς· μάλιστα δὲ, ὅσῳ μᾶλλον ἐθαύμαζε κατὰ βᾶδος ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ τοὺς τρόπους καὶ τὰς πράξεις τοῦ κορασίου, τοσοῦτο σφοδρότερον ἠγείρετο τὸ μῖσος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς.

Πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐμῶδες, δεῖ ὁ Καϊῦ κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην ἡμέραν ἐπισκέφθῃ τὸν Βόμσταρφ ἐν τῷ πύργῳ καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὸ δεῖπνον. Ἐξ ἀπάντος ἔκαμε τοῦτο, διὰ νὰ στερήσῃ αὐτὴν πάσης εὐκαιρίας πρὸς συζήτησιν περὶ τοῦ πράγματος καὶ πρὸς συνεννόησιν. Καὶ βεβαίως ὁ Καϊῦ θὰ συνδιελέγετο μετὰ τοῦ Βόμσταρφ περὶ πάντος, ὅ τι συνέβαινε. Καὶ μὴπως αὐτὸς ὁ Βόμσταρφ δὲν ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἐνδοουσιωδῶτων θανυμασῶν τοῦ μυσταροῦ αὐτοῦ κορασίου; ὦ πόσον ἐμίσει αὐτόν;

Ἐν γένει δὲ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ ἐστρεφε τὸ μῖσος αὐτῆς πρὸς πάντας τοὺς ἀγαπῶντας τὴν Καρμελίταν. Κατὰ δὲ τὰς μετ' ἄλλων συνδιαλέξεις αὐτῆς ἐστρεπεν ἡδὴ συγχρότερον τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ περὶ τοῦ κορασίου ζήτημα, προσέκαλε ἐπιτηδείους τὴν περὶ τούτου κρίσιν τοῦ προσώπου, μετ' οὗ ἐκάστοτε διελέγετο, ἂν δὲ ἡ κρίσις αὐτῇ ἦτο κατὰ τῆς Καρμελίτας, ἐξηκολοῦθε μετ' ὑποκριτικῆς θλίψεως νὰ ἐκδέτῃ διεξοδικῶς τὰ ἐλαττώματα τοῦ κορασίου, ζηρούσα οὕτω νὰ δικαιολογῆ εἰς ἑαυτὴν τὴν ἀποστρεφῆν της καὶ νὰ τρέφῃ ἐτι μᾶλλον τὸ μῖσός της.

Ἡ Καρμελίτα ἦτο ὑπερκαρῆς καὶ εὐτυχῆς, ὅτε ἤκουσε παρὰ τοῦ Καϊῦ διὰ τὴν ἀκόλουθον πρωτῶν ἐμίλλε νὰ μεταβῆ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν.

Ἡ λησιμονήσῃς ὅμως, Καρμελίτα, νὰ εὐχαριστήσῃς τὴν μητέρα σου διὰ τὴν ἀδειαν, ποῦ σοῦ ἔδωκε, καὶ νὰ τῆς ὑποσχεθῆς οὐ, ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν διασκέδασιν, θὰ εἶσαι περισσότερο προθύμη νὰ ἐκτελῆς ὅλα σου τὰ καθήκοντα καὶ νὰ τὴν ὑπακούῃς. Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ εἰπῆς ἀδριον, ὅταν θὰ τὴν ἀποχωρηθῆς, μετὰ κἀν τρόπον. «Ἄκουός, Καρμελίτα;»

Ἡ Καρμελίτα ἐπάλασε πρὸς ἑαυτὴν. Τῇ ἦτο ἀδόνατον, νὰ προσφέρῃ ποτέ κἀλὸν λόγον πρὸς τὴν μητέρα της. Μία τοιαύτη ἀπαίτησις τοῦ Καϊῦ τῇ ἐφαίνετο ἀπόστασος, καὶ σκληρὰ. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ γείνη; ἔπρεπε ἡ μικρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι ἄλλως ὁ Καϊῦ ἐφοβεῖτο μὴπως δεινωθῆ ἢ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ παλαιὰ διχόνοια.

Ἡ ἀμαξά μετὰ τὸν ἀνυπομῶνως κροτούοντα ἐξ ἔδαφος μελανότριχα ἴσπον περιέμεναν ἐμπροσθεν τῆς θύρας. Τὰ κηρότα ἦσαν τοποθετημένα ἐπὶ τῆς ἀμάξης, καὶ οἱ ὑπῆρται, περιμένοντες τὰς τελευταίας διαταγὰς, περιεστοιχῶν τὸν κύριον αὐτῶν, ὅστις μετὰ τῆς Καρμελίτας κατέβη ἡδὴ τὴν κλίμακα καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιβῆ τῆς ἀμάξης. Ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ, ἥτις φοβᾶτως κατέβη καὶ τοὺς συνώδεους μέχρι τῆς θύρας, ἔνευσε ἡδὴ μετὰ τὴν χεῖρα πρὸς ἀποχωρησιμὸν.

«Εὐχαριστήσῃς τὴν μητέρα, καθὼς σοῦ εἶπα;» ἠρώτησεν ὁ Καϊῦ τὴν θυγατέρα του, μᾶλλον διατεθειμένος ἡδὴ πρὸς συνδιαλλαγὴν ἐνεκα τῆς σήμερον μαλακώτερας συμπεριφορᾶς τῆς γυναικὸς του καὶ ἀναμνησθεῖς αἰφνης τῆς διαταγῆς ἣν εἶχε δώσῃ εἰς τὴν Καρμελίταν.

Ἡ Καρμελίτα ἐψηθύρησεν ἐν πεισματώδεις «Ὁχι!» καὶ οὐδαμῶς ἐκινήθη ὅπως ἐπανορθῆσῃ τὴν ἀνυποταξίαν της.

«Μήπως κείπει τίποτε, Καϊῦ;» ἠρώτησεν ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ μετὰ φίλδρον ἔπος καὶ μαλακῆν φωνήν, καὶ καταβᾶσα τὰς πρὸς τῆς θύρας βαθμίδας ἐρριψεν ἐρωτηματικὸν βλέμμα εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀμάξῃ.

«Πήγαινε, σοῦ λέγω! Τὸ ἀπαυῶ.» εἶπεν ὁ Καϊῦ τραχῆς πρὸς τὴν Καρμελίταν, ἀφοῦ ἀπήντησεν ἀποφαστικῶς εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς συζύγου του. Καί τότε κατέβη τὸ κοράσιον καὶ προσελθὼν πρὸς τὴν μητέρα του, μετὰ συσφιγμένους τοὺς ὀδόντας καὶ μετὰ κατάδηλον ἐκφρασίαν τοῦ ἐξαναγκασμοῦ ὄν ὑπῆρται, ἀπήγγειλεν ὡς μάθημα τὰς λέξεις:

«Σὰς εὐχαριστῶ, μητέρα, διὰ τὴν ἀδειαν καὶ θὰ —»

Ἄλλ' ἡ Κλεμεντίνᾳ Ἰουλίᾳ διέκοψε τὴν θυγατέρα της διὰ ψυχροῦ βλέμματος καὶ διὰ τίνος κινήσεως, ἥτις ἔλεγε: «Καλὰ, φθάνει; ἂς ἀφῆσῃμεν τὰς ὁμιλίαις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ καρδία μᾶς δὲν αἰσθάνεται τίποτε.» Ὅτε ἔδωκε πλέον προσοχὴν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ στραφεῖσα πρὸς τὸν Καϊῦ ἔτεινεν αὐτῷ ἀπᾶς εἰς τὴν χεῖρα. Εἶτα δὲ ἐξέκρινεν ἡ ἀμαξά.

Ὁ Καϊῦ ἔλαβε καρδὸν νὰ ἐπισκεφθῆ ἐπὶ τινὰς στιγμᾶς τοὺς συγγενεῖς του καὶ ἰδέῃ τὴν Μερτσέδες. Ὁ γρηναῖος κόμης μετὰ τὴν κλονουμένην κεφαλὴν, κρατῶν εἰς τὸ στόμα τὴν ἀπαράτητον πίπαν, χωρὶς κραβάτεαν καὶ χωρὶς περιλαίμιον, φορῶν εὐρὺν τινα κάτωαῖτην, ἐκ τοῦ ὀποίου ἐφαίνετο ἀκάλυπτος ὁ ἰσχνὸς καὶ μετὰ λευκᾶς τρίχας κεκαλυμμένος λαμὸς του, ἰσάτο ἡδὴ κατὰ τὴν ἀφῆσιν τοῦ Καϊῦ παρὰ τῇ ἀνεωγμένῃ θύρῃ ἐν τῷ διαδρόμῳ τῆς οἰκίας.

«Λοιπὸν, πᾶς περνάει ἡ Μερτσέδες, ἀγαπητὴ πένθερῃ;» ἠρώτησεν ὁ Καϊῦ ἀμέσως, μετὰ πολλῆς ἀνησυχίας. «Εἶνε καλῆτερα σήμερον;»

Ἡ ἀπόκρισις ἦτο, πρὸς-μεγάλην του χαρὰν, καταφατικῆ. Ἡδὴ ἐνεφανίσθη καὶ ἡ γρηναῖα κήρυσσα μετὰ τὴν ἤμεραν καὶ γλυκεῖαν ἐκφρασίαν ἐν τῷ προσώπῳ της, καὶ ὠδήγησε τὸν Καϊῦ κατὰ τὴν Καρμελίταν εἰς τὰ δώματα τῆς Μερτσέδες. Ἐν βλέμμα εἰς τὰ δώματα ταῦτα ἦρκε ἕμπετος ἀμέσως τῷ εἰσερχομένῳ ζωηρότατον ἐνδιαφέρον ὅπερ τῆς ἐνταῦθα κατοικοῦσης. Πανταχοῦ ἀνθη, κελαιοῦντα πτηνὰ, ἀντικείμενα τῆς τέχνης, βιβλία, εἰκόνες καὶ κομψὰ ἐργαχεῖρα! Ἐδῶ εἰς τὰ λαμπρὰ καὶ ἐπιμελῆς ἠγρετισμένα ταῦτα δώματα, ἐν οἷς ἔκαρται μόνῃ μικροῦς περιπατοῦ καὶ ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ χαροποιῆ διὰ μικρῶν δώρων, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδίαν ἐργοχεῖρων, τοὺς ἀνθρώπους, οὗς ἠγάπα καὶ ἐξέτιμα.

Δύο ἢ τρία ἔτη νεανικῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας, μετὰ μικρὰς καὶ ἀθῶας διασκέδασεις, μετὰ κροτύους πόδους καὶ γλυκεῖας ἐλπίδας, ἐχάρισε καὶ εἰς αὐτὴν ἡ τύχη· ἀλλ' ἀφ' οὗτο ὁ Καϊῦ ἐγκατεστάθη ἐν τῷ κήματι αὐτοῦ Δρόνιγγαφ, τὸ ἀμέριμον καὶ εὐδύμον κοράσιον ἐγένετο σοβαρὰ νεάνις, ἥτις οὐδὲ κἀν ἀπειράτο νὰ ποιοθῆ ἰδιαιτέρας διασκέδασεις, οὐδὲ ἠδῆλε νὰ γνωρισθῆ μετὰ ξένων ἀνδρῶν.

Πᾶσα αὐτῆς αἱ σκέψεις ἐστρέφοντο περὶ τὸν Καϊῦ. Ἄν ἤξυδοτο νὰ ζῆ καὶ αὐτὴ ἐν Δρόνιγγαφ, νὰ βλέπῃ αὐτόν καθ' ἑκάστην, θὰ ἐξεπληροῦντο ὄλοιο οἱ πόδοι της καὶ θὰ ἐπραγματοῦντο πᾶσα αὐτῆς αἱ γλυκεῖαι ἐλπίδες.

Νὰ ὑπανδρευθῆ ἐμπόδιζεν αὐτὴν ἡ στηθικὴ νόσος, ἐκ τῆς ὁποίας ἔπαυσε, καὶ ἥτις ἐφαίνετο μὲν κατ' ἀρχὰς λατρευθεῖσα, πρᾶγματι ὅμως οὐδαμῶς ἔβελτιώθη ἀλλὰ τοῦναντίον προσέλαβε σοβαρῶτερον χαρακτήρα. Ἐν τούτοις ἡ Μερτσέδες ἦτο ἀπαθῆς, φιλόφρων καὶ εὐπροσήγορος ἐν τῇ μετ' ἄλλων κοινωνίᾳ, συχνάκις δὲ διέλαμπεν, ὥς πρότερον, ἡ φρασίκα αὐτῆς ἐφύρα διὰ προσφροσῶντων παρατηρήσεων.

Ὅλα τὰ δωμάτια ἦσαν εὐαρέστως θερμομασμένα, ὁ ἥλιος εἰσῆρχετο ἀπλῶς διὰ τῶν παραθύρων, ἐν τῶν περὶξ ἀήστρατον τὰ ἀρμονικῶς διατεταγμένα φραῖα ἀντικείμενα τῆς τέχνης, τὰ στίλβοντα ἐπιπλα, αἱ εἰκόνες, καὶ ἐνωδιζόν τὰ ἀνθη. Καί ἐν τῷ μεσαίῳ δω-

μαίῳ, ἐπὶ ἐνὸς ἀνακλίνετου ἐστρωμένου μετὰ λεπτῶς πεποικιλμένην ὀδύνην, ἔκειτο ἡ Μερτσέδες ὡς ἀγαλμα θνησκούσης θεᾶς.

Ἄμα ἰδοῦσα τὸν Καϊῦ εἰσερχόμενον συνειανήθη ὑπὸ χαρᾶς, καὶ τὸ αἶμα ἀνέβη εἰς τὸ μέτωπόν της, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν τὸ ἐρυθρὰ τοῦ προσώπου της διεδέθη ἀβρὰ ὠχρότης, ἡ ὠχρότης τῆς ψυχικῆς ταραχῆς καὶ συγνανήσεως. Ὅς ὑπεράνθρωπων τὴν ἑφάνη ἡ Μερτσέδες τὴν στιγμήν ταύτην εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Καϊῦ.

Κατὰ τὰς ὀλίγας στιγμᾶς, ὥς εἰμῆνεν ὁ Καϊῦ μετὰ τῆς Μερτσέδες μόνος, διηγήθη τὰ πάντα περὶ τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ του, περὶ τῆς διχονοίας καὶ τῶν τεταμένων αὐτοῦ σχέσεων πρὸς τὴν σύζυγόν του, καὶ ἐπέθηκεν ὡσαύτως τοὺς λόγους τοῦ ταξιδίου του.

«Λοιπὸν μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας θὰ ἐπιστρέψῃς ἐξ ἀπάντος;» ἠρώτησεν ἡ Μερτσέδες μετὰ ἐκφρασίαν τινὰ ἀνησυχίας ἐν τῷ βλέμματι, ὥς ἂν εἰ ἐφοβεῖτο μὴπως δὲν τὸν ἐπανίδη πλέον.

Ὁ Καϊῦ, ἐνοσῶν κἄλλιστα τὴν ἄφρονον γλώσσαν τῆς νεάνιδος, παρηγόρησε καὶ ἐνεδώρυνεν αὐτὴν μετὰ λεπτοτάτης ἀβρότητος καὶ τρυφερότητος εἰς τὰς ἐκφράσεις του.

«Τὶ θέλεις νὰ σοῦ φέρω ἀπὸ τὸ Λονδίον;» ἠρώτησεν αὐτὴν μετὰ ταῦτα.

«Ξεφρεῖς τί δέλω.»
«Ξεφρα; Ὁχι —»
Τὴν καρδίαν σοῦ, ἀμετάβλητον —»

«Τὴν ἔχεις εἰς τὴν διάθεσίν σου, πάντοτε τὴν ἰδίαν. Οὐδέποτε θὰ τὴν χάσῃς —»

«Ἀλήθεια; Καϊῦ; Εἶσαι ἀκόμη ὁ ἴδιος πρὸς ἐμέ;»

Χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν ἔκωψεν ὁ Καϊῦ καὶ ἠγγίσε μετὰ τὴν χεῖρά του τὸ μέτωπον τῆς κόρης. Καί ἔπειτα ἀκόμη μίαν φοράν. Καί ἐκεῖνη περιέβαλε τὴν κεφαλὴν του μετὰ τὰς χεῖράς της καὶ ἐκράτει αὐτήν. Καί ἡ καρδία της ψυχοῦτο ὑπὸ ἀφάτου ἠδονῆς, οὕτε ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ στιγμὴ τοῦ βίου της οὐδαμνοστετέρα!

«Ἐχε γεία, ἀγαπητῆ μου Μερτσέδες!»
«Καϊῦ»
«Τοῦδες»

Καί πάλιν ἔτεινε τὴν κατάλευκον χεῖρα ἡ ἀσθενὴς κόρη, καί ἐκείνος τὴν ἐκράτει ἐπὶ μακρὸν, λησιμονῶν τὴν ἀνησυχίαν τοῦ ταξιδίου.

«Σὸ καλὸ, Καϊῦ, καὶ μὴ μείνῃς περισσότερο ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέρας.»
θὰ ἐπιστρέψῃ γρήγορα, Μερτσέδες. Adieu —»

«Adieu —»

Ἡδὴ ἐκλίνε πάλιν τὴν κεφαλὴν φιλοφρόνως καὶ ἤγεινε τὴν κόρην μετὰ ἐν βλέμμα ἀπειροῦ ἀγάπης, ἐν ᾗ ἀπεκατοπτρίζετο ὀλη ἡ ἀγαθότης τῆς ψυχῆς του, καὶ κατέλειπε ταχέως τὸ δωμάτιον.

(Ἔπειτα συνέχεια.)

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ.

1. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, μετὰ βιογραφίας, (ἐν σελ. 321).
2. ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ. Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ L. Winigerode (ἐν σελ. 325).
3. ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ. Εἰκὼν ὑπὸ E. Beendamodt (ἐν σελ. 329).
4. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ, μετὰ βιογραφίας (ἐν σελ. 332).
5. ΙΣΠΑΝΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ. Κατὰ τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ Luis Ximenez (ἐν σελ. 337).

ταν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον, οὕτως ὥστε ἐν οὐδεμᾷ ἄλλῃ σχολῇ ὑπάρχει τόσον αὐστηρὰ ἐπιβλεψίς καὶ ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τῆς ἠθικότητος τῶν νέων, ὅσον ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ. Κατὰ πόσον οἱ νεανῖαι οὗτοι ἀκολουθοῦσιν ἐν τῇ πράξει τὰς ἠθικάς δευρίας τῶν μοναχῶν διδασκάλων τῶν, μαρτυρεῖ τρανώτατα ἡ σκηνὴ ἢ παρισταμένη ἐν τῇ ἡμετέρα εἰκόνι. Ἀμα ἰδόντες διαβαίνουσας παρὰ τὴν κεκλεισμένην ἡδὴ σχολὴν τὰς δύο ἀβράς καὶ ὄντως μαγευτικῶς νεανίδας, ἔλλημονήσαν ὄλας τὰς δευρίας, καὶ οἱ μὲν στραωνύσαν ἐπὶ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς βροχῆς ἔδαφος τοὺς μανδύας τῶν ὄπως διαβῶνιν ἀβροχοὶ οἱ ἀβροφνεῖς πόδες τῶν νεανίδων, οἱ δὲ ἀποκαλύπτοντες τὴν κεφαλὴν ἢ πέμποντες φιλήματα ἐξ ἀποστάσεως ἐκδηλοῦσι τὸν αἰφνίδιον ἐρωτὰ των, ἐνῶ ἄλλος τις ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς ὀμάδος τῶν συμμαθητῶν του, μὴ δυνήθεις νὰ ἀντιστῆ εἰς τὸ ἀκαταγωνιστὸν δέληγητρον ἑτέρας γυναικαίας μορφῆς, περισφίγγει αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ἀποδέτει ἐπὶ τῶν χεῖλέων της φλογερά, ἀνήκουστα, φιλήματα.

ΣΥΖΥΓΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ.

Ἐνδεχόμενον ἡ Σανδία πῦρ νὰ ἐπέρωσε τὴν πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν ἰσίαν τοῦ Σωκράτους καταστέλλουσα τὸν ἐν τῷ οἴκῳ βίον τοῦ ἀφόρητον καὶ ἀναγκάζουσα αὐτὸν νὰ περιφέρεται ἀπὸ τῆς ἀγῆς μέχρι τῆς ἐσπέρας εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὰ γυμνάσια, εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ ν' ἀσκήται εἰς τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Βεβαίου, ὡμὸς εἰς πολλοὺς ἄλλους, δὲ ἐνέπνευε φρικτὴν ἢ φιλοσοφίαν ἐπρόκειτο νὰ συνδεθῆται πάντοτε καὶ μὲ μιαν Ἐναντίπην, φαντάσθηται νὰ εἶνε τις βεβουλισμένος εἰς τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ν' ἀνατίνασσεται ἐνθρόνος ἀκούων βροντῶδη, ὄργιλην φωνὴν πλησίον τοῦ, ταπεινῶν δὲ πρὸς τὰ ἐγγὺς ἀσθητὰ τὰ βλέμματά του νὰ βλέπῃ πρὸ αὐτοῦ ἀγραπὴν καὶ ἀπειρητικὴν μορφήν μεγάρας — κεφαλῆν ζωντανῆς, Μεδούσης, Ζητούσης νὰ τὸν ἀπολιθώσῃ!

Ἄλλ' ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας μᾶς διδάσκει ὅτι οἱ φιλόσοφοι δὲν εἶχον πάντοτε ἐν τῷ συζυγικῷ αὐτῶν βίῳ τὸ νεῖκος μόνον καὶ τὸν κότον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν δύναμιν τοῦ Ἐμπεδοκλέους, τὴν φιλοδοξίαν, τὴν ἀστροφίαν, τὴν ἀρμονίαν.

Ὁ ἐκ τῆς κυνικῆς σχολῆς λιανὴ τιμώμενος διὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν μάθειν τοῦ Κράτης, παραδείγματος χάριν, εἶχε σύζυγον τὴν Ἰπαρχίαν, ἣτις τὴν ἀγάπην αὐτῆς μέχρι τοιοῦτου σημείου ἐξέφθει, ἀγάπην ἐκ θαυμασμοῦ προερχομένην, ὥστε συνεμψέζετο μετὰ σπανίας ἀναπαρηρσίας τὸν ἐσωτικὸν καὶ πλάνητα βίον τοῦ συζύγου της.

Ποῖα αἰσθητὰ ἐρεψεν ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τὴν Ἐρπυλλίδα, τὴν μητέρα τοῦ υἱοῦ τοῦ Νικομάχου εἰς ὃν ἀφιέρωσεν τὰ φερώνυμα Ἡθικά, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀπαρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ διαθήκῃ του θερμῶν περὶ αὐτῆς ἐκφράσεων.

Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ φιλοσόφων οὐχὶ ὀλίγοι ἠτύχησαν νὰ συμπεσθῶσι συζύγους ἀνταξίας ἐσώτων.

Ὁ ἀρραβὼν καὶ ὁ γάμος τοῦ Φίχτε, ἐπὶ παραδείγματι ἀποτελοῦσι τὸ ἀραιότερον ἐπιπέδιον τοῦ βίου τοῦ διασήμου συγγραφέως τῶν λόγων πρὸς τὸ γερμανικὸν Ἔθνος. Ὁ Φίχτε σπουδαστὴς ἂν εἴσεται ἔξῃ ἐν Ζυρίχῃ ὡς οἰκοδιδάσκαλος ἐν τινὶ οἰκογενεῖᾳ· ἐκεῖ δ' ἐγκρίσας τὴν ἀνεψίαν τοῦ Κλόστοκ, Ἰωάνναν Μαρίαν Ραάν, ἣτις καίπερ εἰς οἰκογένειαν ἀνωτέρας περιωπῆς ἀνήκουσα ἠγάπησεν εὐκρινῶς αὐτόν. Ὅτε ἐδέησε ν' ἀπέλθῃ ὁ Φίχτε ἐκ Ζυρίχης ἦσαν ἤδη μεμνηστέυμενοι, ἢ δὲ νεανίς γνωρίζουσα ὅτι ἦτο πτωχὸς ἠθέλησε νὰ τῷ δώσῃ μικρὸν τι ποσὸν διὰ τὸ ταξιδεῖόν του. Ὁ Φίχτε δυσηρεστήθη σφόδρα ἐν τῇ παραφορᾷ δὲ τῆς λύπης τοῦ ἤρῃσε ἀμφάλλων περὶ τῆς ἀγάπης τῆς μηστῆς του, ἂν τὸν ἠγάπα πράγματι· ἀλλ' ἐπισχὼν ἑαυτὸν ἐγράψε πρὸς αὐτὴν ἐπιστολὴν ἐν ἣ τῇ ἐξέφραξε θερμὰς εὐχαριστίας ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ δεχθῇ τοιοῦτον δῶρον. Ἐν τούτοις κατόρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὕρον, μοκονότι εἶχον ἐξαντληθῇ οἱ πόροι του. Μετὰ τραχὺν καὶ ἐπίπονον βιωτικὸν ἀγῶνα, ἀγῶνα διαρκέσαντα μακρὰ ἔτη, κατόρθωσε τέλος νὰ ἐξασφαλίσῃ οἰκονομικὰ μέσῃ ἐπιτρέποντα αὐτῷ νὰ πῆγῃ οἰκογενεϊακὴν καλιάν. Ἐν τινὶ ἐπιστολῇ εἰς τὴν μηστήν του ἔγραψε:

«Λοιπὸν, ἀγαπητῆ μου, ἀφοσιώμαι ἐπισήμως πλέον εἰς αὐ, καὶ σ' εὐχαριστῶ διότι δὲν μ' ἐκρίνες ἀνάξιον ὡς συνοδοιπόρον σου εἰς τὸ μέγα αὐτὸ ταξιδεῖον τῆς ζωῆς. Ἐδῶ κάτω ἐπὶ τῆς γῆς ἀπόλυτος εὐτυχία δὲν ὑπάρχει, τὸ ἤξεύρω· ὁ βίος εἶνε ὄργωδης καὶ πᾶσα χαρὰ συντελεῖ μόνον εἰς τὸ νὰ μᾶς προπαρασκευάσῃ πρὸς μεγαλύτερον μόχθον. Ἀλλὰ δὲ βαδίζομεν μαζί, χειροκρατούμενοι ἐνδαρρύνοντες καὶ ὑποστηρίζοντες ἀλλήλους, μέχρις ὅτου αἱ ψυχαί μας ὑψωθῶν εἰς τὴν πηγὴν τῆς αἰωνίου εἰρήνης. Ὡ! Εἶδε καὶ τότε μαζί νὰ ἐκκινήσωμεν!»

Ἐδευχότατος διέφρυσεν ὁ συζυγικὸς βίος τοῦ Φίχτε. Ἡ σύζυγός του ὑπῆρξε πιστὴ καὶ γενναῖοψυχος σύντροφος. Κατὰ τὸν περὶ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνα περιέβαλε μετ' ἐκτάκτου ἀνταρρησίσεως ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας ἐν τοῖς νοσοκομείοις, προσβληθεῖσα δ' ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ ἀπέθανε, θύμα φιλοπατρῆδος καὶ φιλανθρώπου ἀφοσίσεως.

Ἐκτάκτον παράδειγμα συζυγικῆς ἀγάπης ἐπεδείξατο ἡ λαοὶν Χαμίλτον (Hamilton) πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς, τὸν περιώνυμον καθηγητὴν τῆς Λογικῆς καὶ μεταφυσικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμβούργου, καὶ ἐπισημότατον ἀντιπρόσωπον τῆς σκωτικῆς λεγομένης

σχολῆς. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Lectures on metaphysics and logic ἐξ ὑπερβολῆς ἐργασίας εἶχε πληγῇ ὑπὸ παραλυσίας, ἐν ἡλικίᾳ πενήκοντα ἐξ. περίπου ἐτῶν· τότε ἡ ἀξιοθαύμαστος γυνὴ ἐγένετο χεῖρες, ὀφθαλμοί, νοῦς, τὸ πᾶν δι' αὐτόν· ἡ ἀφοσίωσις τὴν ἀνόψωσε μέχρι τοῦ ὕψους τῆς διανοίας τοῦ συζύγου της· ἀνεγίνωσκε καὶ ἐμελέετα ἀνακουφίζουσα τὸν καταπεκονημένον φιλόσοφον, ἀντέγραφε καὶ ἐπεδιώρδου· τὰς παραδόσεις του, ἀπῆλλαττεν αὐτὸν πάσης ἐργασίας ἢ ὀδάνετο ἑαυτὴν ἰκανήν. Ἡ διαγωγή τῆς γυναικὸς ταύτης ὑπῆρξεν αὐτόχρομα ἠρωικὴ εἶνε δ' ἀναντίρρητον ὅτι ἀνευ τῆς πεφωτισμένης καὶ ἀκαταβλήτου ἐκείνης ἐπικουρίας, ἀνευ τῆς σπανίας ἐκείνης πρακτικῆς δραστηριότητος οὐδέποτε θὰ ἐξεδίδοντο τὰ σπουδαιότατα ἔργων τοῦ Χαμίλτον. Ὁ σκώτος φιλόσοφος οὐδὲ τάξις οὐδὲ μέθοδον εἶχεν ἐκ φύσεως, ἢ δὲ σύζυγός του συνεπλήρωσε τὸ παρ' αὐτῷ ἑλλείπον. Ἐκεῖνος εἶχε βαθεῖαν μὲν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν ἀλλ' εἶχε τι τὸ ἀναποφάσιστον ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἐν ᾧ ἐκείνη ἦτο ἐνεργητικὴ καὶ ἐπιβολός. Ἐκεῖνος ἐκείνητο ἔξοχον πνεῦμα, ἀλλὰ δύναιμι καὶ ᾄθῃαι ἐδίδεν εἰς αὐτὸ ἡ ἰσχυρὰ φύσις τῆς συζύγου του.

Ὅτε ὁ Ουίλλιαμ Χαμίλτον μετὰ μακρὰν καὶ ἐπιπονηνὴν ἀγῶνα, διωρίσθη καθηγητῆς, οἱ ἀντίπαλοι του διέδιδον ὅτι ὁ θεωρητικὸς ἐκεῖνος φαντασιοκόπος ἦτο πάντῃ ἀνίκανος νὰ διδάξῃ φοιτητὰς πάνεπισημίῳ. Ὁ Χαμίλτον ἀνέλαβε, τῇ βοήθειᾳ τῆς συζύγου του, ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἐχθροὶ του ἦσαν κακοὶ προφήται. Μὴ ἔχων ἐκ προτέρων προπαρασκευασμένα τὰ μαθήματα τῶν παραδόσεων, ἕνεκα τοῦ ἀπρόπτου διορισμοῦ του εἰς τὴν καθηγησίαν, παρεσκευάζε καὶ ἔγραφεν αὐτὰ καθ' ἑκάστην διὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἐπαύριον. Ἡ σύζυγός του ἠγάρπνε μετ' αὐτοῦ ἀντιγράφουσα ἐπιμελῶς τὰς σελίδας τοῦ σχεδιάσματος, ὡς ἐκεῖνος ἔγραφεν ἐν τῷ παρακειμένῳ δωματίῳ. Συνέβαιναν ἐνίοτε, γράφει ὁ βιογράφος του, τὸ θέμα τοῦ μαθήματος νὰ εἶνε διακολώτερον τοῦ συνήθους· τότε οὐχὶ σπανίως ὁ καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἔγραψε μέχρι τῆς ἐνάτης τῆς πρωίας, ἐν ᾧ ἡ ἀφωσιωμένη γραμματεὺς του καταβληθεῖσα, μετ' ὄλας τὰς προσπάθειάς της, εἶχεν ἐπὶ τέλος ἀποκοιμηθῆ ἐκεῖ που, ἐπὶ ἀνακλίντρου.

Οὕτω ἐκπετόνθη καὶ ἐστερεώθη ἡ ψῆμη τοῦ σκώτου καθηγητοῦ, δετὶς μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἀνά τὴν Εὐρώπην γνωστὸς ὡς εἰς τῶν ἐπισημοτάτων φιλοσόφων τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων.

Ποῖον μέρος ἐκ τῆς δόξης ταύτης ἀναλογεῖ εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Χαμίλτον δύναται νὰ μαρτυρήσῃ καὶ ἡ ἐπομένη περικοπὴ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Veitsch βιογραφίας τοῦ φιλοσόφου.

«Ἀντέγραφεν» ἔγραφεν καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ συζύγου της πάντα τὰ μέλλοντα νὰ δημοσιευθῶσι, ὡς καὶ πάντα τὰ μαθήματα τῶν πανεπιστημιακῶν του παραδόσεων· ἐξετέλει δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐν ἀληθεῖ πνεύματι ἀγάπης καὶ ἀφοσίσεως. Εἶχε προσέτι τὴν δύναμιν νὰ καθορίσῃ εἰς τὸν σύζυγόν της τί ἐμελλε νὰ πράξῃ. Ἐπάλασε μετὰ περιοκίψεως κατὰ ποίας τινος ῥαθυμίας τοῦ συζύγου της, ἣτις ἐν ᾧ ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐργάζηται ἀδιακόπως δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν συγκρατήσῃ εἰς τὸ κέρριον θέμα περὶ ὁ ἠσχολεῖτο ἀλλὰ τὸν ἐξέφθει νὰ παραδίδεται παρεκβατικῶς εἰς ἄλλοιαις μελέταις καὶ ἐρευνας ἀνευ συστήματος καὶ μεθόδου, κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀναγνώσεις του· πολλὰκις ὁ Χαμίλτον ἀπεθαρρῖνετο καθ' ὀλοκληρίαν ἕνεκα τῆς ὑσυχρείας ἣν ἀπῆνετα περὶ τὴν ταξινόμησιν τοῦ ὕλικου τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπιμύχθως συλλέξῃ καὶ συσσωρεθῇ. Τότε τὸ θάρρος καὶ τὸ εὐχάρι ἠθος τῆς συζύγου του ἐνεψύχουν αὐτόν, ἰδίως δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τοῦ βίου του, καθ' αἱ μὲν φυσικαὶ δυνάμεις εἶχον ἐκλιπῆ τέλει, τὸ δὲ πνεῦμα, καίπερ καταβεβλημένον, ἐπέμενε νὰ ἐργάζηται.»

Σύντροφον ὄξταν ἑαυτοῦ ἠτύχησε ν' ἀποκτήσῃ καὶ ὁ διασημώτατος Τζῶν Στῆντάρτ Μίλλ (John Stuart Mill), ὁ συγγραφεὺς τῆς περιώνυμου Λογικῆς. Ἰδοὺ τὶ ἔγραφεν ἀνατίθει τὸ περὶ ἐλευθερίας σύγγραμμά του εἰς τὴν μνήμην τῆς συζύγου του: «Τὸν τόμον τοῦτον ἀνατίθειμι εἰς τὴν μνήμην ἐκείνης, ἣν τόσον ἠγάπησα καὶ τόσον ἐκλάουσα, ἐκείνης ἣτὶς ἐνέκνευσε καὶ ἐν μέρει συνέγραψε ὁ τι ἀξίον λόγου ὑπάρχει εἰς τὰ ἔργα μου, εἰς τὴν σύζυγον καὶ τὴν φίλην, τῆς ὁποίας ἡ ἐνδερμος ἀγάπη πρὸς τὸ ἀληθές καὶ τὸ καλὸν ἐγένετο ἡ μεγίστη μου παρόρμησις, καὶ ἣς ἡ ἐπιδοκιμασία ὑπῆρξεν ἡ μεγίστη μου ἀμοιβή.»

Ἐκδότης Π. Δ. ΖΥΓΟΥΡΗΣ. — Ἐκ τοῦ τυπογραφείου καὶ τοῦ στοιχειογυνηρίου διὰ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας Γ. ΔΡΟΥΤΟΥΛΙΝΟΤ ἐν Λεϊψία. Σάρτης ἐκ τῶν καταστημάτων τοῦ κ. Edm. Obst ἐν Λεϊψία.